

LIFE+ Loodus ja Bioloogiline mitmekesisus

Juhend taotlejatele 2010

(mitte-ametlik tõlge)

Olulisemad terminid

abisaaja - beneficiary
koordineeriv abisaaja – coordinating beneficiary
seotud abisaaja – associated beneficiary
parimad tavad – best practice
näidisprojektid – demonstration projects
uuendusprojektid – innovation projects
komisjon – Euroopa Komisjon
lihtsustatud raamatupidamisaruanne – simplified financial statement
vastavus - admissibility
välistamine - exclusion
abikõlblikkus - eligibility
muutmisfaas – revision phase
meede – activity/tegevus
juhtimiskava – management plan
üldsätted – common provisions
väline abi/välisabi – external assistance
väline seiremeeskond – external monitoring team
algetapi aruanne – inception report
eduaruanne – progress report
vahearuanne – mid-term report
lõpparuanne – final report

1. LIFE+ programmi tutvustus

1.1 Mis on LIFE+?

LIFE+ on Euroopa Liidu keskkonnaprojektide rahastamisvahend perioodil 1. Jaanuar 2007 kuni 31. detsember 2013. LIFE+ õiguslik alus on ***Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. mai 2007. a määrus (EÜ) nr 614/2007***, mis avaldati Euroopa Liidu Teatajas L 149 9. juunil 2007.

LIFE+ hõlmab nii keskkonna peadirektoraadi tegevuskulusid kui ka projektide kaasrahastamist. LIFE+ määruse artikli 6 kohaselt kasutatakse vähemalt 78% LIFE+ eelarvevahenditest projektide tegevustoetusteks (LIFE+ projektid).

Aastatel 2007–2013 korraldab Euroopa Komisjon ühe LIFE+ taotlusvooru aastas. 2009. aasta taotlusvooru eelarveks ehk kaasrahastatavaks summaks, on määratud 243 243 603 eurot. Kolmanda taotlusvooru (LIFE+ 2010) taotluse esitamise tähtaeg abisaajatele on **1. september 2010 hiljemalt kell 17.00 (Eesti aja järgi)**, mil tuleb taotlused esitada kontaktasutusele (Eestis Keskkonnaministeerium). Seejärel peavad liikmesriikide kontaktasutused edastama kõik laekunud taotlused Euroopa Komisjonile hiljemalt **04. oktoobriks 2010 kella 17.00 (Brüsseli aja järgi)**.

Need nõuded taotlejatele kehtivad vaid neljanda LIFE+ taotlusvooru puhul (LIFE+ 2010).

LIFE+ programm on avatud Euroopa Liidus asutatud era- ja avalik-õiguslikele organitele, osalejatele ja institutsioonidele. Projektitaotlusi saavad esitada üksikud abisaajad või koordineerivast abisaajast ja ühest või mitmest seotud abisaajast koosnevad partnerlused. Projektid võivad olla riiklikud või riikidevahelised, ent tegevus peab leidma aset vaid 27 Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil.

1.2 LIFE+ raames kaasrahastatavad prioriteetsed meetmed ja projektid

LIFE+ eesmärgiks on kaasrahastada meetmeid looduskaitstes (LIFE+ loodus ja bioloogiline mitmekesisus) ja teistes keskkonnaga seotud valdkondades, mis on Euroopa Liidu huvides (LIFE+ keskkonnapoliitika ja juhtimistava). LIFE+ kolmanda komponendi eesmärk on kaasrahastada keskkonnateabe- ja teabevahetustegevusi (LIFE+ teave ja teabevahetus). Täpsemalt saab LIFE+ raames eristada järgmisi projektide liike:

1. LIFE+ loodus ja bioloogiline mitmekesisus

- Parimad tavad ja/või näidisprojektid, mis aitavad kaasa linnudirektiivi ja elukeskkonnadirektiivi eesmärkide saavutamisele (nõukogu direktiivid 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ).
- Näidis- ja/või uuendusprojektid, mis aitavad kaasa komisjoni teatise KOM (2006) 216 lõplik „Bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda” sätestatud eesmärkide saavutamisele.

2. LIFE+ keskkonnapoliitika ja juhtimistava

- Näidis- ja/või uuendusprojektid, mis on seotud dokumendis „LIFE+ Environment Policy and Governance, Guidelines for applicants 2010” (LIFE+ keskkonnapoliitika ja juhtimistava. Juhised taotlejatele) sätestatud „prioriteetsete tegevusvaldkondadega”.
- Projektid, mis aitavad kaasa Euroopa Liidu territooriumil asuvate metsade keskkonnaseisundi seirele.

3. LIFE+ teave ja teabevahetus

- Teavituse- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniad, mis on seotud dokumendis „LIFE+ Information and Communication, Guidelines for applicants 2010” (LIFE+ teave ja teabevahetus. Juhised taotlejatele 2010) sätestatud Euroopa Liidu keskkonnapoliitika ja õigusaktide rakendamise, ajakohastamise ja arenguga.
- Teadlikkuse suurendamise kampaaniad metsatulekahjude ennetamiseks ja metsatulekahjude ennetamisega seotud isikute koolitus.

2010. aasta taotlusvooru raames rahastatavad projektid tuleb läbi viia üksnes Euroopa Liidu territooriumil.

1.3 Kuidas, kus ja millal esitada taotlus?

LIFE+ abisaajad peavad esitama oma taotlused kontaktasutusele liikmesriigis, kus on asutatud koordineeriv abisaaja. **Lisas 1** on esitatud 27 liikmesriigi LIFE+ ametiasutuste ja nende kontaktaadresside nimekiri. Liikmesriikide kontaktasutustele taotluste esitamise tähtaeg on **1. september 2010 kell 17.00 (Eesti aja järgi)**.

Euroopa Komisjon võib nõuda tõendeid taotluste tähtaegse esitamise kohta.

Seejärel saadavad liikmesriikide kontaktasutused LIFE+ projektitaotlused Euroopa Komisjonile hiljemalt **4. oktoobriks 2010 kell 17.00 (Brüsseli aja järgi)**. Liikmesriikide kontaktasutused peavad LIFE+ taotluste esitamiseks Euroopa Komisjonile kasutama vaid lisa 2 esitatud kontaktaadressi. **Abisaajate poolt otse Euroopa Komisjonile saadetud taotlusi vastu ei võeta.**

Taotlus ja kõik selle kohustuslikud lisad tuleb esitada Euroopa Komisjonile CD-l või DVD-l elektroonses formaadis. Abisaajad peavad kasutama eraldi CD-d/DVD-d iga erineva LIFE+ projektitaotluse puhul. CD-le/DVD-le peab olema märgitud taotluse täielik nimetus. Taotlus ning kõik tehnilised ja finantsvormid peavad olema esitatud **kahe** mustvalge PDF-dokumendina (v.a LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse taotluste vormil B2b esitatud kaardid) ja 1 exceli failina, milles on kõik tehnilised ja finantsvormid. Need 3 dokumenti peavad olema koostatud järgmiselt:

esimene PDF-dokument: vormid A1 kuni A7 (lisaks A8 LIFE+ looduse bioloogilise mitmekesisuse taotluste ja LIFE+ teabe ja teabevahetuse taotluste puhul, mille eesmärgiks on aidata kaasa metsatulekahjude ennetamisele). Need vormid tuleb skannida ja esitada PDF-failina, mis on tehtud väljatrükitud, täidetud ja allkirjastatud (vajaduse korral) A4 formaadis paber kandjal originaaleksemplarist. Taotlejad peavad tagama vastava PDF-faili loetava kvaliteedi (maksimaalne eraldusvõime 300 dpi – taotlejad ei tohi saata suurema eraldusvõimega skannitud faile, et tagada faili suuruse jäämine töötlemiseks sobilikesse piiridesse);

teine PDF-dokument: kõik ülejäänud tehnilised vormid (st B-, ja C-vormid), tuleb esitada ühe PDF-dokumendina, mis on loodud taotlusvormide elektroonilise faili põhjal (st konverditud, mitte skannitud), et tagada faili suhteline väiksus ja parem kvaliteet;

kolmas exceli fail: sisaldab täidetud fintantstaotluse vorme.

Taotlus peab olema prinditav mustvalge printeriga ja A4 formaadis. Taotlusvormide allkirjastamisel soovitatakse abisaajatel kindlasti kontrollida, kas vormi väljatrükil on allkirjad loetavad. Erandkorras tohib taotlusele lisatud **kaardid** esitada eraldi PDF-dokumentidena, mis on salvestatud otse algformaadist ja peavad olema selgelt tähistatud sõnaga „maps” („kaardid”) (faili nimi). Lisatud kaartide failid võib esitada A4 või A3 formaadis ja need võivad olla värvilised.

Lisaks tuleb esitada kohustuslikud finantslisad, mis varieeruvad sõltuvalt sellest, kas koordineeriv abisaaja on avalik-õiguslik asutus või mitte. Need dokumendid tuleb esitada eraldi Exceli failina („lihtsustatud raamatupidamisaruande” korral) ja A4 formaadis prinditavate PDF-failidena (kasumiaruande ja bilansi, audiitori arvamuse või auditeeritud bilansi ja kasumiaruande ning avalik-õigusliku asutuse deklaratsiooni puhul). Täpsema teabe kohustuslike finantslisade kohta leiate punktist 1.5.

Taotlejate esitatavaid lisadokumente/lisasid (nt brošüüre, elulookirjeldusi, lisateavet jms) ei laadita üles ega hinnata ja seepärast ei tohi taotlejad lisada selliseid materjale CD-le/DVD-le.

Enne taotluste esitamist Euroopa Komisjonile peaksid liikmesriikide kontaktasutused kontrollima, kas CD-d/DVD-d on võimalik avada ja lugeda, kas see sisaldab kõiki nõutud elektroonilisi faile ja kas esitatud taotlusvormid ja failid on nõuetekohaselt täidetud ja täielikud.

1.4 Kuidas LIFE+ projekte valitakse?

Alljärgnevalt on esitatud hindamisprotseduuri lühikirjeldus; lisateave on esitatud dokumendis „Guide for the evaluation of LIFE+ project proposals 2010” (LIFE+ projektitaotluste hindamise juhend 2010”).

LIFE+ projektitaotluste hindamise juhend 2010

4. oktoobriks 2010 kella 17.00 liikmesriikide kontaktasutustelt saabunud LIFE+ projektitaotlused registreeritakse Euroopa Komisjoni poolt ja koordineerivale abisaajale edastatakse vastuvõtukinnitus.

Hindamisprotseduuri eest vastutab keskkonna peadirektoraadi LIFE-üksus. Üksus kinnitab vastavust, välistamist ja abikõlblikkust, valikukriteeriumeid ja taotluste rahuldamise kriteeriumeid ning esitab LIFE+ komiteele kaasrahastatavate projektitaotluste nimekirja vastavalt hindamisjuhistes sätestatud kriteeriumitele.

Vastavus, välistamise ja abikõlblikkuse faasis kontrollib Euroopa Komisjon seda, kas esitatud taotlused on täielikud ja esitatud nõutud formaadis. Juhul kui leitakse, et taotlus on puudulik¹, võib Euroopa Komisjon pöörduda e-posti teel otse koordineerivate abisaajate poole ja paluda esitada puuduv teave **viie tööpäeva jooksul. Selleks otstarbeks ja edasisteks kontaktideks taotlejatega kasutab Euroopa Komisjon taotleja poolt vormil A2 esitatud kontaktisiku e-posti aadressi (seepärast peaks tegu olema kehtiva, aktiivse ja hindamismenetluse käigus pidevalt kontrollitava aadressiga). Ainult need taotlused, mida loetakse täielikuks ja mis on esitatud nõutud formaadis, võetakse vastu järgnevasse valikufaasi.**

Valikufaasis kontrollib Euroopa Komisjon, kas esitatud taotlused vastavad üldistele tehnilistele ja finants valikukriteeriumitele, mis on sätestatud hindamisjuhises. Ainult

¹ Täpsem teave dokumendis „LIFE+ projektitaotluste hindamise juhend 2010”.

need taotlused, mida peetakse valikukriteeriumitele vastavaks, võetakse vastu hindamisfaasi.

Hindamisfaasis antakse igale taotlusele punktisumma, lähtudes kuuest alltoodud hindamiskriteeriumist, mida kohaldatakse kõigi kolme LIFE+ komponendi suhtes:

1. tehniline vastavus ja kvaliteet (kuni 15 punkti, väikseim vajalik punktisumma edasipääsuks on 8 punkti);
2. finantsvastavus ja kvaliteet (kuni 15 punkti, väikseim vajalik punktisumma edasipääsuks on 8 punkti);
3. panus LIFE+ üldiste eesmärkide saavutamisse (kuni 25 punkti, väikseim vajalik punktisumma edasipääsuks on 12 punkti);
4. lisandväärtus Euroopa Liidu tasandil ning ELi rahastamise vastastikune täiendavus ja optimaalne kasutus (kuni 30 punkti, väikseim vajalik punktisumma edasipääsuks on 15 punkti);
5. rahvusvahelisus (kuni 5 punkti, väikseimat vajalikku punktisummat ei ole);
6. vastavus liikmesriigi iga-aastastele prioriteetidele ja riiklik lisandväärtus vastavalt LIFE+ liikmesriigi kontaktasutuse kommentaaridele (kuni 10 punkti, väikseimat vajalikku punktisummat ei ole).

Igale taotlusele antud lõpliku punktisumma alusel koostab Euroopa Komisjon seejärel nn pika nimekirja muutmisele (*revision phase*) lubatud taotlustest. Pikk nimekiri võtab arvesse taotluste kvaliteeti ja seda, et (1) vähemalt 50% LIFE+ projektide eelarvest peab olema eraldatud looduse ja bioloogilise mitmekesisuse projektidele, (2) projektid peavad jaotuma ELi liikmesriikide vahel vastavalt dokumendis „LIFE+ projektitaotluste hindamise juhend 2010” sätestatud indikatiivsetele riiklikele eelarvetele ja (3) vähemalt 15% LIFE+ eelarvest peaks ideaalvariandi puhul olema eraldatud mitut riiki hõlmavatele projektidele.

Muutmisfaasis palub Euroopa Komisjon ülalnimetatud pikka nimekirja lisatud koordineerivatel abisaajatel viia oma taotlused täielikult kooskõlla LIFE+ määruste tehniliste ja finantsätetega, LIFE+ projektide üldsätetega ja LIFE+ suunistega taotlejatele. Vajaduse korral võib see hõlmata taotluse eelarve, EÜ rahalise panuse ja/või taotletava EÜ kaasrahastamismäära vähendamist ning teatud meetmete ja nende kulude täiendamist või kõrvaldamist.

Muutmise tulemuste põhjal esitab Euroopa Komisjon seejärel LIFE+ komiteele arvamuse saamiseks kaasrahastatavate taotluste nn lühikese nimekirja ja varutaotluste nimekirja.

LIFE+ komitee koosneb 27 liikmesriigi esindajatest ja komitee tööd juhhib Euroopa Komisjon. Kui komitee arvamus on positiivne ja jääb olemasolevate vahendite piiresse, siis langetab Euroopa Komisjon kaasrahastatavate projektide nimekirja kohta otsuse. Pärast Euroopa Parlamendi heakskiidu saamist saadetakse igale edukale koordineerivale abisaajale allkirjastamiseks individuaalne rahastamisotsus.

LIFE+ 2010. aasta hindamisjuhistes välja toodud prognoositava ajakava kohaselt tuleks individuaalne rahastamisotsus allkirjastada ajavahemikus **2011. aasta juuli keskelt kuni hiljemalt augusti lõpuni** (täpsem ajakava on esitatud **lisas 3**).

Projektide varaseim võimalik alguskuupäev on **1. september 2011**.

1.5 Esitatav administratiivne- ja finantsteave

LIFE+ määruse kohaselt peavad taotlejad olema Euroopa Liidus asutatud avalik-õiguslikud või eraõiguslikud organid, osalejad või institutsioonid. Käesolev rakendusjuhik liigitab sellised taotlejad kolme liiki abisaajateks: (1) *avalik-õiguslikud organid*², (2) *eraõiguslikud äriorganisatsioonid*³ ja (3) *eraõiguslikud mittetulundusorganisatsioonid*⁴ (sh vabaühendused).

Termin „avalik-õiguslik organ” viitab riigi ametiasutusele, olenemata selle vormist – kesk-, piirkondlik või kohalik struktuur –, või tema kontrolli all olevatele organitele tingimusel, et need tegutsevad asjaomase organi nimel ja vastutusel.

Kõik koordineerivad abisaajad, kes nimetavad end taotluses avalik-õiguslikuks organiks (vorm A2), peavad esitama finantslisas kuupäeva ja allkirjaga deklaratsiooni („avalik-õigusliku asutuse deklaratsioon”), milles kinnitatakse, et koordineeriv abisaaja on nõuetekohaselt moodustatud avalik-õiguslik organ.

Kõik abisaajad peavad kirjeldama oma õiguslikku seisundit (täites taotlusvormid A2 või A5), milles kinnitavad, et on seaduslikult asutatud Euroopa Liidus. Lisaks peavad nad kinnitama, et nad ei ole üheski finantsmääruse artikli 93 lõikes 1 ja artiklis 94 sätestatud olukorras (allkirjastades taotlusvormi A3 või A4).

Lisaks peavad kõik koordineerivad abisaajad, kes ei ole avalik-õiguslikud organid, st 2. ja 3. liiki abisaajad esitama oma taotluse lisana tõendid selle kohta, et nad vastavad finantsmääruse artiklis 176⁵ sätestatud valikukriteeriumitele, st et:

„taotlejal on stabiilsed ja piisavad rahastamisallikad oma tegevuse jätkamiseks perioodil, mil tegevusi rakendatakse”.

Seepärast peavad kõik koordineerivad abisaajad, kes ei ole avalik-õiguslikud organid, esitama LIFE+ taotluse lisana alltoodud administratiivsed ja finantsdokumendid.

² Sealhulgas avalik-õiguslikud institutsioonid, mida käesolevate suuniste mõistes loetakse avalik-õiguslikeks organiteks.

³ Sealhulgas sarnased tulunduslikud osalejad, mida käesolevate suuniste mõistes loetakse eraõiguslikeks tulundusorganisatsioonideks.

⁴ Sealhulgas sarnased mittetulunduslikud osalejad, mida käesolevate suuniste mõistes loetakse eraõiguslikeks mittetulundusorganisatsioonideks.

⁵ Lisateave selle kohta, kuidas seda kriteeriumit hinnatakse, on esitatud „LIFE+ projektitaotluste hindamise juhendis 2010”.

1. Viimane bilanss ja kasumiaruanne. Dokument peab olema lisatud LIFE+ taotlusele skannitud PDF-failina, mida saab A4 formaadis välja printida. Kui koordineerival abisaajal ei ole veel bilanssi ja kasumiaruannet põhjusel, et organisatsioon on alles hiljuti loodud, peab ta esitama juhtimiskava (vähemalt järgmise 12 kuu kohta), mille finantsandmed on koostatud kooskõlas liikmesriigi normidega.
2. Kui taotletav ELi abi ületab 300 000 eurot, tuleb viimasele bilansile ja kasumiaruandele lisada sõltumatu audiitori arvamus (*independent auditor report*), milles kinnitatakse, et need kajastavad õigesti koordineeriva abisaaja finantsolukorda, või sõltumatu audiitori kinnitus (*independent auditor certificate*) selle kohta, et raamatupidamisaruanded kajastavad õigesti koordineeriva abisaaja finantsolukorda. Dokument peab olema lisatud LIFE+ taotlusele skannitud PDF-failina, mida saab A4 formaadis välja printida. Äsjaloodud organisatsiooni puhul esitatakse audiitori kinnitus (*certificate*), tuginedes juhtimiskavale, milles sätestatud finantsandmed on esitatud kooskõlas liikmesriigi asjaomaste sätetega.
3. „Lihtsustatud raamatupidamisaruanne” – koordineerivad abisaajad peavad täitma Exceli tabeli, mis on osa taotluspaketist. Dokument peab olema nõuetekohaselt täidetud ja lisatud LIFE+ taotlusele Exceli failina.

It should be noted that the above annexes will be required by the Commission irrespective of whether they are obligatory or not for the particular type of organisation, according to national legislation, in the coordinating beneficiary's Member State.

1.6 Üldised soovitusel kõigile LIFE+ abisaajatele

Käesolevas peatükis vastatakse mõnele korduma kippuvale küsimusele selle kohta, kuidas koostada projektitaotlust kõigi kolme LIFE+ valdkonna puhul. Konkreetset soovitusel ja soovitusel selle kohta, kuidas täita LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse tehnilisi ja finantsvorme on esitatud järgnevatel peatükkides.

1.6.1. Mis keeles võib taotluse esitada?

LIFE+ taotlusi võib esitada igas ELi ametlikus keeles, välja arvatud iiri või malta keeles. Sellest hoolimata soovitab Euroopa Komisjon täita taotluse tehnilise osa ainult või lisaks ka inglise keeles.

Vorm B1 (projekti kokkuvõte) tuleb alati esitada inglise keeles. **Lisaks** võib selle esitada taotlusega samas keeles.

1.6.2. Kes võib taotluse esitada?

Taotluse võib esitada iga Euroopa Liidus asutatud juriidiline isik, st (1) avalik-õiguslikud organid, (2) eraõiguslikud tulundusorganisatsioonid ja (3) eraõiguslikud mittetulundusorganisatsioonid (sh vabaihendused).

Koordineeriv abisaaja, kes ei ole avalik-õiguslik organ, peab koos taotlusega esitama tõendid oma finantsseisundi kohta projekti perioodil ja oma võime kohta juhtida taotluse eelarves sätestatud summasid. Need abisaajad peavad seepärast esitama koos oma taotlusega hulga lisadokumente (täpsem teave on esitatud **5. peatükis**). Lisadokumentide esitamata jätmine toob kaasa taotluse välistamise.

1.6.3. Kes võib projektis osaleda?

Kui taotlus on kaasrahastamiseks heakskiidu saanud, muutub koordineeriv abisaaja projekti rakendamise eest juriidiliselt ja rahaliselt vastutavaks. Koordineeriv abisaaja on Euroopa Komisjoni jaoks ainus kontaktisik ja ainus abisaaja, kes annab otse Euroopa Komisjonile aru projekti tehnilise ja rahalise edenemise kohta.

Koordineeriv abisaaja saab Euroopa Komisjonilt rahalise panuse ja tagab selle jaotamise vastavalt seotud abisaajatega sõlmitud partnerluslepingutes sätestatule (olemasolu korral – vt altpoolt). Koordineeriv abisaaja peab otseselt osalema projekti tehnilises rakendamises ja projekti tulemustest teavitamises.

Koordineeriv abisaaja peab kandma osa projekti kuludest ja seega ka projekti eelarvesse rahaliselt panustama. Seepärast ei saa talle tehtud kulusid täies ulatuses hüvitada. Lisaks ei saa ta projekti kontekstis tegutseda seotud abisaaja alltöövõtjana.

Lisaks koordineerivale abisaajale võib LIFE+ taotlus hõlmata ka üht või mitut seotud abisaajat ja/või üht või mitut projekti kaasrahastajat.

Seotud abisaaja peab olema seaduslikult Euroopa Liidus asutatud. Tal on projekti alati tehniline panus ja seetõttu vastutab ta ühe või mitme projektimeetme rakendamise eest. Seotud abisaaja peab projekti ka rahaliselt panustama. Ta ei saa projekti kontekstis tegutseda koordineeriva abisaaja või teiste seotud abisaajate alltöövõtjana. Lisaks peab ta esitama abisaajale kõik Euroopa Komisjonile aruandmiseks vajalikud dokumendid.

Projekte, mis hõlmavad abisaajate partnerlust, toetatakse juhul, kui partnerlus annab projektile lisandväärtuse. Koostöö on põhjendatud, kui partnerlus tugevdab taotluse teostatavust või tutvustavat iseloomu, tema lisandväärtust Euroopa Liidu tasandil ja/või tulemuste ja saadud õppetundide ülekantavust.

Puudub kohustus kaasata LIFE+ taotlusse seotud abisaajaid. Taotlus, mis on esitatud üksnes koordineeriva abisaajaga, on täiesti abikõlblik. Teisalt ei peaks abisaaja kõhklema kaasamast teisi abisaajaid, kui see annab projektile lisandväärtuse.

Public undertakings whose capital is publicly owned and that are considered an instrument or a technical service of a public administration, and are subject to the administration control, but are in effect separate legal entities, must become beneficiaries if a public administration intends to entrust the implementation of certain project actions to the undertaking. This is the case for example in Spain for "empresas

públicas" such as TRAGSA, or EGMASA and in Greece regional development agencies.

Projekti kaasrahastaja panustab projekti vaid rahaliselt, tal ei ole tehnilisi kohustusi ja ta ei saa osa ühenduse rahalisest panusest. Lisaks ei saa ta projekti kontekstis tegutseda projekti abisaaja alltöövõtjana.

Erasektori kaasrahastamist hõlmavatesse LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse taotlustesse suhtutakse hindamisprotsessi käigus positiivselt.

Kindla tähtajaga konkreetsete ülesannete puhul võib taotlus ette näha ka **alltöövõtjate** kasutamise. Alltöövõtjad ei saa tegutseda abisaajatena ja vastupidi. Alltöövõtjad osutavad väliseid teenuseid projekti abisaajatele, kes tasuvad osutatud teenuste eest täies ulatuses. Alltöövõtjaid ei pea taotluses nimepidi nimetama ja isegi kui seda tehakse, siis tuleb järgida üldsätete artiklit 8 (eeskätt selle lõiget 4 alltöövõtjate valiku kohta).

Koordineeriva abisaaja, seotud abisaajate, kaasrahastajate ja alltöövõtjatega seotud eeskirjade täpsem kirjeldus on esitatud LIFE+ projektide kohta käivate üldsätete artiklites 3–8.

1.6.4. Mis on LIFE+ projekti optimaalne eelarve?

Projekti eelarve kindlaksmääratud miinimumsumma puudub. Abisaajad peaksid aga arvestama sellega, et Euroopa Komisjon eelistab märkimisäärselt eelarvega, ambitsioonikate LIFE+ taotluste kaasrahastamist. Ajalooliselt on keskmine abisumma olnud üle 1 miljoni euro.

Projekti eelarve koostamisel peaksid abisaajad võtma arvesse ka LIFE+ indikatiivsete eelarvete maksimaalset suurust liikmesriigi kohta: liikmesriigi taotlusel, millega taotletakse vastavale liikmesriigile tehtud eraldist ületavat EL rahalist panust, on väiksemad võimalused osutada LIFE+ kaasrahastamise eesmärgil väljavalituks (liikmesriikidele eraldatud summad on esitatud 2010. aasta LIFE+ projektitaotluste hindamise juhendis).

1.6.5. Kui suur on ühendusepoolse kaasrahastamise ülemmäär LIFE+ raames?

Ühendusepoolse kaasrahastamise ülemmäär LIFE+ projektide puhul on 50% projekti abikõlblike kulutuste kogusummast.

Erandjuhul võib kaasrahastamismäär olla kuni 75% abikõlblike kulude kogusummast LIFE+ looduse taotluste puhul, mis keskenduvad linnudirektiivis või elupaikade direktiivis sätestatud **prioriteetsete** liikide või elupaigatüüpide konkreetsetele kaitsemeetmetele.

1.6.6. Kui palju peaksid abisaajad projekti panustama?

(Koordineeriv) abisaaja ja (olemasolu korral) seotud abisaajad peavad andma projekti eelarvesse mõistliku rahalise panuse. Abisaaja rahalist panust loetakse tõendiks tema rahalisest pühendumusest projekti eesmärkide saavutamisele – väga väikest rahalist panust võidakse lugeda pühendumuse puudumiseks.

Taotlus võidakse tagasi lükata projektide valimise faasis, kui abisaajate rahaline panus taotluse eelarvesse on 0 eurot.

Kui koordineerivaks abisaajaks ja/või seotud abisaajaks on avalik-õiguslikud organid, siis peab nende rahaline panus projekti eelarvesse ületama (vähemalt 2% võrra) nende projektiga seotud personali palgakulude summa.

Eeldatakse, et kõik projekti abisaajad saavad osa EL rahalisest panusest proportsionaalselt nende kantavate kuludega. Kui abisaaja rahaline panus on võrdne tema tehtud kuludega või ületab neid, siis võib see tähendada seda, et selle abisaaja meetmeid oleks rakendatud igal juhul ka ilma LIFE+ kaasrahastamiseta. Sellised meetmed võidakse seetõttu projektist muutmisfaasis kõrvaldada.

1.6.7. Mis on projekti optimaalne alguskuupäev ja kestus?

Projekti ajakava planeerimisel peaksid abisaajad pidama silmas seda, et LIFE+ 2010. a projektide abilepingute allkirjastamise kuupäev langeb 2011. aasta keskpaika. Seepärast on kõige varasem võimalik alguskuupäev nende projektide puhul **1. september 2011**. Enne alguskuupäeva tehtud kulutusi ei loeta abikõlblikeks ja neid ei saa projekti eelarvesse lisada.

LIFE+ projektidel ei ole ettemääratud kestust. Üldiselt peab projekti kestus vastama sellele, mis on vajalik kõigi projekti meetmete võtmiseks ja kõigi eesmärkide saavutamiseks. Enamik projekte kestab 2–5 aastat.

Eelmise LIFE-programmi kogemused on näidanud, et paljudel projektidel on raskusi kõigi meetmete rakendamisega ettenähtud aja jooksul eeskätt ettenägematute viivituste ja projekti jooksul kogetud raskuste tõttu. Seepärast soovitatakse abisaajatel tungivalt planeerida oma projekti ajakavasse piisav kindlusvaru (nt kuus kuud).

Abisaajad peaksid arvestama ka sellega, et projekt, mille kõik tegevused on lõpetatud enne prognoositud lõppkuupäeva, saab esitada oma lõpparuande enne planeeritud kuupäeva ja saada oma lõppmakse enne abilepingus sätestatud ametlikku projekti lõppkuupäeva.

1.6.8. Kus võib LIFE+ projekti rakendamine toimuda?

2010. aasta taotlusvooru raames rahastatavad projektid tuleb läbi viia üksnes Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Tegevuste läbiviimine ja kulutuste tegemine väljaspool Euroopa Liitu ei ole lubatud. Ainus erand sellest reeglist võib olla seotud

piiratud sõidu- ja elamiskuludega (*subsistence costs*), mis on kantud konverentsidel, seminaridel ja sarnastel üritustel osalemise tõttu tingimusel, et need on projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikud ja on taotluses konkreetselt ette nähtud või Euroopa Komisjon on need konkreetselt heaks kiitnud.

Konkreetsete ELi keskkonnaõigusaktide eesmärkide saavutamisele suunatud projektid on LIFE+ kaasrahastamiseks abikõlblikud vaid juhul, kui nad leiavad aset ELi liikmesriikide territooriumil, kus vastavad õigusaktid kehtivad. Seepärast ei ole ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi eesmärkide saavutamisele suunatud LIFE+ looduse projektid abikõlblikud Prantsuse ülemere departemangudes, kuid LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekte, mille eesmärk on seotud Bioloogilise mitmekesisuse tegevuskavaga, võib seal läbi viia.

1.6.9. Missugune projekti abisaaja peaks vastutama projektijuhtimise eest?

Eeldatakse, et projektijuhtimisega tegelevad koordineeriva abisaaja töötajad. Piisava põhjendatuse korral võib sellega koordineeriva abisaaja otsesel juhtimisel tegeleda ka alltöövõtja. Muu projektijuhtimise korraldus peab olema piisavalt selgitatud ja põhjendatud. Soovitavalt peaks igal projektil olema täistööajaga projektijuht.

Ehkki abisaajatel ei ole kohustust lisada taotluse eelarvesse mis tahes kulusid, mis on seotud projektijuhtimisega, tuleks taotluses siiski selgelt kirjeldada, kes projektijuhtimise eest vastutab, kui palju töötajaid ja aega pühendatakse sellele ülesandele ning kuidas ja kelle poolt tehakse projekti puudutavad otsused projekti perioodil (nt kuidas kontrollitakse projektijuhtimist ja kes seda teeb).

Oluline on võtta arvesse, et kui abisaajaga seostatud asutus tegeleb projekti tehnilise ja/või rahalise haldusega, siis **PEAB** ta olema projekti seotud abisaaja, et tema kulud oleksid kaasrahastamiseks kõlblikud.

1.6.10. Mis ulatuses on avalike teenistujate palgakulud kõlblikud LIFE+ rahastamiseks?

LIFE+ määruse artikli 5 lõike 5 kohaselt võib avalike teenistujate palgakulusid⁶ rahastada üksnes ulatuses, mis on seotud selliste projekti rakendamistegevuste kuludega, mida asjaomane asutus nimetatud projektita ei oleks pidanud läbi viima. Kõnealused töötajad lähetatakse spetsiaalselt projekti läbiviimiseks ja nendega seoses tekib olemasoleva alalise personali kuludega võrreldes lisakulusid

Avalik-õiguslike abisaajate tööjõukulused võib lugeda projekti abikõlblikeks kuludeks vaid juhul, kui kõnealune tööjõud on projektiga konkreetselt seotud, st nende kontaktandmed/toimikud peavad näitama, et asjaomased üksikisikud on projekti kallal töötanud x nädalat/kuud.

⁶ Avaliku teenistuja mõiste hõlmab avalik-õiguslike organite pikaajalisi töötajaid.

Avalik-õiguslike organite (koordineeriva abisaaja ja/või seotud abisaaja) rahaline panus projekti eelarvesse peab ületama (vähemalt 2% võrra) nende projektiga seotud personali palgakulude summa. Seda kontrollitakse nii valikufaasis kui ka lõppmakse tegemisel.

Spetsiaalselt projekti tarbeks palgatud ja üksnes projekti rakendamisele keskenduva ajutise personali kulusid ei võeta arvesse ülalmainitud avalik-õiguslike organite miinimumsumma arvutamisel tingimusel, et:

- (a) sellise personali lepingud ei alga enne abilepingu allkirjastamise kuupäeva ega lõpe pärast projekti lõppemise kuupäeva;
- (b) lepingutes mainitakse konkreetselt LIFE+ projekti;
- (c) asjaomane personal on palgatud konkreetselt LIFE+ projektis ettenähtud ülesannete täitmiseks.

1.6.11. Projekti raames sooritatava tegevuse sisseostmine

Abisaajatel peaks olema tehniline ja rahaline võimekus ja pädevus projekti raames ettenähtud tegevuste elluviimiseks. Seepärast eeldatakse, et välisele abile eraldatav osa projekti eelarvest peaks jääma alla 35%. Suurem osakaal on lubatud üksnes juhul, kui see on projektitaotluses piisavalt põhjendatud.

Kui abisaaja on avalik-õiguslik organ, siis tuleb allhankelepingud (sh projektijuhtimise allhankelepingud) sõlmida kooskõlas riigihangetele kehtestatud eeskirjadega ja ühenduse riigihangete korda reguleerivate direktiividega.

Kui summa ületab 125 000 eurot, siis peavad eraõiguslikud abisaajad küsima konkureerivaid pakkumisi potentsiaalsetelt allhankijatelt ja sõlmima lepingu pakkujaga, kelle pakkumine on majanduslikult kõige soodsam; seda tehes peavad nad järgima läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning vältima huvide konflikte.

1.6.12. Mis tingimustel eelistab LIFE+ riikidevahelisi projekte?

LIFE+ määrus viitab sellele, et kaasrahastatavate projektide valikul pöörab Euroopa Komisjon erilist tähelepanu riikidevahelistele projektidele, kui riikidevaheline koostöö on keskkonna- või looduskaitse tagamiseks olulise tähtsusega. Seepärast tuleks esitada riikidevaheline taotlus vaid juhul, kui projektitaotluses on piisavalt põhjendatud riikidevahelise lähenemisviisi lisandväärtus. Kui selliseid tõendeid esitatakse, siis antakse pakkumisele projektide valikuprotsessis kõrgem punktisumma ja seepärast on tal suurem võimalus osutada kaasrahastamiseks väljavalituks.

Riikidevahelise projekti taotluse tegemisel peavad abisaajad selgelt määratlema nende poolt igas ELi liikmesriigis tehtavad projektiga seotud kulutused.

1.6.13. Kui mahukas peaks LIFE+ taotlus olema?

Taotlus peaks olema võimalikult kompaktne ja selge. Ärge koostage liialt mahukaid taotlusi ja ärge esitage liialt üksikasjalikke projektiga hõlmatud alade ja

keskkonnatehnoloogiate kirjeldusi, liikide nimekirju jms. LIFE+ taotluse tehnilised taotlusvormid (st LIFE+ taotlusvormide B- ja C-osad) ei tohiks ületada 50 lehekülge.

Selged ja üksikasjalikud kirjelduseks tuleks esitada kõigi projekti raames tehtavate tegevuste kohta. Kui vaja, siis tuleks taotlusele lisada kaardid, mis näitavad tegevuste asukohta. Teabe dubleerimist tehnilistes ja finantsvormides tuleks vältida. Finantsteave tuleks esitada eeskätt finantsvormides.

Brošüüre, elulookirjeldusi ja muid sarnaseid dokumente ei ole mõtet esitada. Kui seda siiski tehakse, siis need jäetakse tähelepanuta.

1.6.14. Korduvad tegevused ei ole LIFE+ rahastamiseks abikõlblikud

LIFE+ määrus (artikli 3 lõige 2) ei luba korduvate tegevuste rahastamist. „Korduv tegevus” on käesolevate rakendussuuniste kontekstis „mis tahes igapäevane tegevus”.

Korduvat asukoha jälgimise, seire- (va projekti mõju jälgimine) või juhtimistegevust, mida sooritati juba enne projekti ja/või mida tuleb jätkata pärast projekti lõppu (sama intensiivsusega, kasutades samu võtteid ja materjali), ei tohiks seepärast lisada taotluse eelarvesse.

Kahtluse korral, kas tegevus on korduv või mitte, peab taotleja esitama selgituse miks antud tegevus on taotlusesse lisatud ja miks seda ei loeta korduvaks.

LIFE+ looduse raames võivad olla täiesti abikõlblikud investeeringud, mis on vajalikud korduva juhtimistegevuse võimaldamiseks. Sellistel juhtudel jäävad aga abikõlbmatuks kulutused, mis on seotud nende seadmete kasutamisega, sest need puudutavad korduvaid tegevusi *Setting up a recurrent concrete conservation action and implementing it for a limited trial period may also be eligible.* (täpsem teave on esitatud käesolevate suuniste 2. peatükis).

Erandkorras võidakse selge tutvustava väärtusega korduvaid tegevusi pidada rahastamiskõlblikuks. Sellistel juhtudel peab taotlus täpselt selgitama ja põhjendama tutvustavat iseloomu.

Lisaks võib suhtuda teatava paindlikkusega korduvatesse tegevustesse, mis puudutavad projekte, millega püütakse välja töötada ja rakendada ühenduse eesmärges seoses metsade ja keskkonna vastastikuse mõju laiapõhjalise, ühtlustatud, põhjaliku ja pikaajalise seirega, mis ei hõlma igapäevase tegevuse rahastamist.

1.6.15. Vastastikune täiendavus teiste EÜ rahastamisvahenditega peab olema tagatud

LIFE+ määruse artikli 9 kohaselt ei rahastata LIFE+ abi raames „meetmeid, mis vastavad teiste ühenduse rahastamisvahendite abikõlblikkuse kriteeriumidele ja peamisele reguleerimisalale või saavad neist abi samal eesmärgil”. Nende hulka kuuluvad muu

hulgas Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Ühtekuuluvusfond, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond, Konkurentsivõime ja Innovatsiooni Raamprogramm, Euroopa Kalandusfond ja Teadusuuringute Seitsmes Raamprogramm.

Seepärast on tähtis, et enne Euroopa Komisjonile ettepaneku esitamist kontrolliksid abisaajad põhjalikult, et nende projekti raames taotletavaid meetmeid **ei saaks tegelikult rahastada ega rahastataks** teiste Euroopa Liidu fondide kaudu. Abisaajad peavad allkirjastama vastava kinnituse.

Abisaajad peavad teavitama Euroopa Komisjon kõigist seotud rahasummadest, mida nad on ühenduse eelarvest saanud, ja ka kõigist seotud taotlustest, millega taotletakse rahastamist ühenduse eelarvest. Abisaajad peavad kontrollima samuti seda, et nad ei saa tegevustoetust LIFE+ programmist (või muudest ühenduse programmidest) seoses käimasoleva tegevusega.

Lisaks on liikmesriigi kontaktasutus kohustatud projekti muutmisfaasis näitama ära sammud, mis on vaja astuda, tagamaks LIFE+ rahastamise koordineerimine ja vastastikune täiendavus teiste ühenduse rahastamisvahenditega.

1.6.16. Projekti süsiniku jalajälje vähendamine

Kõigil abisaajatel palutakse selgitada, kuidas nad kavatsevad tagada, et nende projekti süsiniku jalajälg jääb võimalikult väikeseks. Projekti kirjeldusse tuleb lisada kõik üksikasjad või püüdlused, mida tehakse CO₂ heitmete vähendamiseks projekti jooksul. Abisaajad peaksid aga arvestama sellega, et kasvuhoonegaaside heitmete vähendamise kulud ei loeta abikõlblikuks.

1.6.17. Iga-aastaste riiklike prioriteetide roll

LIFE+ määruse artikkel 6 võimaldab liikmesriikidel esitada iga-aastased riiklikud prioriteetidid – 2010. aastaks on seda võimalust kasutanud mitmed liikmesriigid.

Komisjonile esitatud taotlused võivad hindamise käigus saada suurema punktisumma ja see võib mängida rolli taotluse siseriiklikus edukuses, kui indikatiivsed riiklikud eelarved on täitunud. Teisalt võib pelgalt kvaliteedile tuginedes valida välja rahastamiseks projektid, mis ei vasta iga-aastastele riiklikele prioriteetidele.

Iga-aastaste riiklike prioriteetidega on võimalik tutvuda alltoodud veebileheküljel: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus2009/call/index.htm#nap>.

1.7. Isikuandmete kaitse

Koos teie taotlusega esitatud isikuandmed, eeskätt abisaajate ja kaasrahastajate nimi, aadress ja muud kontaktandmed salvestatakse andmebaasi ESAP, mis on kättesaadav ühenduse institutsioonidele ja välishindajate meeskonnale, keda seob konfidentsiaalsusleping. ESAPit kasutatakse üksnes LIFE+ taotluste hindamise läbiviimiseks.

Rahastatud taotluste isikuandmed kantakse teise andmebaasi BUTLER, mis tehakse kättesaadavaks ühenduse institutsioonidele ja välisele seiremeeskonnale, keda seob konfidentsiaalsusleping. BUTLERit kasutatakse üksnes LIFE+ projektide juhtimiseks.

Iga projekti kokkuvõtte, sealhulgas koordineeriva abisaaja nimi ja kontaktandmed paigutatakse LIFE'i kodulehele ja tehakse üldsusele kättesaadavaks. Teatud hetkel palutakse koordineerival abisaajal kontrollida kokkuvõtte täpsust.

Komisjon või tema töövõtjad võivad kasutada ebaedukate taotlejate isikuandmeid järelmeetmete võtmiseks seoses tulevaste projektitaotlustega.

Kogu selle protsessi vältel lähtuvad Euroopa Komisjon ja tema alltöövõtjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2000. a määrusest (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta. Teil on juurdepääs meie valduses olevatele andmetele teie kohta ja õigus nõuda andmete parandamist.

Taotluse esitamisega nõustute te isikuandmete ülaltoodud viisil kättesaadavaks tegemisega. Andmeid ei kasutata muul viisil ega mitte ühelgi muul otstarbel kui eespool kirjeldatud.

2. LIFE+ loodus ja bioloogiline mitmekesisus

2.1. Mis on LIFE+ loodus ja bioloogiline mitmekesisus?

*LIFE+ määrus*⁷

LIFE+ on Euroopa Ühenduse rahastamisvahend, millega toetatakse ühenduse keskkonnapoliitikat aastatel 2007–2013. LIFE+ koosneb kolmest komponendist:

- (1) LIFE+ loodus ja bioloogiline mitmekesisus;
- (2) LIFE+ keskkonnapoliitika ja juhtimistava;
- (3) LIFE+ teave ja teabevahetus.

Käesolevad suunised puudutavad üksnes *LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse* komponenti.

LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärgiks on aidata kaasa loodust ja bioloogilist mitmekesisust reguleeriva ühenduse poliitika ja õigusaktide rakendamisele. Rahastatavatel meetmetel peab olema lisandväärtus Euroopa tasandil ja nad peavad täiendama meetmeid, mida on võimalik rahastada ühenduse teiste vahendite raames perioodil 2007–2013. Projekte on kaht liiki: *LIFE+ looduse* projektid ja *LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse* projektid.

Taotlus peab olema kas *LIFE+ looduse* või *LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse* projekt. See ei saa olla segu mõlemast.

LIFE+ looduse projektid aitavad kaasa **linnudirektiivi ja/või elupaikade direktiivi rakendamisele**⁸ nii kohalikul kui ka piirkondlikul tasandil ja toetavad Natura 2000 võrgustiku edasist arengut ja rakendamist, sealhulgas ranniku- ja mereelupaikade ja -liikide osas (LIFE+ määruse artikli 4 lõige 2 ja II lisa punkt 1). Rõhk on pikaajalistel jätkusuutlikel investeeringutel Natura 2000 aladel ning neis direktiivides sätestatud liikide ja elupaikade kaitsel. LIFE+ looduse projektid peavad olema parimate tavadega seotud projektid või tutvustavad projektid (LIFE+ määruse artikli 3 lõike 2 punkt a).

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid aitavad kaasa Euroopa Komisjoni teatises „Bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda”⁹ and of the Commission Communication "Options for an EU vision and target for biodiversity beyond 2010"¹⁰.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. mail 2007. a määrus (EÜ) nr 614/2007, avaldatud Euroopa Liidu Teatajas L 149, 9. juuni 2007.

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/l_149/l_14920070609en00010016.pdf

⁸ Nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta.

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/birdsdirective/index_en.htm

Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

⁹ Komisjoni teatis KOM (2006) 216 lõplik „Bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda” http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/index_en.htm

¹⁰ COM (2010) 4 Final - Options for an EU vision and target for biodiversity beyond 2010

sätetatud eesmärkide saavutamisele. LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid peavad olema **innovatiivsed** või **tutvustavad** projektid (LIFE+ määruse artikli 3 lõike 2 punkt b). Nad erinevad LIFE+ looduse projektidest selle poolest, et keskenduvad liikmesriikide territooriumil bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamisele kaasa aitavate meetmete ja tavade tutvustamisele (v.a meetmetele, mis on seotud linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi eesmärkide rakendamisega). Kõigi bioloogilise mitmekesisuse projektide, olenemata sellest, kas nad on innovatiivsed või tutvustavad projektid, **oluliseks osaks** peab olema hindamine ning projekti tulemuste ja projektist saadud õppetundide aktiivne levitamine.

Looduskaitse projekt, mille eesmärgiks on **eranditult** linnudirektiiviga / elupaikade direktiiviga hõlmatud liigid/elupaigad on LIFE+ looduse projekt (tingimusel, et see vastab käesolevas dokumendis sätestatud nõuetele). Kõikidel muudel juhtudel saab see olla vaid LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekt (tingimusel, et see vastab käesolevas dokumendis sätestatud nõuetele) ja peab seega olema innovatiivne/tutvustav projekt.

Ainus erand sellest reeglist seisneb selles, et taotlejad võivad esitada LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekti taotluse, mille esemeks on eranditult linnudirektiiviga / elupaikade direktiiviga hõlmatud liigid juhul, kui tegu on uudse, asukohaga seotud kaitsemeetme tutvustamisega, mis ei vaja pikaajalisi investeringuid ja toimub väljaspool Natura 2000 ala.

Natura 2000 alal läbiviidavate LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide peaeesmärgiks ei peaks olema ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiiviga hõlmatud liikide/elupaikade kaitse juhtimine. Kui on tegu viimasega, **siis tuleks projekt liigitada LIFE+ looduse projektiks**. Samas võivad uudseid kaitsevõtteid (*conservation techniques*) tutvustaval LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektil olla eesmärgid, mis haaravad **muu hulgas** ka linnudirektiiviga ja elupaikade direktiiviga hõlmatud liike ja elupaiku.

Alltoodud tabelis on loetletud peamised erinevused kaht liiki projektide vahel.

LIFE+ loodus	LIFE+ bioloogiline mitmekesisus
eranditult seotud linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi eesmärkidega	ei piirdu linnudirektiivi ja elupaikade direktiiviga, ent on seotud Euroopa Komisjoni teatisega „Bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda”
parimad tavad ja/või tutvustamine	tutvustamine ja/või innovatsioon
pikaajalised jätkusuutlikud kaitsemeetmed ja investeringud Natura 2000 aladesse, liikidesse	bioloogilist mitmekesisust toetavate meetmete teostatavuse tutvustamine

http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/policy/pdf/communication_2010_0004.pdf

http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/index_en.htm

¹⁰ COM (2010) 4 Final - Options for an EU vision and target for biodiversity beyond 2010

http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/policy/pdf/communication_2010_0004.pdf

ja elupaikadesse	nende meetmete seire, hindamine ja aktiivne levitamine on projekti lahutamatu osa
maa soetamine ja pikaajaline rentimine või hüvitamine on abikõlblik	abikõlblik on vaid lühiajaline rentimine või hüvitamine

LIFE+ looduse ja LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid peaksid keskenduma eeskätt looduskaitsele ja/või bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamisele. Projekte, millel võib olla positiivne, ent *teisejärguline* mõju loodusele ja bioloogilisele mitmekesisusele ja mille peamine eesmärk on seotud teise keskkonnateemaga (nt vee kvaliteet), ei tohiks esitada *LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse* raames (vt taotlejatele mõeldud juhiseid *LIFE+ keskkonnapoliitika ja juhtimistava kohta*, et veenduda, kas projekt võib olla abikõlblik selle LIFE+ haru raames).

Looduskaitse ja/või bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamise projekt, mille eesmärgiks on teadlikkuse suurendamise kampaaniad, tuleks esitada *LIFE+ teabe ja teabevahetuse* raames.

The EC would, in particular, be interested to receive under LIFE+ Information and Communication, proposals that compile the techniques used, results and lessons learnt from a significant number of previous LIFE projects for a specific theme/habitat/species or group of habitats/species (e.g. rivers, bogs, bats) and actively transfer them to the corresponding key stakeholders that could usefully implement these techniques.

The Commission would also welcome under LIFE+ Information and Communication projects aimed at:

- 1. Launching national public campaigns to promote NATURA 2000 ;*
- 2. Integrating the concept of Ecosystems services in private companies management or in public spending in particular in connection to Green Public Procurement;*
- 3. The promotion of Green Infrastructure by explaining it better to citizens;*
- 4. The implementation of art. 6 of the Habitat Directive with specific reference to the way the evaluation of incidence is carried out.*

LIFE+ Biodiversity should not be interpreted as an alternative to the restrictions imposed under LIFE+ Nature and its focus on Natura 2000. The EU network of protected areas is still the major EU contribution in our fight against the loss of biodiversity. Within the classic LIFE+ Nature projects most of the priorities listed in the Biodiversity Action Plan (BAP) may be effectively addressed: e.g. invasive alien species through control and eradication in and around Natura 2000 sites, green infrastructures through the connectivity dimension of the network, ecosystem services like flood protection, improving water quality etc. through nature conservation activities resulting in the preservation or enhancement of these functions for a site or for the whole network in a region.

The most appropriate use of LIFE+ Biodiversity would require proposals that address the BAP priorities in an innovative way exploring sectors and processes that have not been the classic target of LIFE + Nature projects.

In line with the Business and Biodiversity initiative, the Commission welcomes projects submitted by business stakeholders or in which business stakeholders are involved, aimed at integrating biodiversity concerns into their planning or functioning.

To help applicants to better understand what type of project proposals the EC would welcome we have developed the lists below.

Indicative list of themes for LIFE+ Nature and Biodiversity projects

In this section applicants will find a non-exhaustive list of themes for which the EC would welcome receiving proposals. This does not exclude the possibility of submitting proposals for themes that are not listed here, but falling under the general remit and objectives of LIFE+ Nature and Biodiversity.

LIFE+ Nature

- 1. Projects aimed at the direct conservation of habitats and species covered by the Habitats and Birds directives and, in particular, supporting the set-up and management of NATURA2000. These are the classic LIFE+ Nature projects (site or species related) that will remain the main axe of LIFE+ Nature financing. Ex-situ actions are also possible if justified.*
- 2. Projects for improving the ecological coherence/connectivity of the NATURA 2000 network ("Green Infrastructures").*
- 3. Projects aimed at fulfilling the obligations deriving from article 8 (1) and 8 (2) of the Habitats Directive (i.e. identification of the financial needs and corresponding measures).*
- 4. Projects aimed at the preparation and planning for the designation of new marine Natura 2000 sites in territorial or off-shore waters and/or the extension of existing marine sites.*
- 5. Projects for the support and development of surveillance of the conservation status of habitats and species (article 11 of the Habitats Directive).*
- 6. Projects for the control and eradication of invasive alien species*

Note: Data from past LIFE funding show that there are relatively few proposals addressing the direct conservation of a rather large part of the biodiversity covered by the Habitats directive. For example arthropods and mollusc species are seldom the specific target of LIFE+ Nature projects. Applicants are invited to consider this aspect when preparing their proposals.

LIFE+ Biodiversity

1. *Projects targeting threatened species that are not included in the annexes of the Habitats Directive but that have a status of "endangered" or worse in the available European Red Lists (http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/index_en.htm) or in the IUCN Red List for those species that are not covered by the European red Lists.*
2. *Projects for the implementation of river basin management plans, or addressing Marine Regions, for the implementation of measure to guarantee a Good environmental status.*
3. *Projects to test fisheries management measures in line with the requirements of the Marine Strategy Directive and technical measures to reduce by-catch of species which are not commercially exploited.*
4. *Projects addressing ecosystem functions and services. The focus of LIFE-Nature has been, until now, on the conservation of habitats and species, for themselves and not for the functions and the services they deliver to society.*
5. *Projects addressing biodiversity and soil. The Commission welcomes projects aiming at increasing the protection of soil biodiversity and its many ecological functions.*
6. *Projects for the control and eradication of invasive alien species.*

2.2. LIFE+ loodus

2.2. a. LIFE+ looduse rahastamise üldpõhimõtted

Üldine ulatus

LIFE+ looduse projektide eesmärgiks on parandada linnudirektiiviga / elupaikade direktiiviga reguleeritud liikide/elupaikade kaitse olukorda; sihtmärgiks olevad liigid ja elupaigad peavad olema loetletud ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi lisades järgmiselt:

asukohapõhised meetmed

- asukohapõhiste meetmete sihtmärgiks olevad linnuliigid peavad olema loetletud linnudirektiivi I lisas või olema reeglipäraselt esinevad rändlinnuliigid,
- sihtmärgiks olevad elupaikade liigid / liigid (v.a linnuliigid) peavad olema loetletud elupaikade direktiivi I või II lisas;

liigipõhised (st mitte asukohapõhised) meetmed

- sihtmärgiks olevad linnuliigid peavad olema loetletud linnudirektiivi I või II lisas või olema reeglipäraselt esinevad rändlinnuliigid,
- sihtmärgiks olevad liigid (v.a linnuliigid) peavad olema loetletud elupaikade direktiivi II, IV ja/või V lisas.

Geograafiline ulatus

LIFE+ looduse projektid tuleb läbi viia eranditult ELi liikmesriikide maa- ja/või merealadel, kus kohaldatakse ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi.¹¹

Parimad tavad ja/või tutvustamine

LIFE+ looduse projektid peavad olema parimate tavadega seotud projektid või tutvustavad ehk näidisprojektid.

Parimate tavadega seotud projekt rakendab liikide/elupaikade kaitseks kohaseid, kuluefektiivseid ja tänapäevaseid võtteid ja meetodeid, võttes arvesse projekti ja tema asukoha konkreetset konteksti. Parimate tavade võtete ja meetodite kontrollimine ja hindamine ei tohi olla projekti osa, sest kasutatavad võtted ja meetodid peavad juba olema ajakohased (sellest hoolimata on kohustuslik projekti raames võetavate meetmete mõju jälgimine).

Näidisprojekt rakendab praktikas, katsetab, hindab ja levitab tegevusi/metoodikat, mis on teatud määral uus või tundmatu projekti konkreetses kontekstis (geograafiline, keskkonna-, sotsiaalmajanduslik ...) ja **mida tuleks rakendada laiemalt** mujal sarnastes olukordades. Seepärast peab projekt algusest peale näitama, kas kasutatud võtted ja meetodid projekti kontekstis (geograafiline, keskkonna-, sotsiaalmajanduslik ...) töötavad

¹¹ Need kaks direktiivi ei kehti Prantsuse ülemeredepartemangude suhtes ja seepärast ei ole Prantsuse ülemeredepartemangude LIFE+ looduse projektid abikõlblikud.

või mitte. Näidisprojektidel peab seepärast olema ka suurem lisandväärtus, kui nad ei toimu mitte riiklikul või riikidevahelisel tasandil, vaid pigem kohalikul tasandil.

Projekti peamiste tulemuste ja/või saadud õppetundide seire, hindamine ja aktiivne levitamine on projekti ja selle järelmõjude lahutamatu osa. Seepärast on näidisprojekti eesmärgiks julgustada teisi huvirühmi kasutama projektis tutvustatud võtteid ja meetodeid. Võttes arvesse aega, mis paljudel juhtudel taastavate meetmete mõju ilmnemiseks kulub, leitakse, et tulemuste hindamine ja levitamine (siire) võib jätkuda ka pärast projekti lõppu.

Taotlejad peavad arusaadavalt selgitama (vormil B3) oma projekti ja selle meetmete parimaid tavasid või tutvustavat iseloomu ning viimase puhul ka seda, mis ulatuses seda võib rakendada mujal.

Korduvaid tegevusi ei rahastata

LIFE+ määrus (artikli 3 lõige 2) ei luba korduvate tegevuste rahastamist.

Korduvat seire- või juhtimistegevust, mida sooritati juba enne projekti ja/või mida tuleb jätkata pärast projekti lõppu (sama intensiivsusega, kasutades samu võtteid ja materjali), ei saa lisada *LIFE+ looduse* projekti taotluse eelarvesse. Näiteks korduv asukoha seire, iga-aastane niitmine või pikaajalised seiremeetmed (v.a need, mille raames hinnatakse projekti mõju) ei ole põhimõtteliselt abikõlblikud.¹²

LIFE+ looduse puhul võivad olla täies ulatuses rahastamiseks kõlblikud investeeringud, mis on vajalikud *korduva juhtimistegevuse võimaldamiseks* (nt kariloomade ja sellega seotud infrastruktuuri või masinate soetamine). Sellistel juhtudel jäävad aga abikõlbmatuks kulutused, mis on seotud nende seadmete kasutamisega, sest need puudutavad korduvaid tegevusi.

Erandkorras võidakse selge tutvustava väärtusega korduvaid tegevusi pidada rahastamiskõlblikuks. Sellistel juhtudel peab taotlus täpselt selgitama tutvustavat iseloomu.

Finally, where a necessary recurrent concrete conservation action is not already taking place, an action may be proposed to set it in place and implement it for a trial period not exceeding 1/2 of the total duration of the project. The beneficiary responsible for this action must also explicitly undertake to continue it during the project and after its end at his own cost (or else provide an equivalent undertaking from another organisation). Should the recurrent action not be continued after the end of the trial period then all related costs will be ineligible (unless clear evidence can be provided that the measure in question has turned out in practice to be inappropriate).

¹² Kui taotlus hõlmab tegevusi, mida üldjuhul peetakse korduvaks (nt niitmine), peab taotleja üksikasjalikult selgitama, miks see on taastav, mitte korduv tegevus.

Vähemalt 25% projekti eelarvest peab olema eraldatud konkreetsete meetmete tarbeks

Vähemalt 25% LIFE+ looduse projektide esialgsest eelarvest peab olema seotud konkreetsete meetmetega. Selles kontekstis tähendavad konkreetsed kaitsemeetmed sellised meetmeid, mis otseselt parandavad sihtmärgiks olevate liikide ja elupaikade kaitset (või aeglustavad / peatavad / pööravad tagasi selle halvenemise).

Ettevalmistavaid meetmeid (nt konkreetsete kaitsemeetmete planeerimine ja ettevalmistamine) ja maa soetamist / rentimist / hüvitise maksmist loetakse selle 25% hulka niivõrd, kuivõrd see on otseselt vajalik konkreetsete tegevuste tarbeks projekti kestel. Investeeringuid, mis on vajalikud korduva juhtimistegevuse võimaldamiseks (vt altpoolt) loetakse samuti konkreetseteks meetmeteks.

Need meetmed peavad olema selgelt määratletavad (st 100% konkreetne kaitse ega tohi sisaldada osi, mis seda ei paku).

Taas sissetoodud liikide seiret loetakse konkreetseks vaid juhul, kui selle abil on võimalik muuta sissetoomise meetme kulgu.

Legal protection will only be considered as a concrete conservation action if it is fully achieved within the project duration.

Meetmeid, mis on suunatud võtmetähtsusega huvirühmade käitumise mõjutamisele (nt talupidajad, jahimehed, kalurid, külastajad) ja mis võivad kaudselt aidata kaasa sihtmärgiks oleva ala/liigi/elupaiga olukorra parandamisele võidakse lugeda konkreetseteks kaitsemeetmeteks kui:

- *if the inappropriate behaviour of the stakeholders in question is an important threat to the site/species/habitat targeted*
- *if the action has as its main objective changing the behaviour of specified category of stakeholder in a specified way that will clearly benefit the habitat/species in a specified way,*
- *if the behaviour in question is foreseen to change during the project duration*
- *if this action is sufficiently quantified (no of persons reached by the action, % whose behaviour will be favourably changed during the project, estimation if possible of favourable impact on the species/habitat targeted, ...)*
- *if this change is explicitly monitored by the project to check the results.*

Külastajate juhtimismeetmeid (nt aiad, rajad) loetakse konkreetseteks kaitsemeetmeteks üksnes juhul, kui taotlus näitab, et külastajad avaldavad juba otseselt kahjulikku mõju sihtmärgiks olevate elupaikade/liikide kaitse olukorrale.

On soovitatav, et konkreetsete kaitsemeetmete osakaal LIFE+ looduse projektist oleks oluliselt suurem kui 25%. Taotluse hindamise ajal võidakse teatud meetmeid

lugada abikõlbmatuteks ja need projektist kõrvaldada. Kui konkreetsete meetmete osakaal jääb alla 25%, siis võib kogu projekti sel põhjusel tagasi lükata.

LIFE+ looduse taotlusi, mis hõlmavad vähe konkreetseid meetmeid või ei sisalda neid üldse, loetakse seetõttu reeglina abikõlbmatuteks. Sellest reeglist on aga mõned erandid.

- *Projects aimed at fulfilling the obligations deriving from article 8 (1) and 8 (2) of the Habitats Directive. Such projects shall aim at identifying at national level (i.e. one proposal per member state presented by the national competent authority as coordinating beneficiary) the specific needs for Community co-financing which they consider necessary to meet their obligations pursuant article 6(1) of the Habitats Directive as well as the measures for which co-financing is sought, that they consider essential for the maintenance or re-establishment at a favourable conservation status of the priority natural habitat types and priority species as well as the total costs arising from those measures. These projects may also cover the identification of needs for sites hosting non-priority habitats and species. These projects shall, ideally, last not more than 18/24 months. These projects shall include as part of its actions the formal submission to the EC of the estimates and the proposed measures.*
- *LIFE+ looduse projektid, mis hõlmavad seiret ja planeerimist **Natura 2000 avamerealade** (either offshore or in territorial waters) or their extension kindlaksmääramiseks, ei pea sisaldama konkreetseid kaitsemeetmeid (for a definition of the term "offshore" within the context of Natura 2000 marine sites please refer to page 7 and to section 2.6 of the document "Guidelines for the establishment of the Natura 2000 network in the marine environment" - http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/marine/docs/marine_guidelines.pdf). Sellised taotlused peavad aga sisaldama pädeva ministeeriumi/asutuse kinnitust asjaomas(t)e ala(de) määramise kohta Natura 2000 alaks enne projekti lõppu ning eelistatavalt 2012 aasta lõpuks ja **pädev ministeerium/asutus peab olema projekti abisaajaks** (koordineeriva abisaaja või seotud abisaaja). *This paragraph also applies to marine extensions of existing coastal sites.**

Mere-/rannikuloomade täiendavate maismaa-alade seire siia ei kuulu.

- *LIFE+ looduse projektid, millega toetatakse ja/või arendatakse edasi linnudirektiiviga ja elupaikade direktiiviga reguleeritud looduslike elupaikade ja liikide kaitse olukorra jälgimist (elupaikade direktiivi artikli 11 mõistes), ei pea sisaldama konkreetseid kaitsemeetmeid.*

Sellistel juhtudel peab artiklis 11 sätestatud seire eest vastutav pädev asutus olema projekti abisaaja (koordineeriv abisaaja või seotud abisaaja). Taotlustele rutiinseks seireks või pelgalt seire kvaliteedi kohalikuks parandamiseks see erand ei laiene.

Projekti ja selle meetmete pikaajaline jätkusuutlikkus

LIFE+ looduse projektid kujutavad endast sageli märkimisväärset investeeringut ja Euroopa Komisjon omistab nende investeeringute pikaajalisele jätkusuutlikkusele suurt tähtsust. Sel põhjusel on kohustuslik, et kogu projekti kestel kaaluksid abisaajad seda, kuidas kaitsta, säilitada, arendada ja kasutada neid investeeringuid pärast projekti lõppu. *This should be built into the proposal. This aspect will be carefully checked during the evaluation process.*

Maa soetamisega seotud investeeringud, ühekordsed hüvitised, pikaajaline rentimine, maa majandamine ja/või maa taastamine piirdub üldjuhul maaga, mis asub olemasoleva Natura 2000 võrgustikku kuuluval alal. Seda kriteeriumit kohaldatakse rangelt kõigil juhtudel, kus asjaomased alad kvalifitseeruvad Natura 2000 alaks. Lubatud on siiski alltoodud **erandid**.

- Investeeringud väljapoole olemasolevaid *Natura 2000* alasid võib lugeda rahastamiskõlblikeks juhul, kui abisaaja leiab, et asukoht ei kvalifitseeru veel *Natura 2000* alaks JA kui kohustuse määrata asjaomased asukohad enne projekti lõppu on kehtestanud pädev looduskaitseorgan. Kui sellised kohustused on vajalikud, siis peab see organ olema projekti raames aktiivne abisaaja (kas koordineeriv abisaaja või seotud abisaaja).
- Kui koridoride või „astmete” loomine olemasolevate *Natura 2000* alade vahel on ette nähtud, siis võib kaaluda investeeringuid aladel, mida *Natura 2000* alade hulka ei arvata. Niisugustel juhtudel tuleb esitada tõendid selle kohta, et kavandatavad investeeringud aitavad kaasa *Natura 2000* võrgustiku ökoloogilise ühtsuse suurendamisele. Esitada tuleb garantiid nende investeeringute jätkusuutlikkuse kohta ehk tuleb kohustuda tagama nendele aladele **tugevaim võimalik kaitse** riiklikul/piirkondlikul tasandil enne projekti lõppu. Neid meetmeid aktsepteeritakse vaid juhul, kui riiklikku *Natura 2000* võrgustikku peetakse projekti sihtmärgiks olevate liikide/elupaikade jaoks piisavaks.

Kaitsemeetmete abikõlblikkus elupaikade direktiivi **IV lisas** loetletud liikide puhul (mida ei ole loetletud II lisas) ei sõltu asjaomaste alade *Natura 2000* seisundist. Selliste investeeringute pikaajalise jätkusuutlikkuse peab tagama nende alade (kas *Natura* alana või väljaspool seda) kohane õiguslik kaitse seisund, mis saavutatakse hiljemalt projekti lõppemise kuupäevaks. Maa soetamine ei ole selles kontekstis võimalik.

Vastastikune täiendavus teiste EÜ rahastamisvahenditega

Taotlejad peavad võtma arvesse käesolevate suuniste 1. peatüki vastavat osa.

Kaasrahastamise ülemmäärad

LIFE+ looduse projekte kaasrahastab ühendus kuni 50% ulatuses abikõlblikest kuludest (*LIFE+* määruse artikkel 5 lõige 3).

Erandjuhul võib kaasrahastamismäär olla kuni 75% abikõlblike kulude kogusummast *LIFE+ loodust* vahendi käsitleva osa taotluste puhul, mis keskenduvad linnudirektiivis või elupaikade direktiivis sätestatud prioriteetsetele liikidele/elupaikadele järgnevalt:

- *50% maximum for all projects investing less than 30% of the total cost estimated for concrete conservation, for activities directly benefitting priority habitats or species.*

- *60% maximum for all projects investing between 30% and 50% of the total estimated cost for concrete conservation, for activities directly benefitting priority habitats or species*

- *75% maximum for all projects investing more than 50% of the total estimated cost for concrete conservation, for activities directly benefitting priority habitats or species*

The applicant shall identify in a clear way all actions and the corresponding costs they consider as benefitting priority habitats or species. For this purpose it is extremely important that form C.1.c includes complete and correct information on the species and habitats targeted by each action.

The higher percentages (i.e. 60 or 75%) will only be granted to projects for which clear and convincing details have been given, allowing the EC to verify the eligibility of the requested rate.

Elupaikade direktiivi prioriteetsed elupaigad ja liigid on tähistatud tärniga direktiivi I ja II lisas. Kui te pole kindel, kas elupaik on prioriteetne, siis peaksite tutvuma ELi elupaigatüüpide tõlgendamise käsiraamatuga:

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/2007_07_im.pdf

Linnuliigid, mida peetakse *LIFE+* raames rahastamisprioriteediks, on liigid, mis sisalduvad alltoodud nimekirjas:

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/index_en.htm

2.2. b. Kuidas koostada *LIFE+ looduse* projekti taotlust?

Taotluse ettevalmistamisel tuleb selgelt eristada järgmisi abikõlblike tegevuste põhiliike:

- ettevalmistavad meetmed;
- maa soetamine/rentimine ja/või hüvitise maksmine kasutusõiguste eest;
- konkreetsed kaitsemeetmed;
- teavitamine ja levitamine (kohustuslik);
- projektijuhtimine ja projekti seire (kohustuslik).

Ettevalmistavad meetmed

Üldpõhimõtte kohaselt peavad ettevalmistavate meetmete tulemuseks olema praktilised soovitusel ja/või teave, mida saab rakendada (kas projekti jooksul või pärast projekti) ja kasutada ilma täiendava ettevalmistustööta. Juhul kui ettevalmistavad meetmed ei too kaasa otsest rakendamist projekti jooksul, peab taotlus sätestama piisavad selgitused, kohustused ja garantiid näitamaks, et meetmete täielik rakendamine pärast projekti on tõhusalt tagatud. Enamik projekte hõlmab ettevalmistavaid meetmeid. Projektid ei pea sisaldama ettevalmistavaid meetmeid, mis on täielikult rakendatud enne projekti alustamist.

Üldjoontes ja muu hulgas ettevalmistavad meetmed:

- ei tohi sisaldada teadusuuringuid;
- ei tohi olla seotud uute Natura 2000 alade seirega (*inventory*) (v.a kui tegu on uute merealadega);
- peavad olema piiratud kestusega (st kestma oluliselt vähem kui projekt);
- peavad olema selgelt seotud projekti eesmärgiga (eesmärkidega).

Ettevalmistavad meetmed võivad seetõttu sisaldada järgmist (tegu ei ole ammendava loeteluga):

- projekti konkreetseid kaitsemeetmeid ettevalmistavad tegevused (tehniline planeerimine, loamenetlused, konsulteerimine huvirühmadega jne);
- Natura 2000 alade kaitsekorralduskavade koostamine;
- kaitsetegevuskavade väljatöötamine linnudirektiivis ja elupaikade direktiivis sätestatud liikide/elupaigatüüpide kaitseks;
- eeluuringud, mis on vajalikud Natura 2000 võrgustiku ökoloogilise ühtsuse ja ühenduvuse parandamiseks.

Kui kaitsekorralduskavad, tegevuskavad või muud sarnased kavad on koostatud või kui neid on muudetud LIFE+ looduse projekti raames, siis peavad nad juriidiliselt jõustuma enne projekti lõppemist. Seepärast peab neis liikmesriikides, kus kehtib kavade juriidilise kehtestamise ja/või vastuvõtmise kord, olema see menetlus lõpetatud enne projekti lõppu, sest vastasel korral ei ole sellega seotud kulutused abikõlblikud. Taotlejatel ei soovitata seetõttu lisada kavade väljatöötamise meetmeid, kui nad ei ole **kindlad**, et nende kavade rakendamine algab juriidiliselt enne projekti lõppemist.

Maa soetamine/rentimine ja/või hüvitise maksmine kasutusõiguste eest

See hõlmab:

- maa soetamist ja sellega seotud kulutusi (nt notarikulud, maksud jne);
- maa pikaajalist rentimist ja sellega seotud kulusid;
- ühekordset maa kasutamise hüvitist ja sellega seotud kulusid.

(Märkus: lühiajaline rentimine ja/või hüvitise maksmine on võimalik, ent vaid uuenduslike meetmete tutvustamise puhul – vt altpoolt).

Maa soetamine, pikaajaline rentimine ja/või ühekordse hüvitise maksmine maa kasutamise eest on võimalik vaid LIFE+ looduse projektide puhul. Selliste kulude

abikõlblikkuse suhtes kohaldatakse järgmisi tingimusi. Taotleja peab kõiki neid tingimusi oma taotluses käsitlema ja selgitama, kuidas iga tingimus projekti jooksul täidetakse.

1. Maa soetamine peab olema otseselt seotud projekti eesmärgiga.
2. Maa soetamine piirdub reeglina maaga, mis asub olemasoleval Natura 2000 alal (võimalike erandite kohta vt allpool osa „Asukohaga seotud kaitsemeetmed väljaspool Natura 2000 alasid”).
3. Maa soetamine aitab kaasa Natura 2000 ala terviklikkuse säilitamisele või taastamisele.
4. Maa soetamine on ainus või kõige tõhusam viis soovitud kaitse-eesmärgi saavutamiseks.
5. Maa soetamine on pikas perspektiivis reserveeritud kasutusteks, mis on kooskõlas ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi rakendamisega. Abisaajad peavad tagama, et müügilepingus ja/või kinnistusregistri sissekandes sisaldub garantii selle kohta, et maa omandiõigus antakse üle lõplikult (ilma ajaliste piiranguteta) looduskaitse eesmärgil, mis on kooskõlas ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi eesmärkidega. Kui on olemas mõlemad võimalused (müügileping ja kinnistusregistri sissekanne), siis peavad abisaajad kasutama seda, mis pakub tugevaimat pikaajalist kaitset. Koos lõpparuandega peavad abisaajad esitama müügilepingu ja/või kinnistusregistri kande koopia, mis sisaldab üldnimetatud garantiid. Kui nad neid dokumente ei esita, siis loetakse vastavad maa soetamise ja sellega seotud kulud abikõlbmatuteks. Riikide puhul, kus sellise garantii andmine müügilepingus ja kinnistusregistris on ebaseaduslik, aktsepteerib Euroopa Komisjon ka sellele vastavat garantiid tingimusel, et see pakub pikemas perspektiivis samasugust õiguslikku kaitset ja on kooskõlas LIFE+ määruse I lisas sätestatud nõuetega.
6. Maa soetajaks peab olema üks projekti ametlikest abisaajatest, kes on kas tunnustatud eraõiguslik organisatsioon (nt looduskaitsega tegelev vabaihendus või muu organisatsioon) või avalik-õiguslik organisatsioon, mis täidab looduskaitseülesandeid, ning maa peab pärast projekti lõppemist jääma tema omandisse.
7. Taotlusest peab ilmnema, et igal maad soetaval abisaajal on looduskaitse otstarbel maa soetamiseks vajalik pädevus ja vajalikud kogemused ning et kavandatav eesmärk on projekti ajakava arvestades realistlik.
8. Kui ostjaks on eraõiguslik organisatsioon, siis peab selle põhikiri sisaldama sätet, mille kohaselt organisatsiooni lõpetamise korral võõrandatakse maa teisele looduskaitsega tegelevale juriidilisele isikule (nt teisele looduskaitsega tegelevale vabaihendusele või vastavale avalik-õiguslikule organile).
9. Taotluses tuleb esitada tõendeid selle kohta, et ostuhind vastab antud piirkonnas kehtivatele ja vastavat liiki maa turuhindadele.
10. Tõendeid tuleb esitada ka selle kohta, et soetatud maa oli enne projekti alguskuupäeva eraomandis (erandid on võimalikud vaid juhul, kui need on põhjendatud ja Euroopa Komisjoni poolt heaks kiidetud). Hiljuti avalik-õigusliku isiku omandist eraõigusliku isiku omandisse läinud maa soetamine ei ole abikõlblik.
11. Soetatav maa peab olema taastamise või majandamise ja/või kasutuspiirangute esemeks *that go beyond existing restrictions*. Suurepärases kaitse seisundis maa

soetamine (st ei vaja taastamist ega erimajandamist ega kasutuspiiranguid) on abikõlblik vaid juhul, kui see on projekti eesmärkide saavutamise seisukohast strateegilise tähtsusega.

Maa pikaajaline rentimine ja ühekordsed hüvitised: ülaltoodud tingimused kehtivad sobivuse korral maa pikaajalise rentimise ja ühekordsete hüvitiste suhtes. Taotleja peab kõiki neid tingimusi oma taotluses käsitlema ja selgitama, kuidas iga tingimus projekti jooksul täidetakse. Pikkus peab olema piisav, et tagada kaitseinvesteeringu kestvus, st kohaldada tuleb pikaajalise jätkusuutlikkuse ja kuluefektiivsuse põhimõtteid.

Maa lühiajaline rentimine või hüvitised, mida makstakse piiratud perioodi jooksul, on abikõlblikud üksnes niivõrd, kuivõrd nad on **vajalikud selleks, et tutvustada uuenduslikke meetmeid**, mis aitavad parandada sihtmärgiks olevate liikide/elupaikade kaitseseisundit. Projekti lõpparuandes tuleb põhjendada lühiajalise rendi ja/või ühekordse hüvitise kulusid.

Avalik-õiguslikele organitele tehtud maksed maa soetamiseks, neile makstud hüvitis või rendimaksud ei ole abikõlblikud. Ainsaks erandiks on kohalikule omavalitsusele makstud ühekordne hüvitis. Soovitavalt peaksid kohalikud omavalitsused reinvesteerima sellistest ühekordsetest maksetest saadud tulu Natura 2000 alade kaitsemeetmetesse või nendega seotud teadlikkuse suurendamise meetmetesse. Taotlustele, mis sisaldavad kõnealuste kohalike omavalitsuste lubadust seda teha, antakse projektide valimisel kõrgem punktisumma ja seepärast on neil suurem võimalus osutada kaasrahastamiseks valituks.

Konkreetsed kaitsemeetmed

Konkreetsed kaitsemeetmed peavad otseselt parandama sihtmärgiks olevate liikide ja elupaikade kaitset (või aeglustama / peatama / pöörama tagasi selle halvenemise). Meetmete mõju peab olema mõõdetav ning seda tuleb jälgida ja hinnata kogu projekti vältel.

Pärast projekti lõppemist tuleb tagada nende meetmete kaudu tehtud investeeringute pikaajaline hooldamine.

For the purpose of these guidelines we distinguish site related actions from species (non-site) related actions.

Asukohaga seotud kaitsemeetmed Natura 2000 aladel

Reeglina tehakse asukohaga seotud kaitsemeetmeid olemasolevatel Natura 2000 aladel (erandid on sätestatud allpool osas pealkirjaga „Asukohaga seotud kaitsemeetmed väljaspool Natura 2000 alasid”).

Meetmete võtmine aladel, mida ei ole taotluste esitamise tähtajaks veel ametlikult Natura 2000 alade hulka arvatud, on reeglina abikõlbmatu. Selles kontekstis loetakse Natura

2000 alade hulka arvamise kuupäevaks kuupäeva, mil Euroopa Komisjonile laekub liikmesriigist ametlik teave ala määramise kohta Natura 2000 alade hulka.

Iga asjaomase Natura 2000 ala kohta tuleb esitada üldkirjeldus ja (lisas) ala kaart, kus on näidatud iga kavandatava meetme tegemise asukoht. Projekti alaks on projektiga hõlmatud Natura 2000 ala(d) tervikuna (seepärast ei ole vaja täiendavalt piiritleda projekti ala Natura 2000 ala raames, välja arvatud juhul, kui selleks on konkreetne põhjus).

Please note that many applicants provide maps indicating Natura 2000 perimeters that do not correspond to the official ones (ie as notified to the EU by the Member State in question). Such proposals generally receive a lower score as it is not certain that all the actions proposed will take place within the site and therefore may be all or in part ineligible and need to be deleted. Even if selected such proposals often have serious problems during the short revision period. Applicants are advised to check that the perimeters on their maps correspond to those on the EU Natura2000 viewer available to the public (<http://natura2000.eea.europa.eu>).

Linnuliikidele suunatud meetmeid tuleb võtta linnualas SPAs (*Special Protection Areas*), mis on konkreetsetl kõnealuse liigi jaoks määratud. *Note that actions on Annex I habitat types that directly benefit birds may be eligible within SPAs that are not pSCIs/SCIs.*

Elupaigatüüpe või muid liike (va linnuliigid) puudutavaid meetmeid tuleb teha (ühenduse tähtsusega) loodusaladel pSCIs (*proposed Sites of Community Interest*) või SCIs (*Sites of Community Interest*), mis on konkreetsetl kõnealuste liikide/elupaikade jaoks ette nähtud.

Meetmed, mis on suunatud liikidele või elupaikadele, mida ei ole loetletud projekti asukoha ametlikus Natura 2000 teabelehes (*data sheet*), on abikõlbmatud. Taotlejatel soovitatakse seda hoolikalt kontrollida. *These standard data forms (SDFs) can be viewed at <http://natura2000.eea.europa.eu/#> (note: this public site is updated generally within a couple of months of the Commission receiving data from the Member States, however in some cases it may take up to six months for the very latest information to be added).* Kui liigid/elupaigad on olemas, kuid neid ei ole teabelehel loetletud, siis aktsepteeritakse meetmeid, mille sihtmärgiks nad on, üksnes juhul, kui taotlus sisaldab pädeva asutuse kinnitust selle kohta, et ta viib teabelehte sisse parandused enne projekti lõppemist.

Abikõlblikud asukohapõhised kaitsemeetmed Natura 2000 aladel hõlmavad suurt hulka **taastamis-** ja **majandamismeetmeid**, mida on siinkohal loetlemiseks liiga palju. Abikõlblikud meetmed võivad muu hulgas sisaldada alljärgnevat:

- meetmed, mis on suunatud Natura 2000 alade, elupaigatüüpide ja liikide majandamise pikaajalise tõhususe **suurendamisele** eeskätt kuluefektiivsusest ja kaitsehüvedest lähtuvalt;
- **investeeringud, mis on vajalikud korduva juhtimistegevuse võimaldamiseks (nt kariloomade ja sellega seotud infrastruktuuri või masinate soetamine).** Need investeeringud peavad olema selgelt seotud projekti eesmärkidega. Nende

investeeringute abil soetatavaid seadmeid/infrastruktuuri tuleb projekti eesmärkide saavutamiseks projekti käigus olulisel määral kasutada. Juhime tähelepanu sellele, et **niisuguse materjali kasutamisega seotud kulud on põhimõtteliselt abikõlbmatud**, kui nad puudutavad korduvat majandamist – vt üldpõhimõtteid –, v.a juhul, kui nad on seotud uudse korduva majandamisvõtte tutvustamisega;

- **võõrliikide vastu võitlemise** meetmed või **kliimamuutuste kahjulike mõjude leevendamise** meetmed ulatuses, milles nad ei puuduta korduvaid tegevusi ja toovad otsest kasu projekti sihtmärgiks olevatele liikidele/elupaikadele.

Asukohaga seotud kaitsemeetmed väljaspool Natura 2000 alasid

Järgmist liiki konkreetse asukohaga seotud meetmed võivad väljaspool Natura 2000 alasid olla abikõlblikud ja kõigi nende puhul tuleb tagada investeeringute pikaajaline jätkusuutlikkus:

- meetmed strateegilistes kohtades ja meetmed, mis mõjutavad külgnevaid Natura 2000 alasid;
- elupaikade ja/või asukohtade taastamise meetmed aladel, mis arvatakse Natura 2000 alade hulka;
- meetmed Natura 2000 võrgustikku kuuluvate alade ökoloogilise ühtsuse / ühenduvuse parandamiseks;
- teatud meetmed elupaikade direktiivi IV lisas loetletud liikide (mida ei ole loetletud II lisas) kaitse seisundi parandamiseks (Natura 2000 ala staatus on seaduslikult mitteoluline nende liikide puhul).

- *Meetmed strateegilistes kohtades ja meetmed, mis mõjutavad külgnevaid Natura 2000 alasid*

Strateegiline asukoht tähendab antud kontekstis ala, millel on väike väärtus või millel loomulik väärtus puudub, ent mis on vajalik selleks, et rakendada olulisi meetmeid, mille tulemuseks on märkimisväärne ja otsene kasu projekti sihtmärgiks olevatele elupaikadele/liikidele Natura 2000 alal (nt krunt, mis on vajalik kahjustava struktuuri/seadme ümberpaigutamiseks jne). Maa soetamine võib selles kontekstis võimalik olla.

Natura 2000 ala lähedal või sellega külgneval alal võetavad meetmed, mis parandavad alal asuvate liikide/elupaikade kaitse seisundit, võivad ka abikõlblikud olla. See võib puudutada näiteks meetmeid **võõrliikide vastu võitlemiseks** väljaspool loodusala pSCI, et piirata või ennetada alal tekitatavat kahju.

- *Elupaiga ja/või asukoha taastamine*

Üldiselt peab elupaiga taastamine toimuma Natura 2000 alal. Projektid ja meetmed elupaikade taastamiseks/taasloomiseks väljaspool Natura 2000 alasid võivad olla abikõlblikud, kui:

- kui suudetakse tõendada, et ala ei kvalifitseeru veel Natura 2000 alaks nimetamiseks;
- nad on suunatud peamistele ohtudele, mis ähvardavad elupaikasad/liike, ja neil on otsene mõju elupaikade/liikide soodsa kaitseseisundi taastamisele ELis ja kandidaatriikides;
- nad tuginevad usaldusväärsetele teaduslikele teadmistele (ökoloogia, funktsioon, vastupanuvõime jne);
- neil on suured edulootused ja nad on kuluefektiivsed;
- nad hõlmavad pädeva asutuse lubadust arvata asjaomased alad Natura 2000 alade hulka enne projekti lõppemist (tingimusel, et taastamine on olnud edukas); **kõigil neil juhtudel peab pädev asutus olema projekti raames abisaaja** (koordineeriv abisaaja või seotud abisaaja); maa soetamine on selles kontekstis võimalik;
- nad seavad selged eesmärgid ja sätestavad üksikasjaliku ajakava, millest nähtub, millal asjaomane ala määratakse Natura 2000 alaks, ning sisaldavad konkreetset ja üksikasjalikku seiret, mille raames kontrollitakse kindlaksmääratud ajavahemike järel, kas ala vastab Natura 2000 alaks määramise tingimustele (st kas taastamine on olnud edukas).

- *Meetmed Natura 2000 võrgustikku kuuluvate alade ökoloogilise ühtsuse / ühenduvuse parandamiseks*

Kui koridoride või „astmete” loomine olemasolevate Natura 2000 alade vahel or of buffer zones around them on ette nähtud, siis võib kaaluda investeeringuid aladel, mida Natura 2000 alade hulka ei arvata. Niisugustel juhtudel tuleb esitada tõendid selle kohta, et kavandatavad investeeringud aitavad kaasa „Natura 2000 võrgustiku ökoloogilise ühtsuse suurendamisele”, st taotlejad peavad näitama, kuidas need koridorid või astmed parandavad sihtmärgiks olevate liikide kaitseseisundit. Esitada tuleb garantii nende investeeringute jätkusuutlikkuse kohta ehk tuleb kohustuda tagama nendele aladele **tugevaim võimalik õiguslik kaitse** riiklikul/piirkondlikul tasandil enne projekti lõppu. Taotluse esitamisel peab taotleja esitama üksikasjaliku teabe taotletava kaitseseisundi kohta ja selgitama, miks seda peetakse piisavaks investeeringute pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks. Neid meetmeid aktsepteeritakse vaid juhul, kui riiklikku Natura 2000 võrgustikku peetakse projekti sihtmärgiks olevate liikide/elupaikade jaoks piisavaks. Maa soetamine ei ole selles kontekstis võimalik.

Meetmed koridoride loomiseks võivad hõlmata ka loomade rändekoridoridena (e.g. eco-ducts) toimivate infrastruktuuride loomist, mis suurendaks loomade rände võimalusi tingimusel, et sihtmärgiks oleva liigi populatsioon saab juba kasu tema peamise aretus-, sööda- ja/või puhkeala määramisest Natura 2000 alaks. Tavalisteks näideteks on metsloomade jaoks mõeldud sillad, tunnelid, kalade liikumisteed jne. Neil juhtudel ei pea ala, kus infrastruktuur asub, olema kaitseala. Taotleja peab aga tõendama, et maakasutuse planeerimine kõige asjakohasemal haldustasemel võimaldab infrastruktuuri tulevast kasutust ja hooldust.

- *Meetmed elupaikade direktiivi IV lisas loetletud liikide (mida ei ole loetletud II lisas) kaitse seisundi parandamiseks*

Maismaal võetavate kaitsemeetmete kulude abikõlblikkus elupaikade direktiivi IV lisas loetletud liikide puhul (mida ei ole loetletud II lisas) ei sõltu asjaomaste alade kuulumisest Natura 2000 alade hulka. Sellest hoolimata tuleb esitada garantii vastavate investeeringute jätkusuutlikkuse kohta ehk tuleb kohustuda tagama nendele aladele **tugevaim võimalik õiguslik kaitse** riiklikul/piirkondlikul tasandil enne projekti lõppu. Taotluse esitamisel peab taotleja esitama üksikasjaliku teabe taotletava kaitse seisundi kohta ja selgitama, miks seda peetakse piisavaks investeeringute pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks. Maa soetamine ei ole selles kontekstis võimalik.

Liigiga seotud meetmed (ei ole seotud asukohaga)

- *Liigipõhised kaitsemeetmed (st meetmed, mis ei ole asukohapõhised ja mille sihtmärgiks on linnudirektiivis / elupaikade direktiivis sätestatud liigid)*

See puudutab meetmeid, mis ei ole seotud asukohaga ja on vajalikud linnudirektiiviga (I või II lisa või korrapäraselt esinevad rändlinnud) või elupaikade direktiiviga (II, IV või V lisa) reguleeritud liikide kaitse seisundi parandamiseks. Need meetmed peavad olema selgelt eristatud ala kaitset puudutavatest meetmetest ja lahendama olulisi kaitseküsimusi. Taotlejad peavad andma garantiid ja kinnitused selle kohta, et tagatakse programmi raames tehtud investeeringute jätkusuutlikkus. Projektid võivad muu hulgas sisaldada alljärgnevat:

- meetmed, mis on seotud loomaliikide otsese kaitsega tahtmatu või juhusliku häirimise, kolleksioneerimise, kinnipüüdmise, mürgitamise või tapmise eest. Need võivad hõlmata eeskätt suure levialaga või liikuvaid liike, mille soodsa kaitse seisundi tagamiseks ei piisa ala arvamisest Natura 2000 alade hulka ega sellega seotud kaitse- ja majandamistegevusest. Näiteks võib see puudutada meetmeid tehniliste seadmete või infrastruktuuride, nt elektriliinide, kalapüügivahendite jms kõrvaldamiseks või täiendamiseks;
- võõrliikide vastu võitlemise meetmed või kliimamuutuste kahjulike mõjude leevendamise meetmed ulatuses, milles nad toovad otsest kasu projekti sihtmärgiks olevatele liikidele.

- *Liikide uuesti loodusse laskmine*

Liikide uuesti loodusse laskmist puudutavate projektide ja meetmete suhtes kohaldatakse alljärgnevaid tingimusi:

- nad on põhjendatud ja nende edukuse tõenäosus on suur;
- nende sihtmärgiks on alad, kus liikide väljasuremise põhjused on kõrvaldatud;
- isendite kõrvaldamist nende uuesti loodusse laskmiseks kaalutakse vaid juhul, kui see ei ohustaks kinnipüütud või vabas looduses kasvanud populatsioone;
- nende sihtmärgiks on alad, mille elanikud vastavad liikide elujõulise populatsiooni ellujäämiseks vajalikele tingimustele;

- nad teevad kindlaks ja dokumenteerivad eelneva kokkuleppe kõigi asjaomaste poolte vahel (nt doonorpopulatsiooni pädeva asutuse ja selle ala majandaja vahel, kus liik uuesti loodusse lastakse);
- nende sihtmärgiks on vaid alad, kus kohaliku elanikkonna suhtumine kavandatavasse uuesti loodusse laskmisse on positiivne või mille suhtes valitseb mõistlik ootus, et projekti käigus on võimalik kohalik nõusolek saavutada;
- nende raames lastakse loodusse loomad/taimed, mis kuuluvad sel alal esinenud populatsioonile lähimasse ja kõige sarnasemasse kättesaadavasse populatsiooni (geneetilisest, ökoloogilisest jms aspektidest lähtuvalt);
- nad hõlmavad teostatavusuuringut, ettevalmistavat faasi, uuesti loodusse laskmise faasi ja järeltegevuse faasi.

Projektide ja meetmete puhul, mille raames lastakse liike uuesti loodusesse väljaspool olemasolevaid Natura 2000 alasid ja mis on suunatud liikidele, mille jaoks Natura 2000 ala on määramisel, rakendatakse järgmist lisatingimust:

- nad hõlmavad liikmesriigi kohustust arvata uuesti loodusse lastud populatsiooni peamised paljunemis- ja toitumisalad Natura 2000 alade hulka enne projekti lõppemist (tingimusel, et uuesti loodusse laskmine on olnud edukas); Natura 2000 alaks määramise pädevusega organ peab olema projekti raames abisaaja (koordineeriv abisaaja või seotud abisaaja); abisaajad peavad teadma seda, et maa soetamine tulevastel Natura 2000 aladel on abikõlblik vaid juhul, kui maa arvatakse Natura 2000 alade hulka enne projekti lõppu.

Täiendavad juhised liikide uuesti loodusse laskmise kohta on esitatud alljärgnevas dokumendis: http://www.iucnsscrsg.org/policy_guidelines.html.

- *Ex situ kaitsemeetmed*

Need puudutavad selliseid meetmeid nagu vangistuses kasvatamine, seemnevarud jne ning võivad sisaldada jätkusuutlikke investeeringuid infrastruktuuri/seadmetesse.

Teavitamine ja levitamine (kohustuslik)

Iga taotlus peab sisaldama kohast summat teavitus- ja levitusmeetmete tarbeks. Reeglina hõlmavad need meetmed alljärgnevat:

- üldsuse ja huvirühmade teavitamine projektist eesmärgiga aidata kaasa projekti rakendamisele;
- teadlikkuse suurendamise ja teabe levitamise meetmed, mis on suunatud projekti ja selle tulemuste tutvustamisele nii üldsusele kui ka huvirühmadele, kes projekti kogemustest kasu saaksid.

Kui taotlus peaks hõlmama üldiste suuniste väljatöötamist Natura 2000 alade/elupaigatüüpide/liikide kaitsekorralduskavade koostamiseks või suuniste väljatöötamist alade/elupaigatüüpide/liikide praktiliseks juhtimiseks, siis on vaja näidata vajadust selliste suuniste järele ja seda, et samaväärseid suuniseid mujal juba olemas ei ole, ning määratleda sihtrühm ja see, kuidas suunised talle edastatakse.

Kui taotlus hõlmab **väikeste**, külastajatele mõeldud infrastruktuuride loomist, siis ei tohi need hõlmata mitte üle 10% taotluse eelarves konkreetsetele meetmetele eraldatud eelarvest ja peavad olema põhjendatud ning kuluefektiivsed – vastasel korral kustutatakse nad taotlusest muutmisfaasis.

Võimalike meetmete loetelu on pikk (meediatöö, ürituste korraldamine kohalikus kogukonnas, õppetöö kohalikes koolides, seminarid, brošüürid, voldikud, uudiskirjad, DVD-d, tehnilised publikatsioonid jne), kusjuures taotletavad meetmed peavad moodustama ühtse terviku. Selleks, et meetmed oleksid tõhusad, peavad nad reeglina käivituma projekti varases staadiumis. Teavitus- ja levitusmeetmed peavad selgelt määratlema ja põhjendama sihtrühma valikut ning nende mõju peab olema märkimisväärne.

Suurte ja kulukate teaduskohtumiste korraldamine või suurte, külastajatele mõeldud infrastruktuuride rahastamine ei ole abikõlblik.

Teatud teavitusmeetmed on kohustuslikud (projekti kodulehekülg, teadetetahvlid jne) ja need peaksid olema taotluses eraldi meetmetena selgelt sätestatud. Täpsema teabe saamiseks vt üldsätete punkti 13 „Teavitusmeetmed, ...”.

Täpsemate nõuannete saamiseks teavitus- ja levitusmeetmete kohta vt <http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/comtools/index.htm>, eeskätt Life-Nature: Communicating with stakeholders and the general public – Best practices examples for Natura 2000 ja suuniseid LIFE'i kodulehekülje koostamise kohta.

Projekti juhtimine ja projekti seire (kohustuslik)

Iga projektitaotlus peab sisaldama kohast summat projekti juhtimiseks ja seireks. Need meetmed peavad hõlmama vähemalt alljärgnevat ja sellega seotud kulusid.

- Projekti juhtimine, abisaajate poolt projekti juhtimiseks ja LIFE+ aruandekohustuste täitmiseks sooritatavad tegevused (haldus-, tehnilised ja finantsaspektid). Projekti tehnilise juhtimise osaline sisseostmine on võimalik tingimusel, et koordineeriv abisaaja säilitab täieliku ja igapäevase kontrolli projekti üle. Projekti juhtimisstruktuur peab olema selgelt esitatud (sh organisatsiooni struktuur ja iga asjaomase isiku ja organisatsiooni vastutust puudutavad üksikasjad). Projektieeskonnal peaksid olema varasemad kogemused projekti juhtimises.
- Projekti sihtmärgiks olevate elupaikade/liikide kaitseisundit puudutavate konkreetsete kaitsemeetmete mõju seire ja hindamine. Seire peab toimuma kogu projekti vältel ja selle tulemusi tuleb korrapäraselt hinnata.
- Kui see on kohustuslik, siis välisaudit ja pangagarantii.
- Koolitus, seminarid ja koosolekud abisaajate juhtimisoskuste parandamiseks, kui need on projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikud.

- ***Obligatory action:*** *each proposal must include an action entitled "Networking with other LIFE and/or non-LIFE projects". This must include visits, meetings, exchange of information, and/or other such networking activities with an appropriate number of other relevant LIFE projects (ongoing or completed). It may also include similar exchanges with other non-LIFE projects and/or participation in information platforms related to the project objectives (including at international level where justified).*

Projektijuht peaks pühenduma projektile täistööajaga. Kui projekti koordinaator või -juht osaleb otseselt ka teatud meetmete rakendamises, siis tuleks vastav osa tema palgakuludest siduda kõnealuste meetmete hinnanguliste kuludega.

2.3. LIFE+ bioloogiline mitmekesisus

2.3.a. LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse rahastamise üldpõhimõtted

Üldine ulatus

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide eesmärgiks peab olema Euroopa Komisjoni teatises „Bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda” sätestatud eesmärkide *and of the Commission Communication "Options for an EU vision and target for biodiversity beyond 2010"*¹³, välja arvatud LIFE+ loodusega hõlmatud eesmärkide saavutamine. Seega peavad nad olema LIFE+ looduse projektidest selgelt erinevad (st nad ei tohi olla parimate tavade projektid, mille sihtmärgiks on eeskätt linnudirektiivis ja elupaikade direktiivis sätestatud liigid ja/või elupaigad).

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid võivad puudutada üksnes Euroopa bioloogilist mitmekesisust, st meetmed liikide, elupaikade ja/või ökosüsteemide suhtes, mida ei esine liikmesriikide maismaa- või merealadel, ei ole abikõlblikud.

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid peavad olema kooskõlas riiklike ja/või piirkondlike bioloogilise mitmekesisuse strateegiatega (kui need on olemad).

Geograafiline ulatus

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid tuleb läbi viia eranditult ELi liikmesriikide maa- ja/või merealadel, kus kohaldatakse ELi linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi. See hõlmab ka Prantsuse ülemeredepartemange.

Tutvustamine ja/või innovatsioon

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid peavad olema näidis- või uuenduslikud projektid. Projekti tegevused ei tohi olla pelgalt parimad tavad. **Ilmselt jäetakse rahuldamata LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse taotlused, mis koosnevad peamiselt parimate tavade meetmetest.** Lisaks peab LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide oluliseks osaks olema hindamine ning tulemuste ja õppetundide aktiivne levitamine.

Näidisprojekt rakendab praktikas, katsetab, hindab ja levitab tegevusi/metoodikat, mis on teatud määral uus või tundmatu projekti konkreetses kontekstis (geograafiline, keskkonna-, sotsiaalmajanduslik ...) ja mida **tuleks rakendada laiemalt** mujal sarnastes olukordades. Seepärast peab projekt algusest peale näitama, kas kasutatud võtted ja meetodid projekti kontekstis (geograafiline, keskkonna-, sotsiaalmajanduslik ...) töötavad või mitte. Projekti peamiste tulemuste ja/või saadud õppetundide seire, hindamine ja aktiivne levitamine on projekti ja selle järeloomõjude lahutamatu osa. Seepärast on näidisprojekti eesmärgiks hinnata meetodi tõhusust ja lõppkokkuvõttes julgustada teisi

¹³ COM (2010) 4 Final - Options for an EU vision and target for biodiversity beyond 2010
http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/policy/pdf/communication_2010_0004.pdf

huvirühmi kasutama bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamise projektis tutvustatud võtteid ja meetodeid.

Uuenduslik projekt rakendab võtet või meetodit, mida ei ole varem või mujal kohaldatud/katsetatud ja mis pakub potentsiaalseid eeliseid, võrreldes praeguste parimate tavadega. Projekti peamiste tulemuste ja/või saadud õppetundide seire, hindamine ja aktiivne levitamine on projekti lahutamatu osa. Seepärast hindab uuenduslik projekt seda, kas bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamise uuenduslikud võtted ja meetodid toimivad või mitte. Lisaks hindab ta meetodi tõhusust, teavitab muid huvirühmi kõnealuste tulemustest ning julgustab neid vajaduse korral kasutama võtteid ja meetodeid, mida on projektis edukalt katsetatud.

Selleks, et projekti loetaks uuenduslikuks / näidisprojektiks, peavad **kõik** põhimeetmed olema uuenduslikud/tutvustavad. Kui parimad tavad on projekti osaks, peab üldine projekti ülesehitus selgelt ja detailselt õigustama projekti uuenduslikku olemust. Rahuldamata jäetakse taotlused, mis kujutavad endast parimate tavade ja uuendustegevuse / tutvustava tegevuse kombinatsiooni.

Korduvaid tegevusi ei rahastata

LIFE+ määrus (artikli 3 lõige 2) ei luba korduvate tegevuste rahastamist.

Korduvat seire- või juhtimistegevust, mida sooritati juba enne projekti ja/või mida tuleb jätkata pärast projekti lõppu (sama intensiivsusega, kasutades samu võtteid ja materjali), ei saa lisada LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekti taotluse eelarvesse. Näiteks korduv asukoha seire, iga-aastane niitmine või pikaajalised seiremeetmed (v.a need, mille raames hinnatakse projekti mõju) ei ole põhimõtteliselt abikõlblikud.

Ent selge tutvustava väärtusega korduvaid tegevusi ja/või uuenduslikke korduvaid tegevusi võib pidada rahastamiskõlblikuks. Sellistel juhtudel peab taotlus täpselt selgitama tutvustavat/uudset iseloomu.

Vähemalt 25% projekti eelarvest peab olema eraldatud konkreetsete meetmete tarbeks

Vähemalt **25%** LIFE+ *bioloogilise mitmekesisuse* projektide esialgselt eelarvest peab olema seotud konkreetsete meetmetega. Selles kontekstis tähendavad konkreetset kaitsemeetmeid sellised meetmed, mis otseselt parandavad sihtmärgiks olevate liikide, elupaikade või ökosüsteemide kaitset (või aeglustavad / peatavad / pööravad tagasi selle halvenemise).

Ettevalmistavaid meetmeid (nt konkreetsete kaitsemeetmete planeerimine ja ettevalmistamine) ja lühiajalist rentimist ja/või hüvitise maksmist loetakse selle 25% hulka *niivõrd, kui võrd see on otseselt vajalik konkreetsete meetmete võtmiseks projekti kestel.*

Need meetmed peavad olema selgelt määratletavad (st 100% konkreetne kaitse ega tohi sisaldada osi, mis seda ei paku).

Taas sissetoodud liikide seiret loetakse konkreetseks vaid juhul, kui selle abil on võimalik muuta sissetoomise meetme kulgu.

Õiguslikku kaitset või asukoha määramist iseenesest konkreetseks kaitsemeetmeks ei loeta.

Meetmeid, mis on suunatud võtmetähtsusega huvirühmade käitumise mõjutamisele (nt talupidajad, jahimehed, kalurid, külastajad) ja mis võivad kaudselt aidata kaasa sihtmärgiks oleva ala/liigi/elupaiga olukorra parandamisele võib lugeda konkreetseteks kaitsemeetmeteks juhul kui:

- *if the inappropriate behaviour of the stakeholders in question is an important threat to the site/species/habitat targeted*

- *if the action has as its main objective changing the behaviour of specified category of stakeholder in a specified way that will clearly benefit the habitat/species in a specified way,*

- *if the behaviour in question is foreseen to change during the project duration*

- *if this action is sufficiently quantified (no of persons reached by the action, % whose behaviour will be favourably changed during the project, estimation if possible of favourable impact on the species/habitat targeted, ...)*

- *if this change is explicitly monitored by the project to check the results.*

On soovitatav, et konkreetsete kaitsemeetmete osakaal LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektist oleks oluliselt suurem kui 25%. Taotluse hindamise ajal võidakse teatud meetmeid lugeda abikõlbmatuteks ja need projektist kõrvaldada. Kui konkreetsete meetmete osakaal jääb alla 25%, siis võib kogu projekti sel põhjusel tagasi lükata.

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse taotlusi, mis hõlmavad vähe konkreetseid meetmeid või ei sisalda neid üldse, loetakse seetõttu reeglina abikõlbmatuteks. Sellest reeglist on aga mõned **erandid**.

- *Life+ bioloogilise mitmekesisuse projektid uute bioloogilise mitmekesisuse seireindikaatorite väljatöötamiseks ja kontrolliks ei pea sisaldama konkreetseid kaitsemeetmeid. Sellised taotlused peavad reeglina esitama riiklikud või piirkondlikud ametiasutused, kes seire eest vastutavad. Kui tegu ei ole riiklike või piirkondlike ametiasutustega, siis peavad nad olema vähemalt seotud abisaajad.*

Selline projekt peab keskenduma **uute bioloogilise mitmekesisuse näitajate** väljatöötamisele ja katsetamisele. Taotlused, mis näiteks hõlmavad ulatuslikku andmete kogumist või uuringuid, millest vaid osa on seotud uute indikaatorite väljatöötamise ja katsetamisega, sellest erandist kasu ei saa. Niisugused projektid

peavad sätestama ka selged tegevusjuhised selle kohta, kuidas neid indikaatoreid rakendada.

See erand ei laiene rutiinsetele seiremeetmetele ega olemasolevate seiremeetodite/indikaatorite ühtlustamisele/standardimisele.

Erand ei laiene taotlustele, mille eesmärgiks on pelgalt kohalikuks kasutamiseks mõeldud ja laiemaks rakendamiseks (nt riiklikul või ELi tasandil) mittesobivate uute indikaatorite väljatöötamine või mis ei sisalda piisavaid meetmeid näitajate kasutuse laiemaks levitamiseks.

- *Life+ Biodiversity projects for preparatory inventories and planning for the designation of sites in the European Outermost Regions (e.g. French overseas departments), on the basis of the voluntary scheme for biodiversity and ecosystem services which has been suggested in the paragraph 13 of the Message from Reunion Island <http://www.reunion2008.eu/pages/en/enhome.html>. Any such proposal must, however, include a commitment from the Competent National Ministry/Authority AND the Competent Regional Overseas Authority to join the scheme (commitment to be provided on form A8).*
- *Life+ Biodiversity projects targeting only the preparation of Action Plans at regional, national or EU level for species that are not included in the annexes of the Habitats Directive but that have a status of "endangered" or worse in the available **European Red Lists** (http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/index_en.htm) or in the IUCN Red List for those species that are not covered by the **European red Lists**, should be eligible if such Action Plans are necessary to define the needs for further (concrete) measures.*
- *Life+ Biodiversity projects targeting Marine Regions in view of guaranteeing a Good environmental status. There is still a need for more preparatory work on Marine Regions, in terms of defining 'good environmental status', making initial assessments and establishing environmental targets. Such proposals do not need to include concrete conservation actions.*

Nagu ka kõik teised *LIFE+* bioloogilise mitmekesisuse projektid, ei tohi nende erandite alla kuuluvad projektid sisaldada korduvaid tegevusi (vt ülal).

Only natural systems, natural habitats and wild flora and fauna may be targeted. The principal objective of LIFE+ Nature & Biodiversity is "To protect, conserve, restore, monitor and facilitate the functioning of natural systems, natural habitats, and wild flora and fauna, with the aim of halting the loss of biodiversity, including diversity of genetic resources, within the EU by 2010" (Annex II.1 of the LIFE+ Regulation). In consequence, projects targeting domestic species or varieties of plants or animals are discouraged.

Vastastikune täiendavus teiste EÜ rahastamisvahenditega

Taotlejad peavad võtma arvesse käesolevate suuniste 1. peatüki vastavat osa.

Kuna *LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse* projektid peavad olema kas näidis- või uuenduslikud projektid, siis valitseb vaid väike oht, et nad kattuvad teiste ELi rahastamisvahendite rakendusala. Sellest hoolimata peaksid taotlejad antud küsimust taotluse koostamise ajal hoolikalt käsitlema ja taotlus peaks sisaldama asjakohaseid üksikasju.

Kaasrahastamise ülemmäärad

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekte kaasrahastab ühendus kuni 50% ulatuses abikõlblikest kuludest (*LIFE+ määruse* artikkel 5.3).

Mõned eelmistest taotlusvoorudest saadud õppetunnid

- Paljud *LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse* taotlused jäeti rahuldamata, sest tegu ei olnud uuendustegevuse/tutvustamisega. Põhimeetmete puhul oli tegu parimate tavadega, mida esitleti väärtalt uuendustegevuse/tutvustamisena.
- Mõned parimate tavade taotlused olid suunatud eeskätt Natura 2000 aladele/liikidele/elupaikadele. Kui neid oleks esitletud *LIFE+ looduse* taotlustena (jättes nõuetekohaselt välja meetmed, mida võetakse väljaspool Natura 2000 alasid või mis on suunatud teistele liikidele/elupaikadele), siis oleks taotlused rahuldatud.
- Mõned taotlused jäeti rahuldamata põhjusel, et neid esitleti eeskätt parimatele tavadele tuginevate võtetena, mida sooviti rakendada suures ulatuses väljaspool Natura 2000 alasid. Näiteks kui rakendada vesikonna tasandil pelgalt parimatele tavadele tuginevaid võtteid, mida juba rakendatakse Natura 2000 aladel, siis ei ole tegu tutvustamisega.
- Mõned taotlused, mille põhimeetmete puhul oli ilmselgelt tegu tutvustamise/uuendustegevusega, jäid sellest hoolimata rahuldamata, sest nad ei sisaldanud ühtseid ja piisavaid meetmeid tulemuste hindamiseks ja levitamiseks huvirühmade seas, kellel saadud õppetundidest kasu oleks.
- Mõned taotlused lihtsalt ei vastanud konkreetsete kaitsemeetmete kohustusliku 25% osakaalu nõudele. (*NB Listing actions in the C section of the application does not qualify them by default as concrete actions*).
- Mõned taotlused, milles sooviti vabastust konkreetsete kaitsemeetmete kohustusliku 25%lise osakaalu nõudest seeläbi, et endid esitleti uute bioloogilise mitmekesisuse indikaatoritete väljatöötajatena, jäeti rahuldama põhjusel, et

lõviosa püüdlustest puudutas andmete kogumist / uuringuid, mis ei olnud seotud uute indikaatorite katsetamise ja väljatöötamisega.

- Mõned taotlused, mis olid seotud eeskätt põllumajandusmaa/metsamaaga, jäeti rahuldamata põhjusel, et taotletavaid meetmeid oleks saanud rahastada põllumajanduse keskkonnaprogrammide / maaelu arengu programmide raames.
- Mitu taotlust jäeti rahuldamata põhjusel, et need ei olnud otseselt seotud bioloogilise mitmekesisusega, või seetõttu, et meetmeid kirjeldati halvasti.

2.3.b. Kuidas koostada LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekti taotlust?

Taotluse ettevalmistamisel tuleb selgelt eristada järgmisi abikõlblike tegevuste põhiliike:

- ettevalmistavad meetmed;
- maa lühiajaline rentimine ja/või ühekordsed hüvitised;
- konkreetset kaitsemeetmeid;
- teavitamine ja levitamine (kohustuslik);
- projektijuhtimine ja projekti seire (kohustuslik).

Ettevalmistavad meetmed

Üldpõhimõtte kohaselt peavad ettevalmistavate meetmete tulemuseks olema praktilised soovitusel ja/või teave, mida saab rakendada (kas projekti jooksul või pärast projekti) ja kasutada ilma täiendava ettevalmistustööta. Juhul kui ettevalmistavad meetmed ei too kaasa otsest rakendamist projekti jooksul, peab taotlus sätestama piisavad selgitused, kohustused ja garantiid näitamaks, et meetmete täielik rakendamine pärast projekti on tõhusalt tagatud. Enamik projekte hõlmab ettevalmistavaid meetmeid. Projektid ei pea sisaldama ettevalmistavaid meetmeid, mis on täielikult rakendatud enne projekti alustamist.

Üldjoontes ja muu hulgas ettevalmistavad meetmed:

- ei tohi sisaldada teadusuuringuid;
- peavad olema piiratud kestusega (st kestma oluliselt vähem kui projekt);
- peavad olema selgelt seotud projekti eesmärgiga (eesmärkidega).

Ettevalmistavad meetmed võivad seetõttu sisaldada (tegu ei ole ammendava loeteluga):

- projekti konkreetseid kaitsemeetmeid ettevalmistavaid meetmeid (tehniline planeerimine, loamenetlused, konsulteerimine huvirühmadega jne);
- ettevalmistava seire läbiviimist, bioloogilise mitmekesisuse tegevuskavade koostamist, seiret ja läbivaatamist (riikidevahelisel, riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil).

Kui kaitsekorralduskavad, tegevuskavad või muud sarnased kavad on koostatud või kui neid on muudetud LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekti raames, siis peavad nad juriidiliselt algama enne projekti lõppemist. Seepärast peab neis liikmesriikides, kus

kehtib kavade juriidilise kehtestamise ja/või vastuvõtmise kord, olema see menetlus lõpetatud enne projekti lõppu, sest vastasel korral ei ole sellega seotud kulutused abikõlblikud. Taotlejatel ei soovitata seetõttu lisada kavade väljatöötamise meetmeid, kui nad ei ole **kindlad**, et nende kavade rakendamine algab juriidiliselt enne projekti lõppemist.

Maa lühiajaline rentimine ja/või ühekordsed hüvitised projektiperioodi eest

Lühiajaline rentimine või hüvitised, mida makstakse piiratud perioodi jooksul, on abikõlblikud üksnes niivõrd, kui need on vajalikud selleks, et tutvustada uuenduslikke meetmeid, mida võetakse projekti perioodil ja mis aitavad suurendada bioloogilist mitmekesisust või parandada sihtmärgiks olevate liikide kaitse seisundit.

Taotluses tuleb esitada tõendeid selle kohta, et rendi suurus vastab antud piirkonnas ja vastavat liiki maa kehtivatele turuhindadele.

Ühekordsed hüvitised ja pikaajaline rentimine ei ole abikõlblikud.

Konkreetsed meetmed, mille eesmärgiks on bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine

Konkreetsed bioloogilise mitmekesisuse meetmed on meetmed, mis otseselt suurendavad sihtmärgiks olevate kohtade/alade bioloogilist mitmekesisust ja/või parandavad sihtmärgiks olevate liikide ja elupaikade kaitset (või aeglustavad / peatavad / pööravad tagasi selle halvenemise) *or directly and practically address a biodiversity related problem that may not be linked specifically to a site or species*. Mõju peab olema mõõdetav ning seda tuleb jälgida ja hinnata kogu projekti vältel.

Need peavad olema *uuenduslikud ja/või tutvustavad meetmed*, mis erinevad Natura 2000 võrgustikuga seotud meetmetest ja millel on viimastega võrreldes lisandväärtus (vt ülaltoodud üldpõhimõtteid ja *LIFE+ looduse* osa).

Need meetmed võivad hõlmata igat liiki alasid, sealhulgas põllumajanduslikku maad, metsi, linna- ja eeslinnaalasid, merealasid, vesikondi, piirkondi väljaspool Natura 2000 alasid jne (tingimusel, et nad ei lange Euroopa Ühenduse rahastatavate programmide põhilisse rakendusalasasse või et neid ei rahastata samal ajal Euroopa Ühenduse programmidega).

Teavitamine ja levitamine (kohustuslik)

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid on näidis- või uuenduslikud projektid. Sellistena **peavad nad sisaldama märkimisväärset meetmete kogumit projekti tulemuste levitamiseks**, et edastada saadud teadmisi aktiivselt huvirühmadele, kes neid kasutada saavad. Taotlused, mis ei ole selle poolest piisavad, jäetakse rahuldamata. Olulise tähtsusega element on aktiivne võrgustikutöö koos teiste huvirühmadega, kes saaksid tulemusi kasutada, ja tulemuste levitamine nende hulgas.

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid peaksid seepärast reeglina sisaldama kaht eri liiki teavitusmeetet:

- üldsuse ja huvirühmade teavitamine ja teadlikkuse suurendamine seoses projektiga. Need meetmed peaksid üldjuhul käivituma projekti varases staadiumis;
- tehnilisemad teabe levitamise meetmed, mis on suunatud projekti ja sellest saadud õppetundide **tutvustamisele huvirühmadele, kes projekti kogemustest kasu saaksid** ja projekti käigus tutvustatud uuenduslikke meetmeid ise rakendada võiksid.

Võimalike teavitusmeetmete loetelu on mõlema liigi puhul pikk (meediatöö, ürituste korraldamine kohalikus kogukonnas, õppetöö kohalikes koolides, seminarid, brošüürid, voldikud, uudiskirjad, DVD-d, tehnilised publikatsioonid jne), kusjuures taotletavad meetmed peavad moodustama ühtse terviku. Teavitus- ja levitusmeetmed peavad selgelt määratlema sihtrühma ja põhjendama selle valikut ning nende mõju peab olema märkimisväärne. Suurte ja kulukate teaduskohtumiste korraldamine või suurte, külastajatele mõeldud infrastruktuuride rahastamine ei ole abikõlblik.

Teatud teavitusmeetmed on kohustuslikud (projekti kodulehekülg, teadetetahvlid jne) ja need peaksid olema taotluses eraldi meetmetena selgelt sätestatud. Täpsema teabe saamiseks vt üldsätete punkti 13 „Teavitusmeetmed, ...”.

Täpsemate nõuannete saamiseks teavitus- ja levitusmeetmete kohta vt <http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/comtools/index.htm>, eeskätt Life-Nature: Communicating with stakeholders and the general public - Best practices examples for Natura 2000 ja suuniseid LIFE'i kodulehekülje koostamise kohta.

Projekti juhtimine ja projekti seire (kohustuslik)

Iga projektitaotlus peab sisaldama kohast summat projektijuhtimiseks ja seireks. Need meetmed peavad hõlmama vähemalt alljärgnevat ja sellega seotud kulusid.

- Projektijuhtimine, abisaajate poolt projekti juhtimiseks ja LIFE+ aruandekohustuste täitmiseks sooritatavad tegevused (haldus-, tehnilised ja finantsaspektid). Projekti tehnilise juhtimise osaline sisseostmine on võimalik tingimusel, et koordineeriv abisaaja säilitab täieliku ja igapäevase kontrolli projekti üle. Projekti juhtimisstruktuur peab olema selgelt esitatud (sh organisatsiooni struktuur ja iga asjaomase isiku ja organisatsiooni vastutust puudutavad üksikasjad). Projektimeeskonnal peaksid olema varasemad kogemused projektijuhtimises.
- Projekti sihtmärgiks olevate elupaikade/liikide kaitse seisundit puudutavate konkreetsete kaitsemeetmete mõju seire ja hindamine. Seire peab toimuma kogu projekti vältel ja selle tulemusi tuleb korrapäraselt hinnata. Märkus: LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektidel, mis on tutvustava/uuendusliku iseloomuga, peab olema selge meetmete komplekt projekti peamiste leidude ja

tulemuste hindamiseks. Taotlused, mis ei ole selle poolest piisavad, jäetakse rahuldamata.

- Kui see on kohustuslik, siis välisaudit ja pangagarantii.
- Koolitus, seminarid ja koosolekud abisaajate juhtimisoskuste parandamiseks, kui need on projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikud.
- ***Obligatory action:*** *each proposal must include an action entitled "Networking with other LIFE and/or non-LIFE projects". This must include visits, meetings, exchange of information, and/or other such networking activities with an appropriate number of other relevant LIFE projects (ongoing or completed). It may also include similar exchanges with other non-LIFE projects and/or participation in information platforms related to the project objectives (including at international level where justified).*

Projektijuht peaks pühenduma projektile täistööajaga. Kui projekti koordinaator või -juht osaleb otseselt ka teatud meetmete rakendamises, siis tuleks vastav osa tema palgakuludest siduda kõnealuste meetmete hinnanguliste kuludega.

3. Tehnilised taotlusvormid

LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse taotluse tehniline osa koosneb kolmest osast (A, B ja C), mida saab laadida alla ühe Wordi failina.

Täita tuleb kõik vormid, välja arvatud:

- seotud abisaaja deklaratsioon (vorm A4) ja profiil (vorm A5), kui seotud abisaajaid ei ole;
- kaasrahastaja profiil (vorm A6), kui kaasrahastajaid ei ole;
- ettevalmistavaid meetmeid puudutavad üksikasjad jne (vorm C1a), kui need puuduvad;
- maa soetamise, rentimise või hüvitise maksmise jms üksikasjad (vorm C1b), kui maa soetamist, rentimist või hüvitist ei ole ette nähtud.

Kui vormid ei ole kohustuslikud või kui teil ei ole kohustuslike vormide teatud osade täitmiseks teavet (nt varasemate kaitsemeetmete kohta), siis soovitatakse teil tungivalt kirjutada lünkadesse „ei rakendata” või „puudub” või „asjakohane teave puudub” vms.

Osa A – administratiivne teave

Vorm A1

Projekti nimi (kuni 120 tähemärki): see peaks sisaldama projekti põhielemente ja eesmärki, näiteks asukoha nime ja/või peamiste liikide / elukoha tüüpide nimesid või lahendatavat bioloogilise mitmekesisuse probleemi. Euroopa Komisjon võib paluda teil projekti nime muuta, et see selgemaks teha.

Prognoositav alguskuupäev: varaseim võimalik alguskuupäev on 1. september 2011. Palun kasutage kõigi kuupäevade puhul formaati PP/KK/AAAA.

Poliitikavaldkond: taotlus peab olema kas LIFE+ looduse või LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projekt, mitte mõlemad korraga.

Vorm A2

Lühinimetus: koordineeriv abisaaja peaks olema määratletav kogu tehnilises taotluses lühinimetuse põhjal (kuni 25 tähemärki).

Abisaaja number: abisaajad peaksid olema finantstaotluse vormides FC ja F1 kuni F7 määratletavad abisaaja numbri põhjal. Koordineeriva abisaaja number on alati 1, esimese seotud abisaaja number on 2 jne.

Juriidiline nimi: juriidiline nimi on koordineeriva abisaaja ametlikult registreeritud nimi (olemasolu korral).

Õiguslik seisund: valige üks kolmest järgmisest variandist: avalik-õiguslik asutus, eraõiguslik tulundusühing või eraõiguslik mittetulundusühing (sealhulgas vabauhendused). Märkige sobivasse kasti „X”. Täiendavad juhtnöörid selle kohta, kuidas eristada eraõiguslikke organisatsioone avalik-õiguslikest organisatsioonidest, on esitatud käesoleva juhise 1. peatüki 5. osas.

Käibemaksukohustuslase number: kohalduvuse korral esitage organisatsiooni käibemaksukohustuslase number, mis on registreeritud käibemaksukohustuslaste registris.

Registrikoode: kohalduvuse korral esitage organisatsiooni riiklik registreerimisnumber või kood, mis on registreeritud kaubandus-, äri- või muus registris (nt kaubandus-tööstuskoja registris).

Riigi kood: kasutage riigi koodi, mis on esitatud alltoodud aadressil: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/maps_searchpage_en.cfm

Tiitel: tiitel, mida kasutatakse kirjavahetuses taotluse koordineerimise eest vastutava isikuga. Nt hr, pr, dr, prof.

Ülesanne: esitage taotluse koordineerimise eest vastutava isiku ülesanne. Näide: tegevdirektor, projektijuht jne.

Osakonna/talituse nimi: kontaktisiku töökohaks oleva taotlust koordineeriva osakonna ja/või talituse nimetus. Sellele järgnevas väljades tuleb esitada osakonna/talituse, mitte organisatsiooni aadressiandmed.

Aasta: esitage aasta, mille kohta käesolevas osas toodud andmed käivad, nt „2006”. Esitada tuleb viimase aruandeaasta andmed.

Aastakäive: selle peavad esitama kõik koordineerivad abisaajad, kes ei ole avalik-õiguslikud asutused ja kelle kohta see teave on olemas. Kui aastakäivet ei ole vaja esitada, siis kirjutage lünka „N/A”. Esitada tuleb viimase aruandeaasta andmed. Arvud tuleks esitada kogu organisatsiooni, mitte üksnes tööd teostava osakonna kohta. Need peavad olema eurodes.

Bilansimaht: (st varad või kohustused kokku) selle peavad esitama kõik eraõiguslikud koordineerivad abisaajad, kelle kohta antud teave on olemas. Kui bilansimahtu ei ole vaja esitada, siis kirjutage lünka „N/A”. Arvud tuleks esitada juriidilise isiku kui terviku, mitte üksnes tööd teostava osakonna kohta. Esitada tuleb viimase aruandeaasta andmed. Need peavad olema eurodes.

Töötajate arv: arvud tuleks esitada kogu organisatsiooni, mitte üksnes tööd teostava osakonna kohta. Osalise tööajaga töötajate panus tuleks esitada täistööajaga töötajate arvu ekvivalentse panusena (täistööaja ekvivalent).

Koordineeriva abisaaja tegevuse lühikirjeldus ja kogemus projekti rakendusosalal: palun kirjeldage abisaaja organisatsiooni, selle õiguslikku seisundit, tegevust ja pädevust looduse / bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas eeskätt seoses taotletud meetmetega. Kirjeldus peaks võimaldama Euroopa Komisjonil hinnata koordineeriva abisaaja tehnilist usaldusväärsust, st kas tal on vajalikud kogemused ja teadmised projekti edukaks rakendamiseks.

Eraõiguslike mittetulundusorganisatsioonide puhul esitage põhielemendid, mis kinnitavad, et organisatsiooni tunnustatakse sellisena.

Vorm A3

Enne selle vormi täitmist veenduge, et koordineeriva abisaaja suhtes ei kohaldu finantsmääruse (EÜ) 1605/2002 artikli 93 lõikes 1 ja artiklis 94 sätestatu (vt <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l34015.htm>).

3. Koordineeriva abisaaja rahaline panus ja meetmed, milles ta osaleb: summa eurodes (€). Siin näidatud summa peab olema identne finantsvormidel FA ja FC näidatud koordineeriva abisaaja panuse summaga. See summa peab olema suurem kui 0 eurot ega tohi sisaldada teistest avalikest või eraõiguslikest allikatest projekti jaoks saadud summasid (see on kaasfinantseerimine). Loetlege kõik meetmed, mille rakendamisel koordineeriv abisaaja osaleb, ja näidake ära koordineeriva abisaaja osa kogumaksumus eurodes (see peab vastama vormil C ja finantsvormil FB näidatud kuludele).

Allkiri: vorm peab olema allkirjastatud ja allkirja andmise kuupäev peab olema fikseeritud. Allkirjastaja nimi ja töökoht organisatsioonis peab olema selgelt kirjas.

Vorm A4

Kui projektis osalevad seotud abisaajad, siis on selle vormi täitmine kohustuslik. Täitke iga seotud abisaaja kohta üks vorm (A4/1, A4/2, A4/3 jne).

Enne vormi täitmist veenduge, et seotud abisaaja suhtes ei kohaldu finantsmääruse (EÜ) 1605/2002 artikli 93 lõikes 1 ja artiklis 94 sätestatu (vt <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l34015.htm>).

2. Seotud abisaaja rahaline panus ja meetmed, milles ta osaleb: summa eurodes (€). Siin näidatud summa peab olema identne finantsvormil FC näidatud seotud abisaaja panuse summaga. See summa peab olema suurem kui 0 eurot ega tohi sisaldada teistest avalikest või eraõiguslikest allikatest projekti jaoks saadud summasid (see on kaasfinantseerimine). Loetlege kõik meetmed, mille rakendamisel seotud abisaaja osaleb, ja näidake ära seotud abisaaja osa kogumaksumus eurodes (see peab vastama vormil C ja finantsvormil FB näidatud kuludele).

Allkiri: vorm **peab olema allkirjastatud** ja allkirja andmise kuupäev **peab** olema fikseeritud. Allkirjastaja nimi ja töökoht organisatsioonis peab olema selgelt kirjas.

Vorm A5

Kui projektis osalevad seotud abisaajad, siis on selle vormi täitmine kohustuslik. Täitke iga seotud abisaaja kohta üks vorm (A5/1, A5/2, A5/3 jne). **Vt vormi A2 kohta antud juhiseid.**

Vorm A6

Täitke iga kaasrahastaja kohta üks A6 vorm (A6/1, A6/2, A6/3 jne).

Me tasume järgmise summa: esitage summa eurodes (€). Siin toodud summa(d) peab (peavad) vastama finantsvormidel FA ja FC näidatud kaasrahastaja panus(t)es sätestatud summa(de)le.

Finantskohustuste seisund: kas „Kinnitatud” või „Kinnituse ootel” (juhul, kui rahastamine sõltub projekti valikust).

Allkiri: vorm **peab olema allkirjastatud** ja allkirja andmise kuupäev **peab** olema fikseeritud. Allkirjastaja nimi ja töökoht organisatsioonis peab olema selgelt kirjas.

***Important note:** If a coordinating/associated beneficiary also co-finances the project, it should only appear in the proposal with that single role of coordinating/associated beneficiary (with an indication on form A3/A4 of its overall financial contribution), and not also as a cofinancer.*

Vorm A7

Igale küsimusele tuleb lisada selged ja täielikud vastused. **Sageli alahindavad taotlejad selle vormi tähtsust.** LIFE+ projektid **ei tohi sisaldada** meetmeid, mis kuuluvad ühenduse teiste rahastamisvahendite kohaldamisalasse (vt „Vastastikune täiendavus teiste EÜ rahastamisvahenditega” üldpõhimõtteid käsitlevas osas). **Seepärast peavad taotlejad seda aspekti hoolikalt kontrollima (vt allkirjastamisele kuuluva vormi A3 deklaratsiooni punkti 1), selgitama, kuidas seda kontrolliti, ja esitama vastustes kogu võimaliku teabe.** Võimalikus ulatuses ja vastavalt vajadusele tuleks esitada tugidokumendid (nt väljavõtted asjaomaste programmide tekstidest).

Riigi ametiasutustel võidakse paluda deklaratsioon läbi vaadata.

Vorm A8 – pädev asutus, kes toetab taotluse esitamist

Projektide puhul, mida viiakse läbi mitmes riigis, peavad selle vormi täitma **kõigi osalevate riikide** asjaomased pädevad looduskaitseorganid / bioloogilise mitmekesisuse organid. Antud juhul peab iga ametiasutus täitma ühe vormi.

Vormil tuleb näidata iga ametiasutuse **nimi ja õiguslik seisund, aadress, telefoninumber, faksi number, e-posti aadress ja kontaktisik** (nimi ja ülesanne).

Kõnealune ametiasutus peab näitama, **kas, miks ja kuidas** ta seda projekti toetab. Ametiasutuse toetus projektile või toetuse puudumine ei tohi olla mitmeti tõlgendatav. Ametiasutus peab näitama, kas taotletavad meetmed on osa pädeva ametiasutuse poolt koostatud/kinnitatud programmist. Kirjeldada tuleks põhjuseid, miks ametiasutus toetust annab. Kui pädev ametiasutus mängib aktiivset rolli projekti rakendamise aspektides (näiteks loa andmise, koostatud juhtimiskava kinnitamise jms teel), siis tuleks ka seda üksikasjalikult kirjeldada.

Kui taotlus sisaldab meetmeid, mille abikõlblikkus sõltub sellest, kas liikmesriik on võtnud endale kohustuse **määrata uued Natura 2000 alad enne projekti lõppu**, siis peab see kohustus olema siinkohal täielikult sätestatud.

Samuti on soovitatav võimaluse korral lisada sellesse vormi pädeva ametiasutuse kinnitus selle kohta, et ta toetab ettevalmistavate meetmete rakendamist pärast projekti lõppu või tagab nende rakendamise (kui seda ei tagata projekti käigus) ja/või levitab ja kasutab uuenduslikke võtteid, mida projekt tutvustab.

Allkiri: vorm **peab olema allkirjastatud** ja allkirja andmise kuupäev **peab** olema fikseeritud. Allkirjastaja nimi ja töökoht organisatsioonis peab olema selgelt kirjas.

Antud vormi võib kasutada ka eraldi lehel selleks, et näidata projektiga seotud **oluliste huvirühmade organite, haldusorganite või üksikisikute** poolt projektile antavat muud toetust. Sellis(t)e vormi(de) esitamine on teretulnud kõigil juhtudel, kus projekti teostatavus või rakendamise edukus sõltub kolmandate isikutega sõlmitud lepingutest.

B-osa – tehniline kokkuvõte ja projekti üldine kontekst

Vorm B1 – projekti kokkuvõte (inglise keeles)

Esitage projekti kokkuvõte. Kokkuvõte peaks olema struktureeritud, täpne ja selge. See peaks hõlmama alljärgnevat.

- **Projekti nimetus:** vt vormil A1 esitatud juhiseid.
- **Projekti eesmärgid:** esitage täpne nimekiri kõigist projekti eesmärkidest kahaneva tähtsuse järjekorras. Eesmärgid peavad olema realistlikud (olema saavutatavad projekti ajakava jooksul ja jääma eelarve ja vahendite piiresse), selged (üheselt mõistetavad), puudutama eeskätt projekti sihtmärgiks olevaid liike / elupaiku / bioloogilise mitmekesisuse küsimusi (küsimust) ning olema otseselt seotud vormil B2d kirjeldatud probleemide ja ohtudega.
- **Tegevused ja vahendid:** selgitage arusaadavalt, mis vahendeid projekti jooksul eespool nimetatud eesmärkide saavutamiseks kasutatakse (rahalisi vahendeid siin kirjeldama ei pea). Veenduge, et toodud tegevuste ja vahendite ning projekti eesmärkide vahel on selge seos.
- **Prognoositud tulemused (kvantifitseeritud niivõrd, kuivõrd see on võimalik):** loetlege peamised tulemused, mida projektilt oodatakse. Need peavad olema liikide / elupaikade / bioloogilise mitmekesisuse probleemide ja projekti eesmärkidega otseselt seotud. Prognoositud tulemused peavad olema konkreetset, realistlikud ja võimalikult **kvantifitseeritud**. Kuna projekti lõppsaavutusi hinnatakse lähtuvalt projekti prognoositud tulemustest, siis veenduge, et prognoositud tulemused on hästi määratletud ja kvantifitseeritud.

*At the end of this form, applicants are required to indicate whether their project can be considered to be a **climate change adaptation project**, by ticking the appropriate box. A climate change adaptation project is defined as a project where the main actions concern initiatives and measures that can be used to reduce the vulnerability of natural and human systems against actual or expected climate change effects.*

Vorm B2a – projekti sihtmärgiks oleva ala/koha (alade/kohtade) üldkirjeldus

> **Projektid, mille raames võetavad meetmed on suunatud täpselt määratud alale/kohale**

Esitage projekti sihtmärgiks oleva ala/koha (alade/kohtade) üldkirjeldus. Kui projekt hõlmab mitmeid eristatavaid **alade/kohtade osi**, siis täitke **üks vorm iga vastava osa kohta**.

Asukohapõhiste LIFE+ looduse projektide puhul loetakse projekti alaks kogu projektiga hõlmatud Natura 2000 ala, st te ei pea määratlema projekti perimeetrit Natura 2000 alade raames. Vorm peaks sisaldama alljärgnevat.

- **Projektiga hõlmatud ala nimi:** näidake ala nimetus. Nimetus peaks olema lühike ja seda peab kasutama järjepidevalt kõikidel taotluse kaartidel ja tehnilistel vormidel.
- **Pindala (ha):** näidake kogu projektiga hõlmatud ala suurus hektarites.
- **ELi kaitse seisund:** märkige vastavalt vajadusele SPA ja/või pSCI ning esitage asjaomase Natura 2000 ala kood. Juhul kui ala on kaitstud nii linnudirektiivi kui ka elupaikade direktiivi alusel, siis tuleks esitada mõlemad Natura 2000 koodid.
- **Muud kaitse seisundid riiklike või piirkondlike õigusaktide kohaselt:** kui see on asjakohane, siis kirjeldage muid rahvusvahelisi, riiklikke ja/või kohalikke kaitse seisundeid.
- **Peamised maakasutusviisid ja projektiga hõlmatud ala omandiõigus:** kirjeldage projektiga hõlmatud ala peamist maakasutust taotluse koostamise kuupäeva seisuga. Kasutusviisid on näiteks talupidamine, turism, linnaala, looduskaitse jne. Esitage erinevate kasutusviiside ligikaudsed osakaalud (protsentides). Veenduge, et summa moodustab 100%. Kirjeldage ka ala omandiõigust/liike taotluse koostamise kuupäeva seisuga (nt eraomand, riigi omand jne). Esitage erinevate omandiõiguste/liikide ligikaudsed osakaalud (protsentides). Veenduge, et summa moodustab 100%.
- **Projektiga hõlmatud ala teaduslik kirjeldus:** esitage projektiga hõlmatud ala teadusliku väärtuse üleilmne kirjeldus (geoloogiline, botaaniline, zooloogiline, hüdroloogiline jne). Võimaluse korral esitage peamine kasutatud teabeallikas.
- **Projektiga hõlmatud ala tähtsus bioloogilise mitmekesisuse ja/või piirkondlikul, riiklikul või ELi tasandil sihtmärgiks olevate liikide/elupaigatüüpide kaitse seisukohast:** te peate põhjendama, miks olete valinud oma projekti jaoks selle konkreetse ala. Peate selgitama, miks teie valik on projekti eesmärkide saavutamiseks kõige õigem. Kirjeldage, mis meetmeid ja kus kavatsete sellel alal võtta (vajaduse korral esitage ala/koha A4 või A3 formaadis kaart, kus on näidatud kõik kohad, kus meetmeid võetakse). Ala suurus peaks vastama kavandatavate meetmete ulatusele. Võimaluse korral esitage kvantitatiivset teavet ja oma peamine teabeallikas.

> **Projektid, mille raames ei võeta täpselt määratud alale suunatud meetmeid**

Juhul kui projekt ei hõlma meetmeid, mis on suunatud täpselt määratletud alale, siis peaksite kirjeldama võimalikult täpselt, kus projekti rakendama hakatakse (linn, ala, piirkond jne). Kasutage vaid üht vormi ja esitage sellel alljärgnev teave.

- **Projektiga hõlmatud ala(de) nimi:** esitage linna, ala, piirkonna jne nimetus. Nimetus peaks olema lühike ja seda peab kasutama järjepidevalt kõikidel taotluse kaartidel ja tehnilistel vormidel.
- **Pindala (ha), ELi kaitse seisund, muud kaitse seisundid vastavalt riiklikele või piirkondlikele õigusaktidele, projektiga hõlmatud ala peamised maakasutusviisid ja omandiõigus, projektiga hõlmatud ala teaduslik kirjeldus:** esitage asjakohane teave või kirjutage „EI RAKENDATA”.
- **Projektiga hõlmatud ala tähtsus bioloogilise mitmekesisuse ja/või piirkondlikul, riiklikul või ELi tasandil sihtmärgiks olevate**

liikide/elupaigatüüpide kaitse seisukohast: peate selgitama, kus projekti rakendatakse. Põhjendage, miks olete valinud projekti rakendamiseks selle konkreetse ala. Peate selgitama, miks teie valik on projekti eesmärkide saavutamiseks kõige õigem.

Vorm B2b – projektiga hõlmatud ala üldise asukoha kaart

Kaart peab olema esitatud **A4 formaadis**. Vorm B2b peab olema esitatud ühel lehel.

See peaks näitama **vormi(de)l B2a näidatud projektiga hõlmatud ala(de)** asukohta. See peaks näitama projektiga hõlmatud ala(de) asukohta riigis ja vajaduse korral asjaomases piirkonnas (asjaomastes piirkondades). Juhul kui projekt ei hõlma meetmeid, mis on suunatud määratletud alale, siis peaksite kirjeldama võimalikult täpselt, kus projekti rakendama hakatakse (linn, ala, piirkond jne).

Lisada tuleb ka **kaardi nimetus ja mõõtkava**. Kaart peab olema **kvaliteetne** ja **suure eraldusvõimega**, eelistatavalt värviline. Kaart peab olema hõlpsasti loetav. See peab sisaldama vähemalt alljärgnevat: selge legend ja taust (peamised linnad, peamised administratiivsed piirangud, peamised jõed, järved ja mered koos vastavate nimetustega ning peamised teed). Lisaks peaks vajaduse korral olema kaardil esitatud ka topograafia ja taimestik.

Vorm B2c – projekti sihtmärgiks olevate liikide/elupaikade/ökosüsteemide kirjeldus

> LIFE+ looduse projektid

Loetlege **peamised** projekti otseseks sihtmärgiks olevad **liigid** ja/või **elupaigad** ja esitage nende lühikirjeldus. Kirjeldada tuleks vaid peamisi liike ja/või elupaiku. Iga sihtmärgiks oleva peamise liigi puhul esitage alljärgnev.

- **Teaduslik nimetus** (ladina keeles), mis on esitatud ELi linnudirektiivis või elupaikade direktiivis. Projektiga hõlmatud reeglipäraselt esinevad rändlinnuliigid, mida ei ole loetletud ELi linnudirektiivis, peaksid olema loetletud siin. Kui liik on prioriteetne (vastavalt elupaikade direktiivi II lisale või kui ta on prioriteetsete linnuliikide nimekirjas, millele on viidatud üldpõhimõtete 50%list või 75%list kaasrahastamist käsitlevas osas), siis palun tähistage see tärniga.
- **ELi linnudirektiivi või elupaikade direktiivi lisa**, kus liigid on loetletud.
- **Populatsiooni suurus projektiga hõlmatud alal**. Kui projekt ei sisalda meetmeid, mis on suunatud täpselt määratletud alale, siis esitage populatsiooni suurus piirkondlikul, riiklikul või rahvusvahelisel tasandil, vastavalt sellele, mis on asjakohane.
- **Kaitseseisund** projektiga hõlmatud alal. Esitage täielikud ja kvantitatiivsed üksikasjad. Kui projekt ei sisalda meetmeid, mis on suunatud täpselt määratletud alale, siis esitage kaitseseisund piirkondlikul, riiklikul või rahvusvahelisel tasandil, vastavalt sellele, mis on asjakohane.

- Linnuliikide puhul kirjeldage, kas projektiga hõlmatud ala (kui see on oluline) kasutatakse **pesitsuseks, talvitumiseks ja/või rändepeatuste tegemiseks**.

Iga sihtmärgiks oleva peamise elupaiga puhul esitage alljärgnev.

- **Nimetus ja Natura 2000 kood** vastavalt ELi elupaikade direktiivile. Kui elupaik on prioriteetne (vastavalt elupaikade direktiivi I lisale), siis tähistage see tärniga.
- **Elupaigatüübi protsentuaalne osakaal** kogu projektiga hõlmatud alast ja igast selle ala osast.
- Kaitseseisund projektiga hõlmatud alal (kui see on asjakohane). Esitage täielikud ja kvantitatiivsed üksikasjad.

> **LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid**

Kirjeldage projekti sihtmärgiks olevat bioloogilise mitmekesisuse küsimust (küsimusi) ja bioloogilise mitmekesisuse seisundit / kaitseseisundit projektiga hõlmatud alal. Juhul kui projekt ei hõlma meetmeid, mis on suunatud täpselt määratletud alale, siis peaksite kirjeldama võimalikult täpselt linna, ala, piirkonna jne bioloogilise mitmekesisuse seisundit / kaitseseisundit.

Kui teie projekti sihtmärgiks on konkreetsed liigid ja/või elupaigad, siis esitage iga peamise liigi/elupaiga kohta samad andmed, mis LIFE+ looduse projektide puhul.

Vorm B2d

Kaitse- / bioloogilise mitmekesisuse probleemid ja ohud: liike/elupaiku ähvardavate ohtude või bioloogilise mitmekesisuse probleemi(de) määratlemine projekti ala(de)l on oluline selleks, et määrata kindlaks meetmed, mida tuleb võtta. Käesolevas osas tuleks kirjeldada neid ohte (kahaneva tähtsuse järjekorras) ja nende tähtsust sihtmärgiks oleva elupaiga/liigi kaitse seisukohast (nii projekti ala(de)l kui ka üldiselt) või bioloogilise mitmekesisuse seisukohast üldiselt. Võimaluse korral tuleks probleemid/ohud välja selgitada ja kvantifitseerida. Kirjeldus peaks sisaldama: **ohu nimetust**, selle **kirjeldust**, **asukohta** (kui see on asjakohane), **mõju bioloogilisele mitmekesisusele või sihtmärgiks olevatele elupaikadele/liikidele** (võimaluse korral kvantifitseerida) ja seda, **kuidas need probleemid ja ohud projekti käigus lahendatakse**.

Varasemad kaitsepüüdlused projektiga hõlmatud alal ja/või projekti sihtmärgiks olevate elupaikade/liikide jaoks: kirjeldage, kas alal on varem võetud meetmeid liikide/elupaigatüüpide või sihtmärgiks bioloogilise mitmekesisuse probleemi suhtes (nt koostatud majandamiskavasid, viidud läbi uuringuid, soetatud maad jne). Märkige aasta ja kirjeldage nende püüdluste tulemusi. Samuti kirjeldage, kes oli/on nende püüdluste eest vastutav. Kui projekt on kooskõlas piirkondliku/riikliku või ELi kaitse- / bioloogilise mitmekesisuse strateegiaga, siis tuleks seda selgelt mainida.

Vorm B3

Projekti ja selle meetmete ELi lisandväärtus: näidake oma projekti lisandväärtus bioloogilise mitmekesisuse või projekti sihtmärgiks olevate liikide/elupaikade seisukohast. Kirjeldage, missugune oleks olukord siis, kui teie projekti ei rakendataks.

LIFE+ looduse projektide puhul selgitage, kas projekt annab olulise panuse sihtmärgiks olevate liikide/elupaikade kaitsesse ELi tasandil.

Kui LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektidega ja LIFE+ looduse projektidega tutvustatakse uuenduslikke meetodeid või võtteid, siis kirjeldage, millises ulatuses need meetodid või võtted on rakendatavad ELis. LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide puhul kirjeldage, mil määral on sihtmärgiks olev bioloogilise mitmekesisuse probleem oluline Euroopa tasandil ja mil määral saaksid projekti tulemused (kui nad on edukad ja laialt rakendatavad) aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse suurenemisele ELi tasandil.

Siin tuleks esitada ka projekti geograafilise ulatuse selge kirjeldus. **Riikidevahelist lähenemisviisi** ja/või **rahvusvahelist partnerlust** võidakse, kui see on hästi põhjendatud, lugeda lisandväärtuseks.

Projekti parimad tavad / uuenduslikkus / tutvustav iseloom: tutvustage projekti parimaid tavasid / tutvustavat iseloomu / uuenduslikkust. LIFE+ looduse projektid peavad rakendama parimaid tavasid ja/või olema tutvustavad ning võivad olla uuenduslikud. LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektid peavad olema tutvustavad ja/või uuenduslikud. Nad ei tohi rakendada parimaid tavasid (parimate tavade, tutvustuse ja uuenduslikkuse mõistet vt ülal).

Süsiniku jalajälje vähendamine: selgitage, kuidas kavatsete tagada, et teie projekti süsiniku jalajalg jääb võimalikult väikeseks.

Vorm B4 – projekti rakendamisega seotud piirangud ja riskid

Tähtis on, et taotlejad määratleksid kõik **välised sündmused** (piirangud ja riskid), mille võib olla **oluline negatiivne mõju** projekti edukale rakendamisele. Loetlege piirangud ja riskid kahaneva tähtsuse järjekorras. Märkige ära ka võimalikud piirangud ja riskid, mis tulenevad **sotsiaalmajanduslikust keskkonnast**. Kui teie projekt hõlmab majandamislepinguid või maa soetamist, siis kirjeldage, kas maaomanikega on nõu peetud ja kas nad on põhimõtteliselt projektiga päri. Iga piirangu ja ohu kohta märkige, kuidas kavatsete sellest üle saada.

Teil soovitatakse tungivalt lisada sellesse ossa üksikasjad litsentside, lubade, keskkonnamõju hindamise jms kohta ning kirjeldada, millist toetust saate pädevatelt asutustelt, mis vastutavad selliste lubade väljastamise eest.

Samuti kirjeldage üksikasjalikult, kuidas olete projekti planeerimisel võtnud arvesse määratletud riske (aja planeerimine, eelarve jne) ning meetmete definiitsioone.

Vorm B5 – projekti tulemuste jätkamine ja väärtustamine pärast projekti lõppu

Kirjeldage, kuidas projekti jätkatakse pärast LIFE+ rahastamise lõpetamist ja mis meetmed on vajalikud tulemuste kinnistamiseks, et tagada sihtmärgiks olevate liikide ja/või elupaikade soodne kaitse seisund ja/või bioloogiline mitmekesisus. Märkige, mis mehhanismid tuleb luua, et tagada jätkusuutlikkus. Käesolevas osas sätestatud teave on näitlik ja seda tuleb projekti jooksul uuendada.

Eeskätt vastake järgmistele küsimustele.

- **Mis tegevusi on vaja teha või jätkata pärast projekti lõppemist?** Loetlege projekti käigus tehtavad tegevused koos viidete (nt A1, A2 jne) ja nimetusega.
- **Kuidas see saavutatakse? Mis ressursid on vajalikud nende meetmete rakendamiseks?** Kirjeldage, kuidas ülalnimetatud meetmeid jätkatakse pärast projekti lõppu, kelle poolt, missuguse ajakava kohaselt ja milliste rahaliste vahendite abil.
- **Sihtmärgiks olevate asukohtade/liikide/elupaikade kaitse seisund riikliku/kohaliku õiguse alusel (kui see on asjakohane):** kirjeldage, missuguse kaitse seisundi peaks projekti abil või pärast projekti lõppu saavutama ja millal. Kirjeldage õiguslikku kaitset liikmesriigi ja kohaliku õiguse tasandil ja (kui see on asjakohane) kohalikke tsoneerimise ja maakasutuse kavandamise sätteid, mida asukohas rakendatakse, eeskätt soetatava maa suhtes.
- **Kuidas, millal ja kes hakkab kasutama omandatud seadmeid pärast projekti lõppemist:** loetlege peamised projekti raames soetatavad seadmed ja esitage üksikasjad nende kasutamise kohta pärast projekti lõppu. LIFE+ looduse projektide puhul tuleks pöörata tähelepanu sellele, et vastavalt üldsätete artikli 25 lõikele 9 on abisaajad kohustatud kasutama projekti raames soetatud kestvuskaupu eranditult looduskaitse eesmärgil ka pärast projekti lõppemist.
- **Mil määral levitatakse projekti tulemusi ja õppetunde pärast projekti lõppu aktiivselt neile isikutele ja/või organisatsioonidele, kes saavad neid kõige paremini ära kasutada? (Määratlege need isikud/organisatsioonid):** kirjeldage, kuidas levitustegevused jätkuvad pärast projekti lõppu. See on erilise tähendusega **kõigi** LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide jaoks ja LIFE+ looduse projektide jaoks, millel on tutvustav iseloom. Loetlege isikud/organisatsioonid, mis on senini määratletud nende levitustegevuste sihtrühmadena.

C-osa – taotletavate meetmete üksikasjalik tehniline kirjeldus

Selles osas peab taotleja loetlema **kõik tegevused, mida projekti raames rakendatakse**. Meetmeid on viit liiki:

- A. ettevalmistavad meetmed, kaitsekorralduskavade ja/või tegevuskavade täpsustamine;
- B. maa soetamine / rentimine ja/või hüvitise maksmine kasutusõiguste eest;
- C. konkreetset kaitsemeetmed;

- D. avalikkuse teadlikkus ja projekti tulemustest teavitamine (kohustuslik);
- E. projekti üldine läbiviimine ja seire (kohustuslik).

Igat liigi raames (A, B, C jne) peab taotleja loetlema erinevad meetmeid: A1, A2 jne, B1, B2 jne, C1, C2 jne. Soovitavalt esitatakse iga tegevus, millel on projekti jaoks oluline väljund (nt kaitsekorralduskava koostamine, X hektari maa soetamine jne) **eraldi tegevusena**.

Tegevusi tuleb kirjeldada võimalikult täpselt, ent tegevuse kirjeldus ei tohiks reeglina ületada üht lehekülge. Kirjeldustega peaksid kaasnema meetmete asukohta näitavad **kaardid**. Kaardid võib lisada vormidele. Üksikasjalikud kaardid, mis näitavad kõigi projekti raames ette nähtud tegevuste asukohta, tuleb esitada **lisas** (vt allpool).

Iga tegevuse kirjeldusest peab selgelt nähtuma seos teiste tegevustega (nt meede C2 järgneb maa soetamisele meetme B1 raames, mis järgneb ettevalmistamisele meetme A2 käigus) ja see, kuidas meede projekti üldiste eesmärkide saavutamisele (kvantitatiivselt) kaasa aitab. **Tehniliste ja finantsvormide vahel peaks olema selge ühenduvus.**

Iga tegevuse puhul peaks taotleja esitama alltoodud teabe.

- **Meetme nimetus:** veenduge, et see oleks lühike (kuni kaks rida) ja kajastaks selgelt meetme eesmärki.
- **Kirjeldus (mida, kuidas, kus ja millal):** kirjeldage meetme sisu, näidates ära mida, mis vahendite abil, mis asukohas/alal, kui pika aja jooksul ja mis tähtjaks tehakse.
- **Põhjused, miks see meede on vajalik:** kirjeldage, mis meede on vajalik ja kuidas see aitab kaasa projekti eesmärkide saavutamisele.
- **Rakendamise eest vastutav abisaaja:** kirjeldage, kes projektis osalevatest abisaajatest vastutab meetme rakendamise eest. Kui tegu on rohkem kui ühe abisaajaga, siis näidake üksikasjalikult, kes mille eest vastutab.
- **Prognoositud tulemused (võimalikult kvantitatiivne teave):** kirjeldage, mis tulemused saavutatakse meetme rakendamise lõpuks (nt taastatakse xx hektarit heinamaad või soetatakse yy hektarit maad) ja mis tooteid valmistatakse (nt majandamisjuhised).
- **Cost estimation:** Please summarise how you have estimated the cost of this action (eg no. of ha * cost / ha, no. days * average cost / day, ...). Please verify that the costs indicated here are consistent with the data on the financial forms.

Lisateave konkreetsete tegevuste kohta on esitatud allpool.

Vorm C1a – A. Ettevalmistavad meetmed, kaitsekorralduskavade ja/või tegevuskavade täpsustamine

Kui projekt ei hõlma ettevalmistavaid meetmeid, siis peaks taotleja märkima vormile C1a „EI RAKENDATA” (*NON APPLICABLE*).

Ettevalmistavad meetmed peaksid hõlmama kõike, mida on vaja selleks, et võimaldada alustada või nõuetekohaselt rakendada teisi punktides B, C, D või E sätestatud projekti

meetmeid. See hõlmab tehniliste dokumentide ettevalmistamist (eskiisid, seire ettevalmistamine jne) ja haldus- või õiguslikke menetlusi, mis tuleb läbi viia (konsulteerimine, pakkumiskutse, nõupidamised, koolitus jne).

Kui asukoha kaitsekorralduskava ja/või tegevuskava täpsustamine on ette nähtud, siis peaks vastava ettevalmistava meetme kirjeldus täpsustama, mida tehakse selleks, et tagada nende kavade rakendamine (nt pädevad asutused võtavad kava enne projekti lõppemist vastu).

Juhul kui ettevalmistavad meetmed ei too kaasa otsest rakendamist projekti jooksul, peab nende kirjeldus sisaldama piisavaid selgitusi, kohustusi ja garantiisid näitamaks, et meetmete täielik rakendamine pärast projekti on tõhusalt tagatud. Vastasel korral võidakse need meetmed projektist kõrvaldada.

Note: only concrete conservation actions should be listed as C actions and described on form C1c. Many applicants incorrectly list as C actions, actions that are not concrete conservation action (e.g. actions related to inventories, management plans, monitoring, management guides, stakeholder communication, etc.).

Vorm C1b – B. Maa soetamine / rentimine ja/või hüvitise maksmine kasutusõiguste eest

Kui projekt ei hõlma ühtki maa soetamise / rentimise ja/või kasutusõiguse eest hüvitise maksmise meedet, siis peaks taotleja märkima vormile C1b „**EI RAKENDATA**” (**NON APPLICABLE**).

LIFE+ looduse taotluste puhul on eriti tähtis, et iga meetme kirjeldusest ilmneks selgelt, kuidas täidetakse **kõik** 11 abikõlblikkuse tingimust (vt ülal punkti 2.b maa soetamise kohta).

Iga meetme puhul tuleb kirjeldada maaomanikega peetavate läbirääkimiste hetkeseisu. Kas nendega on nõu peetud ja kas nad on asjaga põhimõtteliselt nõus? Märkige selgelt, mis liiki elupaigad ostetakse/renditakse ja kus nad asuvad. Kirjeldage, kui palju maad iga elupaigatüübi puhul ostetakse/renditakse, ja põhjendage taotletavaid kulusid hektari kohta seoses kehtivate maahindadega. Kui maad soetatakse **maavahetuse** tarbeks, siis väljendage seda selgesti (abikõplik on vaid vahetus, mis toimub enne projekti lõppu). Kui maad kavatsetakse osta või rentida selleks, et võtta projekti raames muid meetmeid, siis kirjeldage, **mis meetmed** sõltuvad saavutatavast maa soetamisest. Kui see on asjakohane, siis kirjeldage „**alternatiivset**” **maad**, mis soetatakse juhul, kui peamise sihtmärgiga on raskusi.

Vorm C1c – C. Konkreetsed kaitsemeetmed

Juhul kui mõned neist konkreetsetest meetmetest sõltuvad ettevalmistavatest tegevustest või maa soetamisest/rentimisest, siis kirjeldage seda selgesti. Samuti tuleks näidata, mis juhtub siis, kui neid ettevalmistavaid või maa soetamise meetmeid ei viida lõpule nii, nagu plaanitud.

Kõigi võetavate konkreetsete kaitsemeetmete puhul kirjeldage, mis **elupaigatüübid, liigid või bioloogilise mitmekesisuse aspektid** on puudutatud ja kuidas see seondub projekti eesmärkidega. Esitage arusaadav teave kõigi nende meetmete võtmise asukoha ja eeldatava mõju kohta. Täpsustage, kes hoolitseb vajaduse korral hoolduse eest pärast projekti lõppu.

Kui abisaajad peavad kaitsetegevuse juhtimiseks ehitama üles **infrastruktuuri või soetama seadmeid või loomi** (nt kariloomi), siis tuleb need artiklid loetleda, neid tuleb kirjeldada ja üksikasjalikult põhjendada. Vastavad kulud tuleb finantsvormidel F selgelt ära näidata.

Kui see on asjakohane, siis selgitage, kelle poolt ja milliste rahastamisallikate kaudu **jätkatakse** tegevust pärast projektiperioodi. Prognoositud maksed juhtimismeetmete eest, mida osutatakse pärast projekti lõppu, ei ole LIFE+ rahastamiseks abikõlblikud.

Kõigi C-meetmete väljund peaks olema **konkreetne, mõõdetav ja tooma selget kasu** projekti sihtmärgiks olevale elupaigale, liikidele ja/või bioloogilisele mitmekesisusele. See kasu peaks olema **mõõdetav** ning seda tuleks mõõta ja hinnata **E-osas taotletud seiremeetme(te) raames**. Iga meetme väljund tuleks esitada prognoositud tulemuste osas. See tuleks võimaluse korral kvantifitseerida.

Vorm C1d – D. Avalikkuse teadlikkus ja projekti tulemustest teavitamine (kohustuslik)

Iga meetme puhul kirjeldage ja põhjendage sihtrühma. Kui meede hõlmab koosolekuid (nt kohalike huvirühmadega), siis tuleks anda ülevaade sellest, mitu koosolekut, kus ja millal kavatakse korraldada, kes neist osa võtavad, mida koosolekul arutatakse, kui palju osalejaid oodatakse ja kuidas see projekti elluviimisele kaasa aitab. Kui meede puudutab brošüüre, voldikuid, publikatsioone vms, siis näidake ära nende tiraaž, lehekülgede arv (suurus, värv jne), kellele need jaotatakse ja millal. Kui meede peaks puudutama filmi, siis kirjeldage selle formaati, pikkust, koopiade arvu, filmi näitamise kohti jne. Kui meede peaks puudutama külastajate juurdepääsu, siis kirjeldage, mida ja kus teha tuleb, kui palju külastajaid oodatakse, kuidas see projekti elluviimisele kaasa aitab jne. Kui abisaajad kavatsesid esitleda projekti tulemusi riiklikel/rahvusvahelistel üritustel (konverentsid, kongressid), siis tuleks selgitada selle asjakohasust ja projektile antavat lisandväärtust.

Kõik meetmed peaksid kirjeldama prognoositud tulemusi kvalitatiivselt ja kvantitatiivselt (nt kohaliku kogukonna suurem toetus, 2500 inimese teavitamine, välja jaotatud 3000 uudiskirja jne), selgitades seda, kuidas meetmed teenivad projekti eesmärke.

Alljärgnevaid teavitustegevusi loetakse kohustuslikuks ja seepärast esitatakse nad vormil C1 eraldi meetmetena.

- Projekti kirjeldavad **teadetetahvlid paigutatakse** strateegilistesse avalikesse kohtadesse. Kõigil teadetetahvritel peab olema LIFE'i logo.

- Äsja loodud või olemasolevale **koduleheküljele** lisatakse projekti kirjeldus (LIFE'i logoga) ja kogu teave projekti eesmärkide, meetmete, arengu ja tulemuste kohta. Kodulehekülge tuleb projekti jooksul pidevalt uuendada.
- **Laymani aruanne** esitatakse paberkandjal ja elektrooniliselt projekti lõpus. See esitatakse inglise keeles ja keeles, milles projekt on koostatud. Aruanne on 5–10 lk pikk ja selles tuleb kirjeldada projekti, selle eesmarke, meetmeid ja tulemusi üldsuse jaoks.

Alljärgnevat teavitustegevusi ei loeta kohustuslikuks, ent kui need on ette nähtud, siis esitatakse need vormil C1 eraldi meetmetena.

- **Igasugune meediatöö**, mis on ette nähtud (pressikonverentsid, kohtumised ajakirjanikega või ajakirjanike külaskäigud, artiklite koostamine ajakirjandusele jne).
- **Ürituste korraldamine**, nt avalikud teabekoosolekud sihtrühmadele, juhendatud külastused jne. Kirjeldage täpselt, mida kavatakse ja kuidas see aitab kaasa projekti eesmärkidele. Kirjeldage lõplikku väljundit.
- **Seminarid, konverentsid**. Kui osaleb üks või mitu abisaajat, siis täpsustage, kes (kui see on juba teada). Kui üks või mitu abisaajat korraldab neid, siis kirjeldage täpselt teemat, kuidas see aitab kaasa projekti eesmärkide saavutamisele, keda kutsutakse (kui võimalik, siis tuleks võrgustikutöö edendamiseks kutsuda abisaajaid, kes rakendavad või on rakendanud sarnaseid projekte). Lõpuks kirjeldage iga sündmuse väljundit ja viisi, kuidas seda levitatakse.
- **Brošüüride, filmide, külastajate kaartide jne valmistamine**. Kirjeldage täpselt, mida kavandate (sisu, koopia arv, kellele jagatakse). Kogu LIFE+ materjal peab selgelt viitama LIFE+ rahalisele toele (sh LIFE'i logo), et seda peetaks hüvitamiskõlblikuks, ja üks koopia igast tootest peab olema lisatud eduaruandele/vahearuandele või lõpparuandele.
- **Tehnilised publikatsioonid projekti kohta**. Kui on juba teada, siis viidake, missuguses ajakirjas publikatsioon avaldatakse. Publikatsioonides tuleb näidata, et tegu on ühenduse toetusega.

Vorm C1e – E. Projekti üldine läbiviimine ja seire (kohustuslik)

Taotleja peaks loetlema erinevad meetmed, mis on suunatud projekti juhtimisele/läbiviimisele ja konkreetsete kaitsemeetmete poolt projekti sihtmärgiks olevale elupaigale, liigile ja/või bioloogilisele mitmekesisusele avaldatava mõju jälgimisele.

Projekti üldine läbiviimine

Iga projekt peab sisaldama üht või mitut meedet nimega „Projekti juhib (vastutava abisaaja nimi)”. See meede / need meetmed peavad sisaldama projekti **personali** kirjeldust ja kirjeldama projektis osalevate abisaajate juhtimis- ja aruandekohustusi. Juhtimist tuleks kirjeldada isegi siis, kui projektile sellega seoses kulusid ei teki. Aruandlus peaks sisaldama algetapi aruannet, eduaruandeid, vahearuannet ja lõpparuannet koos maksetaotlustega.

Lisage tehnilise ja halduspersonali struktuur. See joonis peab esitama tõendeid selle kohta, et koordineerival abisaajal (projektijuht) on selged volitused ja et projektimeeskonna liikmed on tema tõhusa kontrolli all isegi juhul, kui projektijuhtimine on osaliselt sisse ostetud. Selgitage, kas projektimeeskonnal on **varasemad kogemused projektijuhtimises**.

Seire

LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse projektid peavad sisaldama eraldi seiremeedet (seiremeetmeid), et mõõta ja dokumenteerida projekti meetmete tõhusust võrreldes algse olukorra, eesmärkide ja soovitud tulemustega. Ette tuleks näha korrapärane aruandlus seire kohta. Seepärast tuleks taotleda eraldi seiremeedet, millel on oma eelarve. Selle meetme kirjelduses tuleks määratleda ja kirjeldada seireprotokolli, seireindikaatorid ja kontrolli allikaid.

Näidisprojektide või uuenduslike projektide puhul peab see meede selgelt sisaldama tutvustatava võtte või meetodi hindamist.

Lisage ka alljärgnevad tegevused/meetmed.

Koostöö teiste projektidega

Koostöö teiste projektidega (sh LIFE III ja/või LIFE+ projektidega), teabevahetus jms tuleks esitada ühe eraldi kohustusliku E-kategooria meetmena, millel on eraldi eelarve.

Audit

Vajaduse korral peab koordineeriva abisaaja nimetatud sõltumatu audiitor kinnitama Euroopa Komisjonile projekti lõpparuandes esitatud raamatupidamisaruannete õigsust. Auditi käigus ei tule mitte üksnes kontrollida liikmesriigi õiguse ja raamatupidamiseeskirjade järgimist, vaid ka seda, et kõik kulud tehti kooskõlas LIFE+ üldsätetega. Rahalistes vormides tuleb auditi kulud kajastada eelarveraal „Välisabi”.

LIFE+ looduse projektide puhul: koordineeriv abisaaja peab lõpparuandes esitama LIFE-projektile järgneva kaitsetegevuse kava eraldi peatükis. See peab olema koostatud abisaaja keeles ja (soovi korral) inglise keeles nii paberandjal kui ka elektrooniliselt. See kava sätestab, kuidas kavatsetakse jätkata ja arendada LIFE-projekti raames algatatud tegevusi projekti lõppemisele järgnevatel aastatel ja kuidas tagatakse ala(de)/elupaikade/liikide pikaajaline majandamine. See peaks sätestama ka üksikasjad selle kohta, mis meetmeid millal, kelle poolt ja milliseid rahalisi vahendeid kasutades võetakse. Kava jaoks tuleks taotlusele lisada uus ja eraldiseisev meede (peab olema kuludeta, 0 EUR) ning kava tuleb lisada ka kavandatavate tulemuste nimekirja.

LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide puhul: koordineeriv abisaaja peab lõpparuandes esitama LIFE-projektile järgneva teavitustegevuse kava eraldi peatükis. See

peab olema koostatud projektiga samas keeles ja (soovi korral) inglise keeles nii paberandjal kui ka elektrooniliselt. Selles tuleb kirjeldada, kuidas kavatsete pärast projekti lõppemist tulemustest teavitamist jätkata. Selles tuleks ka kirjeldada, kuidas kavatsete jätkata/arendada meetmeid bioloogilise mitmekesisuse arendamiseks lähiaastatel. Kava jaoks tuleks taotlusele lisada eraldiseisev meede (peab olema kuludeta, 0 EUR) ning kava tuleb lisada ka kavandatavate tulemuste nimekirja.

Vorm C2 – projekti tulemused ja sündmused ning tegevusaruanded

Projekti tulemused: loetlege kõik tulemused kronoloogilises järjekorras vastavalt nende lõpetamistähtajale (päev/kuu/aasta). *Tulemused* on kõik need *materiaalsed* resultaadid, mida on võimalik edastada (nt juhtimiskavad, uuringud ja muud dokumendid, tarkvara, videod jne). Iga tulemuse puhul lisage seotud meetme kood (nt A1, C5 vms) ja selle rakendamise tähtaeg (päev/kuu/aasta). Iga tulemus tuleb **esitada Euroopa Komisjonile eraldi dokumendis** (mis kannab LIFE'i logo) koos tegevusaruandega.

Sündmused: loetlege kõik sündmused kronoloogilises järjekorras vastavalt nende toimumise tähtajale (päev/kuu/aasta). *Projekti sündmused* on võtmetähtsusega hetked projekti rakendamisel, nt projektijuhi nimetamine, maa ostutehingu sõlmimine jne. Sündmusi (või neile vastavaid dokumente) ei ole Euroopa Komisjonile vaja esitada. Aruandes tuleks teavitada Euroopa Komisjoni sellest, kas sündmus on toimunud või ei.

Ettenähtud tegevusaruanded: koordineeriv abisaaja annab Euroopa Komisjonile aru projekti tehnilise ja rahalise arengu kohta. Neis aruannetes peab kirjeldama projekti saavutatud tulemusi ja võimalikke probleeme. Esimene aruanne on algetapi aruanne, milles esitatakse ka taotleja esialgne projekti elujõulisuse hinnang. Kui projekt kestab üle 24 kuu ja taotletav Euroopa Komisjoni panus on üle 300 000 euro ning kui koordineeriv abisaaja soovib vahemakset, siis tuleb esitada üksikasjalikum vahearuanne koos maksetaotlusega. *For projects with a duration exceeding 48 months and a Community contribution of more than € 2 000 000, the coordinating beneficiary shall provide two mid-term reports, to be delivered, together with the requests for mid-term pre-financing, after the thresholds defined in Article 28.3 of the Common Provisions have been reached.* Hiljemalt kolm kuud pärast projekti lõppemise kuupäeva esitatakse lõpparuanne koos maksetaotlusega. Lisaks tuleks ette näha ka täiendavad eduaruanded, tagamaks vähemalt ühe aruande laekumine kord 18 kuu jooksul (aruandluse ajakava võib täiendada läbivaatuse etapis). Tutvuge üldsätete artikliga 12, kust leiate kõik üksikasjad LIFE+ projektide aruandekohustuste kohta.

Vorm C3 – ajakava

Loetlege tabelis kõik nummerdatud meetmed, tuues ära meetme numbriga ja nimetuse. Kasutage sama numbrit ja nimetust, mis projektitaotluseski (nt A1, A2 jne). Iga meetme puhul märkige ära selle rakendusperiood. Veenduge, et ajakava on esitatud **vaid ühel lehel**. Vajaduse korral võite kasutada lehekülje horisontaalpaigutust.

Projekti rakendusperioodi planeerimisel pidage meeles, et LIFE+ 2010. aasta projektiga ei saa alustada enne 1. septembrit 2011. Samuti võtke arvesse seda, et projekti rakendamisel võib ette tulla ettenägematu viivitusi.

Lisa

Kaardid on kohustuslikud asukohapõhiseid meetmeid hõlmavate projektide puhul. Esitada tuleb üks kaart iga projektiga seotud asukoha (või selle osa) kohta. Iga kaart peaks sisaldama alljärgnevat (kui see on asjakohane):

- nimetus;
- kui see on asjakohane, siis kas tegu on linnualaga ja/või loodusalaga ning Natura 2000 ala nimetus ja kood;
- projekti peamiseks sihtmärkideks olevate elupaikade asukoht;
- asukohaga seotud tegevused vastavalt taotluses kavandatule;
- kaardi mõõtkava ja legend. Legend peaks sisaldama kõiki projekti raames võetavaid meetmeid, mis on kaardile märgitud, näidates ära nende numbri ja nimetuse (nt B1 – maa soetamine). Legend peaks sisaldama ka selgitust kaardil asuvate elupaikade kohta. Esitage nende elupaikade ametlikud nimetused ja koodid;
- Natura 2000 alade piir (piirid). Kui taotlus sisaldab meetmeid, mis on suunatud elupaikade direktiivis sätestatud liikidele/elupaikadele, siis tuleb näidata ära ühenduse tähtsusega loodusalade/loodusalade/erikaitsealade pSCI/SCI/SAC piirid. Kui taotlus sisaldab meetmeid, mis on suunatud linnudirektiivis sätestatud linnuliikidele, siis tuleb näidata ära linnualade SPA piirid;
- projektiga hõlmatud ala(de) piir (piirid) vaid juhul, kui need erinevad Natura 2000 ala piiridest;
- teavitamise eesmärgil ja vaid juhul, kui see on kasulik, tuleks esitada piirid, mis viitavad muudele kaitseisunditele piirkondlikul või riiklikul tasandil;
- **C-osas** loetletud peamiste meetmete asukoht ja ulatus. Need meetmed tuleb legendis loetleda.

Taotlejad peavad tagama kaartide **väga hea kvaliteedi** ja selle, et need sisaldavad kõiki rekvisiite. Kaardid tuleks esitada üksnes **A4 või A3 formaadis PDF-dokumentidena**.

Märkus: asukohapõhine LIFE+ looduse osa taotlus võidakse jätta rahuldamata, kui kaardid ei ole piisavalt üksikasjalikud või kvaliteetsed, et hindajad saaksid teha kindlaks, kas põhimeetmeid rakendatakse Natura 2000 aladel.

5. Finantsvormid

LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse taotlusfaili finantsosa koosneb kümnest vormist (FA, FB, FC, F1, F2, F3, F4, F5, F6 ja F7). Selle saab laadida alla Exceli failina.

Tähelepanu! Projekti eelarve tohib sisaldada vaid kulusid, mis on kooskõlas üldsätete artikliga 25.

Koordineeriv abisaaja ja seotud abisaajad ning muud samasse kontserni kuuluvad äriühingud ei tohi olla alltöövõtjateks.

Sisemine arvete esitamine (st kulud, mis tulenevad tehingutest abisaaja erinevate osakondade vahel) ei ole lubatud, välja arvatud juhul, kui on võimalik tõendada, et tulu vastab kulutustele ja tehingud ei sisalda kasumit, käibemaksu ega üldkulusid.

Ühenduse panus arvutatakse abikõlblike kulude põhjal.

Tiitelleht

Märkige lehele oma taotluse akronüüm, nagu esitatud tehnilistes vormides.

Vorm FA – eelarve jaotus ja projekti rahastamine

Vorm täidetakse automaatselt, tuginedes teistes käesolevas osas nimetatud vormides esitatud andmetele. **Teisi lahtreid palume mitte muuta.**

Vorm võtab kokku projekti rahalise struktuuri, esitades projekti eelarve jaotuse ja rahastamiskava ülevaate.

Üldkulud on abikõlblikud kuni 7% ulatuses kõigist abikõlblikest kuludest, v.a maa soetamise kulud (ja üldkulud ise, mis on kaudsed kulud). Lahtri taust värvub punaseks, kui sisestatud väärtus ületab antud läve. Tegevustoetust saavatel taotlejatel ei ole õigust taotleda üldkulude hüvitamist.

Vorm FB – tegevuste kulude jaotus

Iga C1 tehnilistes vormides kirjeldatud meetme kohta tuleks sellel vormil esitada üksikasjalik kulude jaotus. Kasutage meetmete kohta samu numbreid ja nimesid, mis vormil C1.

Vorm on väga kasulik selleks, et siduda omavahel tehnilised väljundid ja kulud. Erilist tähelepanu tuleks pöörata esitatud kulude kokkulangevusele vormidel F1–F7 toodud kuludega.

Sõltuvalt meetmete arvust võib tekkida vajadus sellele tabelile ridu lisada. Teave peaks olema kooskõlas tehnilistes vormides esitatuga.

Vorm FC – projekti rahastamise jaotus

See vorm kirjeldab projekti rahastamist abisaajate ja/või kaasrahastaja(te) poolt ning EÜ-lt taotletavat panust abisaaja kohta.

Kaubad ja teenused, mida pakutakse „**mitterahaliselt**”, st mille puhul ei ole ette nähtud rahavoogude teket, ei ole EÜ kaasrahastamiseks abikõlblikud ja neid ei tohiks projekti eelarvesse lisada.

Abisaaja riik: valige rippmenüüst abisaaja riigi kood.

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** abisaaja profiilides antud numbrit.

Abisaaja lühinimetus: vastavalt *LIFE+* tehnilistele vormidele A2 ja A5.

Meetmete kogumaksumus eurodes: näidake abisaajate poolt võetavate meetmete kogumaksumus vastavalt tehnilistele vormidele **A3** ja **A4**.

Koordineeriva abisaaja panus: esitage koordineeriva abisaaja poolt tehtud rahalise panuse summa. See summa ei tohi sisaldada teistest avalikest või eraõiguslikest allikatest projekti või selle osa jaoks saadud summasid (need tuleks deklareerida muu kaasrahastamisena). Siinkohal kajastatud summa peaks olema sama, mis *LIFE+* tehnilisel vormil **A3** kajastatud summa.

Seotud abisaaja panus: iga seotud abisaaja rahaline panus, mis vastab *LIFE+* tehnilisel vormil **A4** sätestatule. Need summad ei tohi sisaldada muudest avalikest või eraõiguslikest allikatest projekti või selle osa jaoks saadud summasid (need tuleks deklareerida muu kaasrahastamisena).

Taotletava EÜ panuse summa: esitage koordineeriva abisaaja ja iga seotud abisaaja poolt taotletava ühenduse rahalise panuse summa. See summa peab olema kooskõlas üldsätete artikliga 24 ja artikli 25 lõikega 2.

Kaasrahastaja: sama, mis kaasrahastaja profiili vormil ja kohustusvormil **A6**.

Kaasrahastamise summa eurodes: esitage iga kaasrahastaja rahaline panus vastavalt kaasrahastaja profiili vormil ja kohustusvormil **A6 toodule**.

Üldmärkused vormide F1–F7 kohta

Kõik kulud tuleb ümardada lähima täisarvuni (eurodes) ja need ei tohi sisaldada käibemaksu, mida abisaajal on õigus riiklikelt ametiasutustel tagasi küsida.

Vorm F1 – otsesed tööjõukulud

Üldist: LIFE+ määruse artikli 5 lõike 5 kohaselt võib avalike teenistujate palgakulusid¹⁴ rahastada üksnes ulatuses, mis on seotud selliste projekti rakendamistegevuste kuludega, mida asjaomane asutus nimetatud projektita ei oleks pidanud läbi viima. Kõnealune tööjõud peab olema projektiga konkreetselt seotud, st nende kontaktandmed/toimikud peavad näitama, et asjaomased üksikisikud on projekti kallal töötanud x nädalat/kuud.

Avalik-õiguslike organite (koordineeriva abisaaja ja/või seotud abisaaja) rahaline panus projekti eelarvesse peab ületama (vähemalt 2% võrra) nende personali palgakulude summa seoses projektiga. Seda kontrollitakse nii valikufaasis kui ka lõppmakse tegemisel.

Spetsiaalselt projekti tarbeks palgatud ja üksnes projekti rakendamisele keskenduva ajutise personali kulusid ei võeta arvesse ülalmainitud avalik-õiguslike organite miinimumsumma arvutamisel tingimusel, et:

- (a) sellise personali lepingud ei alga enne abilepingu allkirjastamise kuupäeva ega lõpe pärast projekti lõppemise kuupäeva;
- (b) lepingutes mainitakse konkreetselt LIFE+ projekti;
- (c) asjaomane personal on palgatud konkreetselt LIFE+ projektis ettenähtud ülesannete täitmiseks.

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: töötajate osalusega meetmete arv.

Lepingu liik: lepingu liigi õiguslik määratlus, s.o riigiteenistuja / tähtajatu leping / tähtajaline leping / töövõtuleping vms **ja** kas see on osalise tööajaga või täistööajaga. Mõlema üksikasja näitamine on tingimata vajalik. (nt tähtajaline leping / täistööaeg)

Töövõtulepingud üksikisikutega võib kanda sellesse kategooriasse tingimusel, et asjaomane üksikisik töötab abisaaja ruumides ja tema järelevalve all, ning tingimusel, et selline tava on kooskõlas vastava riikliku maksu- ja sotsiaalõigusega.

Tähelepanu! Aeg, mida iga töötaja projektile kulutab, tuleb korrapäraselt registreerida (st iga päev, iga nädal) ajatabelite abil või aja registreerimise süsteemi abil, mis on kehtestatud ja sertifitseeritud regulaarselt iga projektis osaleva abisaaja poolt.

Kategooria/roll projektis: te peaksite määratlema iga erialase kategooria selgelt ja üheselt mõistetavalt, et Euroopa Komisjonil oleks võimalik jälgida projektile eraldatud tööjõudu. Kui erialane kategooria ei selgita rolli, mida isik projektis etendab, siis tuleks lisada ka see teave. *Näited personali kategooriate/rollide kohta projektis on: vaneminsener/projektijuht, tehnik / andmete analüüs, administratiivne/finantsjuhtimine jne.*

¹⁴ Riigiteenistuja mõiste hõlmab avalik-õiguslike organite pikaajalisi töötajaid.

Päevamäär: iga töötaja päevamäär arvutatakse brutotöötasu või -palga alusel, millele lisanduvad kohustuslikud sotsiaalkindlustusmaksed, muud seadusest tulenevad kulud (v.a kõik muud kulud). Eelarvetaotluse kindlakstegemise eesmärgil võidakse palk arvutada keskmiste soovituslike määrade alusel, mis on antud personali, sektori, riigi, organisatsiooni liigi vms kategooria puhul mõistlikud. Projekti ajaks keskmiste päevamäärade hindamisel võtke arvesse prognoositavat palgakasvu. 400 eurot ületav päevamäär peab olema põhjendatud.

Kulude kohta aru andmisel saab kasutada üksnes tegelikult tehtud kulusid, mille aluseks on tegelik palk, kohustuslikud sotsiaalkindlustusmaksed ja muud seadusest tulenevad kulud (hinnangulisi kulusid või makseid, mille aluseks on taotluses sätestatud määrad, ei saa aktsepteerida).

Inimpäevade arv aasta kohta tuleks arvutada töötundide/-päevade summa alusel kooskõlas liikmesriigi õigusega, kollektiivlepingutega, töölepingutega jne. Näide kasulike päevade koguarvu kindlakstegemise kohta võiks olla järgmine (sõltuvalt liikmesriigi õigusest võib siin olla erinevusi):

Päevi aastas	365 päeva
Päevade arvust mahaarvatud nädalavahetused (52)	104 päeva
Mahaarvatud põhipuhkus	21 päeva
Mahaarvatud riigipühad	15 päeva
Mahaarvatud haigused / muu (kui see on asjakohane)	10 päeva
= kokku kasulikke päevi	<u>215 päeva</u>

Inimpäevade arv: projekti läbiviimiseks vajalik inimpäevade arv.

Inimkuude arv: saadakse inimpäevade koguarvu jagamise teel kuu kasulike päevade arvuga. See tuleks ümardada kümnendikeni.

Otsesed tööjõukulud: arvutatakse automaatselt, korrutades inimpäevade arvu antud kategooria puhul vastava kategooria päevamääraga.

% projekti tööjõukulude summast: arvutatakse automaatselt.

Vorm F2 – transpordi- ja majutuskulud

Note: Under this budget category applicants should foresee the travel costs for 2 people from the project to attend a regional kick-off meeting with EC representatives.

Üldist: siin tuleb kajastada üksnes transpordi- ja majutuskulud. Konverentsidel osalemisega seotud kulud, nt osavõttusud tuleks kajastada muude kulude all.

Konverentsil osalemise kulused loetakse abikõlblikeks vaid juhul, kui projekti konverentsil esitletakse. Konverentsidel osalejate arv on piiratud nendega, kelle osalemine on tehniliselt õigustatud.

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide A2 ja A5 koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Sihtkoht (edasi / tagasi): määratlege reisi lähte- ja sihtkoht. Esitage riigi ja linna nimi, kui see on juba teada. Kui see on asjakohane, siis projektipiirkonna korduvate külastuste puhul kirjutage „projektipiirkond”.

Väljaspool Euroopat: reisimisel väljapoole Euroopa Liitu kirjutage „Jah”.

Reisi eesmärk: reisi eesmärgi tuleb selgelt kirjeldada, et võimaldada hinnata kulused seoses projekti eesmärkidega (näited: „levitamissüritus”, „tehniline koordineerimiskoosolek”, projektipiirkonna külastamine”). Esitage ettenähtud reiside ja reisijate arv ning reisi kestus päevades.

Reisi või sihtkoha jaoks võib kasutada rohkem kui üht rida, ent kulud võib esitada kogusummana, st kõigi tehniliste koordineerimiskoosolekute kohta. Erinevaid kulused tuleb aga aruandluses eristada.

Transpordikulud: transpordikulused arvestatakse kooskõlas abisaaja sise-eeskirjadega. Abisaajad peavad reisima kõige ökonoomsemal ja keskkonnasõbralikumal viisil – alternatiivina peab kaaluma videokonverentsi võimalust.

Sise-eeskirjade puudumisel hüvitatakse organisatsiooni ametiautode (erinevalt erasõiduki ametisõituteks) kasutamise kulud 0,22 euro ulatuses kilomeetri kohta. Kui on ette nähtud üksnes kütusekulud, siis tuleks ka need siinkohal esitada.

Majutuskulud: majutuskulused arvestatakse kooskõlas abisaaja sise-eeskirjadega (päevaraha või kulud toidule, majutusele, kohalikule transpordile jms). Veenduge, et abisaajate reisiga/koosolekutega seotud toidukulud ei sisaldu majutuskuludes, kui viimased on juba kajastatud eelarves päevarahana.

Vorm F3 – välisabikulud

Üldist: välisabikulud viitavad alltöövõtukuludele, nt teenused/tööd, mida teevad välised äriühingud või isikud, samuti seadmete või infrastruktuuri rentimine. Need tohivad küündida 35%ni kogueelarvest, v.a juhul, kui kõrgem määr on taotluses põhjendatud.

Näiteks peaks välisabi all kajastama logo väljatöötamise, levituskava koostamise, levitatavate toodete disainimise, tõlketeenused, raamatu toimetamise või materjali rentimise. Materjalide transpordi, levitatavate materjalide printimise ja muude teenuste

kulusid, isegi kui kõnealuseid teenuseid osutavad välised äriühingud, ei tohiks nende kulude all kajastada, vaid panna „muude kulude“ alla.

Alltöövõtulepingu raames osutatavaid teenused, mis on **seotud prototüübiga**, tuleks kajastada vastava prototüübi all, mitte välisabi all. Alltöövõtu lepingu raames **seadmete ja infrastruktuuri soetamise või liisimisega** (vastandatuna rentimisele) seotud kulud tuleks kajastada vastavate kulude kategooriate, mitte välisabi all.

Maakasutusõiguste rentimise kulud tuleb kajastada välisabi all vaid juhul, kui see puudutab **lühiajalist** rentimist, mis lõpeb enne projekti lõppkuupäeva. Pikaajaline rentimine peab olema deklareeritud maa soetamise all.

Audiitori kulud seoses projekti raamatupidamisaruannete auditeerimisega tuleb alati kajastada käesoleva kategooria all. Need kulud kannab alati koordineeriv abisaaja.

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Kord: kirjeldage alltöövõtu suhtes kehtestatud korda, nt „riigihange“, „otseleping“, „raamleping“ vms. Alltöövõtulepingute sõlmimine peab toimuma kooskõlas üldsätete artikli 8 lõikega 4.

Kirjeldus: esitage sisseostetava teenuse selge kirjeldus, nt „mõju hindamise läbiviimine“, „... hooldus“, „... rentimine“, „... puudutav nõustamine“, „kodulehekülje koostamine“, „asutusesisene abi“, „levitamisürituse korraldamine“ jne. Alltöövõtulepingu kirjeldamiseks võib vajaduse korral kasutada mitut rida.

Üldmärkused vormide F4.a, F4.b ja F4.c kohta – kestvuskaubad

Please put in this category only those goods that the accounting rules of the beneficiary in question classify as durable goods. Conversely, do not put anything in this category that the accounting rules of the beneficiary in question do not classify as durable goods.

Seadmete ja infrastruktuuri alamkategooriates on vaja näidata tegelik maksumus ja amortisatsioon vastavalt üldsätete artiklile 25. Abikõlblik kulu on üksnes amortisatsioon ja EÜ kaasrahastamise summa arvutatakse välja selle summa alusel.

Tähelepanu! Abisaajatele enne projekti algust kuuluvate kestvuskaukade amortisatsioon ei ole LIFE+ rahastamiseks abikõlblik.

Tegelik maksumus: infrastruktuuri või seadme kogumaksumus ilma amortisatsioonita.

Amortisatsioon: amortisatsiooni koguväärtus abisaajate raamatupidamises projekti lõppedes. Eelarvetaotluse koostamiseks peaksid abisaajad hindama võimalikult täpselt

iga artikli amortisatsiooni summat alates artikli raamatupidamises arvele võtmisest (kui see on asjakohane) kuni projekti lõppemiseni. Hinnangu aluseks peavad olema nende raamatupidamise sise-eeskirjad ja/või riiklikud raamatupidamiseeskirjad. Saadud summa on abikõlblik kulu.

Amortisatsiooni abikõlblik määr on 25% infrastruktuuri tegelikust maksumusest ja 50% seadmete tegelikust maksumusest.

1. erand: prototüüpide puhul võrduvad abikõlblikud kulud tegelike kuludega üldsätete artikli 25 lõike 7 mõistes.

2. erand: LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse projektide puhul loetakse abikõlblikuks 100% avalik-õiguslike või eraõiguslike mittetulunduslike abisaajate poolt soetatud kaupade maksumusest, kui organisatsioon vastab kõigile üldsätete artikli 25 lõikes 9 sätestatud tingimustele. Sel juhul peaks amortisatsiooni summa olema sama suur kui tegelik maksumus.

Vorm F4.a – infrastruktuuri maksumus

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Kord: kirjeldage alltöövõtu suhtes kehtestatud korda, nt „riigihange”, „otseleping”, „raamleping” vms. Alltöövõtulepingute sõlmimine peab toimuma kooskõlas üldsätete artikli 8 lõikega 4.

Kirjeldus: esitage infrastruktuuri kirjeldus ja jaotus kuluartiklite kaupa, nt „terasest tugikonstruktsioonid”, „paigaldise vundament”, „tara” jne.

***Tähelepanu!** Kõik infrastruktuuriga seotud kulud – isegi kui tööd teostatakse välise isikuga sõlmitud alltöövõtulepingu raames – tuleks kajastada selle pealkirja all.*

Investeeringuid suurde infrastruktuuri ei loeta abikõlblikuks.

Vorm F4.b – seadmete maksumus

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Kord: kirjeldage alltöövõtu suhtes kehtestatud korda, nt „riigihange”, „otseleping”, „raamleping” vms. Alltöövõtulepingute sõlmimine peab toimuma kooskõlas üldsätete artikli 8 lõikega 4.

Kirjeldus: esitage iga artikli selge kirjeldus, nt „sülearvuti”, „andmebaasi tarkvara (standardne või alltöövõtulepingu raames välja töötatud)”, „mõõteseadmed,” „niiduk” jne.

Vorm F4.c – prototüübi maksumus

Prototüübi maksumus on abikõlblik vaid LIFE+ keskkonnapoliitika ja juhtimistavade ning LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektide puhul.

Prototüüp on infrastruktuur ja/või seade, mis on loodud spetsiaalselt projekti rakendamiseks ja mida ei ole varem tulunduslikel eesmärkidel rakendatud ja/või mida seeriatootena saadaval ei ole. Seda ei tohi kasutada tulunduslikel eesmärkidel projektiperioodil ja viis aastat pärast projekti lõppemist. Vt üldsätete artikli 25 lõiget 7.

Projekti raames omandatavaid kestvuskaupe aktsepteeritakse vaid selles kulude kategoorias, kui nad on projekti uuenduslikkuse või tutvustava iseloomu seisukohast olulised. Prototüübi määratlus on esitatud artikli 25 lõikes 7.

Abisaaja number: kasutage LIFE+ tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Kord: kirjeldage alltöövõtu suhtes kehtestatud korda, nt „riigihange”, „otseleping”, „raamleping” vms. Alltöövõtulepingute sõlmimine peab toimuma kooskõlas üldsätete artikli 8 lõikega 4.

Kirjeldus: esitage prototüübi selge kirjeldus.

***Tähelepanu!** Kõik prototüübiga seotud kulud – isegi kui tööd teostatakse välise isikuga sõlmitud alltöövõtulepingu raames – tuleks kajastada selle pealkirja all.*

Vorm F5 – maa soetamise või maa pikaajalise rentimise / kasutusõiguste kulud

Maa soetamise kulud või maade pikaajalise rentimise / kasutusõiguste kulud on abikõlblikud vaid LIFE+ looduse projektide puhul.

Üldist: maa soetamisega seotud normid on sätestatud üldsätete artikli 35 lõikes 1.

Kui lühiajaline rentimine on projekti eesmärkide saavutamiseks sobiv, siis tuleks vastavaid kulusid kajastada välisabi all.

Abisaaja number: kasutage LIFE+ tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Maa soetamise / pikaajalise rentimise / ühekordse hüvitise kirjeldus: kirjeldage iga artiklit selgelt, nt „happeliste heinamaade soetamine ala X osas”, „ühekordne hüvitis turba kasutamise eest ala Y osas” jne. Erinevate maakasutusviiside / elupaigatüüpide / alade osade puhul kasutage erinevaid ridu, kui nende hinnad on oluliselt erinevad.

Hinnanguline maksumus hektari kohta: hinnanguline maksumus ilma maksude ja muude tasudeta, mis on ümardatud lähima täissummani eurodes.

Teie taotlus peab sisaldama pädeva ametiasutuse või notari kirja, milles kinnitatakse, et hektari hind ei ületa vastavat liiki maa ja asukoha keskmist hinda.

Vorm F6 – kulud tarbekaupadele (consumables)

Üldist: sellel vormil kajastatud tarbekaupad peavad olema seotud nende artiklite soetamise, tootmise, remontimise või kasutamisega, mis ei kuulu abisaajate kestvuskauade hulka (nt katsete materjalid, loomade toiduväed, levitatavad materjalid, kestvuskauade remont tingimusel, et seda ei kapitaliseerita ning et tarbekaupad soetatakse projekti jaoks või kasutatakse täielikult projekti tarbeks jne). Kui projekt hõlmab märkimisväärset teavitustegevust, mille raames kasutatakse arvestatavas mahus postiteenuseid, kopeerimisteenuseid või muid kommunikatsioonivorme, siis võib vastavad kulud ka siin deklareerida. **Üldist laadi tarbekaupad/vahendid** (erinevalt otsestest kuludest) nagu telefonikulud, sidekulud, koopiad jms kuuluvad üldkulude kategooriasse.

Siin tuleks kajastada toitlustuskulud/eined/kohv, mis on seotud teavitustegevusega, nt projekti ettekanded, seminarid või konverentsid. Kui aga kogu konverentsi korraldamine on sisse ostetud, siis tuleb vastavad kulud kajastada välisabi all.

Samuti peavad kulud olema konkreetselt seotud projekti meetmete rakendamisega (**üldist laadi tarbekaupad/vahendid** nagu kontoritarbed, vesi, gaas jms kuuluvad üldkulude kategooriasse).

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Kord: kirjeldage alltöövõtu suhtes kehtestatud korda, nt „riigihange”, „otseleping”, „raamleping” vms. Alltöövõtulepingute sõlmimine peab toimuma kooskõlas üldsätete artikli 8 lõikega 4.

Kirjeldus: esitage tarbekaupade selge kirjeldus ja näidake nende seost projekti tehnilise teostamisega, nt „meetme nr 2 raames kasutatav tooraine”, „paber jms jaotamiseks mõeldud toodete jaoks (tulemus 5)” jne.

Vorm F7 – muud kulud

Üldist: siia tuleks paigutada otsesed kulud, mis ei kuulu ühtegi teise kategooriasse. Siia tuleks paigutada pankade teenustasud, konverentside osavõtutasud ja kindlustuskulud jms, kui need kulud tulenevad üksnes projekti rakendamisest. **Pangagarantii kajastatakse alati selles kategoorias.** Vajalik võib olla pangagarantii, mis hõlmab esimest rahastamiselset makset. Täpsema teabe saamiseks vt üldsätete artikli 25 lõikeid 1 ja 12 ning artikli 28 lõiget 2 ning hindamisjuhiseid.

Abisaaja number: kasutage *LIFE+* tehniliste vormide **A2** ja **A5** koordineeriva abisaaja ja seotud abisaaja profiilides antud numbrit.

Meetmete arv: kuludega seotud meetmete arv.

Kord: kirjeldage alltöövõtu suhtes kehtestatud korda, nt „riigihange”, „otseleping”, „raamleping” vms. Alltöövõtulepingute sõlmimine peab toimuma kooskõlas üldsätete artikli 8 lõikega 4.

Kirjeldus: esitage iga artikli selge kirjeldus ja näidake selle seost projekti tehnilise teostamisega.

6. Vastavushindamise kontroll-leht

Projekt loetakse vastuvõetamatuks ühel või enamal alltoodud põhjusel.

1. Vormid on osaliselt või täielikult käsitsi kirjutatud

2. Kasutatud on ebastandardseid vorme

Siin ei ole peetud silmas fondi, suuruse ja küljenduse muutmist, vaid käesolevas taotluse failis esitatud formaadi ja vormide muutmist.

3. Kohustuslikud vormid või allkirjad on puudu

Vormid A1, A2, A3, A7, A8, B1, B2a, B2b, B2c, B2d, B3, B4, B5, C1a, C1b, C1c, C1d, C1e, C2, C3, FA, FB, FC, F1, F2, F3, F4 a, b ja c, F5, F6 ja F7 kohustuslikud kõigi projektide puhul.

Üksikasjalikud kaardid on kohustuslikud, kui tegu on asukohapõhiste meetmetega (üks kaart asukoha kohta).

Kui projekt hõlmab seotud abisaajaid, siis on vormid A4 (seotud abisaaja deklaratsioon) ja A5 (seotud abisaaja profiil) kohustuslikud igale seotud abisaajale.

Kui projekt hõlmab kaasrahastajaid (v.a Euroopa Komisjon), siis on vorm A6 (kaasrahastaja profiil ja kohustused) kohustuslik igale kaasrahastajale.

Vormidel peavad olema kõik nõutavad allkirjad.

NB! Kui vormid ei ole kohustuslikud või kui teil ei ole kohustuslike vormide teatud osade täitmiseks teavet (nt varasemate kaitsemeetmete kohta), siis soovitatakse teil tungivalt kirjutada lünkadesse „ei rakendata” või „puudub” või „asjakohane teave puudub” vms.

4. Koordineeriv abisaaja on eraõiguslik isik, ent ei ole esitanud kohustuslikku bilanssi ega kasumiaruannet ega (kui see on asjakohane) audiitori järeldusotsust või auditeeritud bilanssi ja kasumiaruannet.

5. Koordineeriv abisaaja on avalik-õiguslik isik, ent ei ole esitanud kohustuslikku avalik-õigusliku isiku deklaratsiooni.

6. Koordineeriv abisaaja või mõni seotud abisaajatest ei ole asutatud Euroopa Liidus.

7. Taotlus esitati Euroopa Komisjonile pärast ettenähtud tähtpäeva.

Vastuvõetamatuid taotlusi ei hinnata ja need jäetakse rahuldamata.

LIFE+ looduse ja bioloogilise mitmekesisuse taotluste kontroll-leht

Märkus. Alltoodud küsimuste eesmärgiks on aidata teil veenduda, et teie taotlus on võimalikult hästi ettevalmistatud. Teie vastus igale küsimusele peaks olema „Jah”.

Küsimuste loetelu ei ole ammendav ja küsimused ei hõlma kogu vajalikku teavet (vt taotlejatele mõeldud suuniseid).

1. Kas olete kontrollinud, kas teie projekti puhul on tegu LIFE+ looduse või LIFE+ bioloogilise mitmekesisuse projektiga?
2. Kas olete täielikult täitnud ära kõik kohustuslikud vormid?
3. Kas vormid A3, A4, A6 ja A8 on allkirjastatud ja kuupäevaga varustatud?
4. Kas vorm B1 on koostatud vähemalt inglise keeles?
5. Kas olete lisanud üksikasjalikud kaardid (suurus A3 või A4)? Kas need sisaldavad loetavat mõõtkava, nimetust ja taustteavet (nt külade nimed, jõed jms)?
6. Kui mõned vormid või osad on tühjaks jäetud, siis kas olete märkinud neile „ei rakendata”, „asjakohane teave puudub” vms?
7. Kas alguskuupäev ei ole varasem kui 01.09.2011?
8. Kas olete lisanud kindlusvaru projekti lõppu, et tulla toime ettenägematute viivitustega?
9. Kas kõik abisaajad on registreeritud ELis?
10. Kas olete kindlaks teinud, kas nad on avalik-õiguslikud isikud või eraõiguslikud tulundusorganisatsioonid või eraõiguslikud mittetulundusorganisatsioonid (sh vabaihendused)?
11. Kas olete esitanud kohustuslikud lisad (bilanss ja kasumiaruanne, audiitori järeldusotsus või auditeeritud bilanss ja kasumiaruanne, eraõiguslike koordineerivate abisaajate lihtsustatud raamatupidamisaruanne, avalik-õigusliku isiku deklaratsioon avalik-õiguslike koordineerivate abisaajate puhul)?
12. Kas taotletav EÜ kaasrahastamismäär ei ületa 50% (või 75% looduse projektide puhul, mis on suunatud prioriteetsetele liikidele/elupaikadele)?
13. Kas üle 25% eelarvest on eraldatud konkreetsetele kaitsemeetmetele (või kas teie taotlusele laieneb mõni erand)? Kas olete jätnud kaitsevaru?
14. Kas olete iga meetme puhul sätestanud prognoositavad tulemused võimalikult kvantitatiivselt?
15. Kas olete maa soetamise / hüvitise maksmise puhul selgitanud, kuidas kavatsete täita kõik 11 abikõlblikkuse tingimust?
16. Kas olete korduvad tegevused välja arvanud (v.a juhtudel, kus need on uuenduslikud või neil on selge tutvustav väärtus)?
17. Kas olete välistanud ettevalmistavad meetmed, mille tulemuseks ei ole praktilised soovitused?
18. Kas olete lisanud ühtse teabe- ja teavitusmeetmete paketi?
19. Kas olete lisanud indikaatorid ja meetmed projekti ja selle meetmete poolt liikidele/elupaikadele avaldatava mõju jälgimiseks?
20. Kas projektijuhtimismeeskond on piisavalt komplekteeritud? Kas organisatsiooni struktuur on esitatud? Kas on olemas täistööajaga projekti koordinaator (ei ole kohustuslik, kuid tungivalt soovitatav)? Kas on olemas finantskoordinaator?
21. Kas olete välistanud kõik meetmed, mida saab rahastada teistest ELi vahenditest? Kui teil on kahtlus, kas olete näinud ette täiendavaid meetmeid või eesmärke?

22. Kas olete üksikasjalikult määratlenud oma püüdlused seoses süsiniku neutraalsusega?
23. Kas teie ja teiega seotud abisaajad on üldsätted algusest lõpuni läbi lugenud?
24. Kas teie taotlus on esitatud CD-l/DVD-l õiges failiformaadis? Ärge unustage finantsvorme ja kohustuslikke lisasid (kus vaja)!

Üksnes looduse projektide puhul

1. Kas kõiki kaitsemeetmeid rakendatakse ametlikult registreeritud Natura 2000 aladel? Kui ei, siis kas neile kohalduvad ettenähtud erandid? Kas meetmeid tehakse kaartidel näidatud Natura 2000 aladel?
2. Kas need meetmed on suunatud eranditult Natura 2000 liikidele ja elupaikadele (asukohapõhiste meetmete puhul: linnudirektiivi I lisa ja/või elupaikade direktiivi I või II lisa; liigipõhiste meetmete puhul: linnudirektiivi I või II lisa ja/või elupaikade direktiivi II, IV või V lisa)?
3. Kas kõiki meetmeid võetakse ELi Euroopa territooriumil, kus kohaldatakse linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi?

Üksnes bioloogilise mitmekesisuse projektide puhul

1. Kas teie projekt ühendab projekti tulemuste ja saadud õppetundide (vt „tutvustamise” ja „uuendustegevuse” mõisteid) seire, hindamise ja aktiivse levitamise?
2. Kas kõiki meetmeid võetakse ELi Euroopa territooriumil?

ANNEX 1: list of national authorities for LIFE+

ANNEX 2: Contact address of the European Commission

All LIFE+ project proposals must be submitted via the national competent authorities.

The national competent authorities must use the following address to submit the proposals to the European Commission:

LIFE+ 2010 call for proposals
Avenue du Bourget, n° 1
(BU-9 2/1)
B - 1140 Brussels

ANNEX 3: Calendar of the LIFE+ 2010 evaluation and selection Procedure

Date or period Activity

01/09/2010 Deadline for applicants to send proposals to Member State authorities

04/10/2010 Deadline for the Member States to forward proposals to the European Commission

October 2010 to April 2011 Admissibility, exclusion and eligibility, evaluation and revision of the proposals

July-August 2011 Signature of individual grant agreements

01/09/2011 Earliest possible starting date for the 2010 projects

ANNEX 4: Important links

a) *General documents for all applicants:*

[Regulation 614/2007 of the European Parliament and the Council of 23/05/2007 \(LIFE+\)](#)

[Link to the LIFE+ Communication toolbox](#)

[National Annual Priorities](#)

[Financial Regulation](#)

b) *LIFE+ Nature and Biodiversity:*

[Commission Communication COM \(2006\) 216 final: Halting the loss of Biodiversity by 2010 – and beyond](#)

[Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild flora and fauna](#)

[Council Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds](#)

[List of priority bird species of Directive 79/409/EEC considered as priority for funding under LIFE+](#)

Website providing a geographical view of the Natura 2000 ecological network
<http://natura2000.eea.europa.eu>

Commission Communication "Options for an EU vision and target for biodiversity beyond 2010"

(http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/policy/pdf/communication_2010_0004.pdf)